

KVALITET ELLER KVANTITET?

NYSKAPNING I ARENDAL

DRAMMENSPROBLEMET

BOK OG BIBLIOTEK

— med medlemssider fra Norsk bibliotekforening

Nr. 3/2015

Biblioteket er den store
budsjetta-peren

Har DU Bibliofilappen?

Bibliofil®

Bibliofilappen er nå
tilgjengelig for nettbrett
og mobiltelefoner med
nyere versjoner av

Android og iOS. Dette

er en app som gjør det lett å finne fram
til bibliotekets tjenester. Man har full
tilgang til søk, reservering og lånersider.

Start opp appen, velg bibliotek og logg
inn på vanlig måte med lånernummer
og PIN fra ditt bibliotek. Du kan enkelt
skifte mellom bibliotek. Appen gir
tilgang til alle Bibliofil-bibliotek.

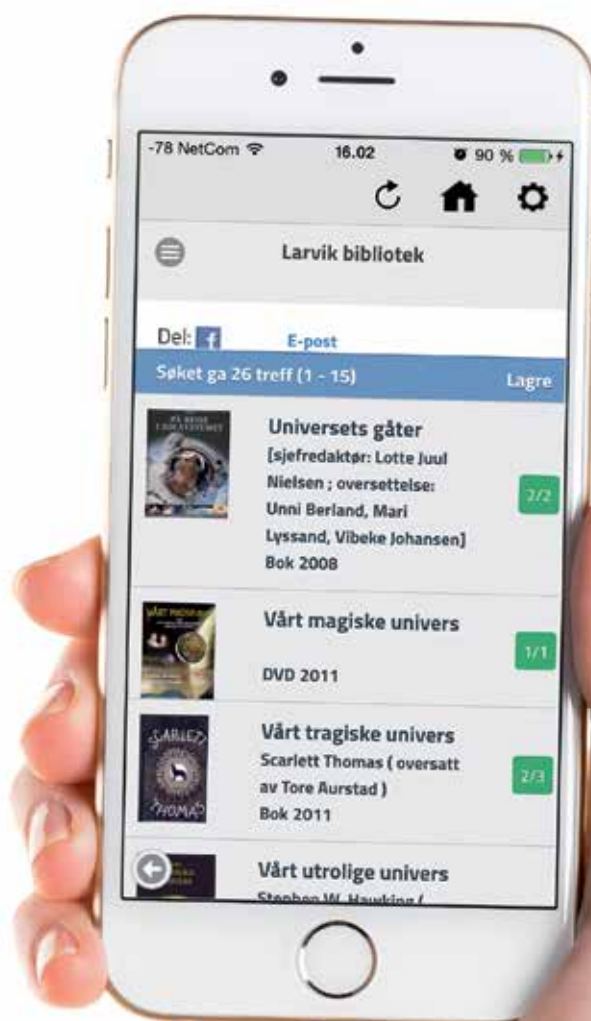
*Bibliofilappen henter du på App Store
eller Google play.*

App Store

Google play

Bibliofilappen er utviklet av Bibliotek-Systemer As

Bli inspirert!

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk bibliotekforening

Nr. 3/2015

er den store
tapperen

Sikkert og fleksibelt

Innlogging med lånekort og PIN-kode og lånekort på mobiltelefon. Kameraer overvåkning og styring av lyd, lys, automater og annet utstyr på biblioteket.

Statestikk, support og service

Ta ut all ønskelig statistikk ved hjelp av vår web-modull smartadmin, der også gir mulighet for support 24/7.

Se mer om alle våre RFID produkter på www.axiell.no

DET ÅPNE BIBLIOTEK

– en utvidet service til brukerne

smartbranch anvendes som et supplement til bibliotekets nåværende løsning med bemannet åpningstid, som en utvidet service for brukerne, samtidig utnyttes den fysiske plassen og bibliotekets fasiliteter, siden bibliotekets åpningstid kan utvides betraktelig.

Virker med alle biblioteksystemer

Vår Åpne Bibliotek løsning kan integreres med alle biblioteksystemer, og Axiell har sammen med Bibliotheca levert mer enn 150 Åpne Biblioteker til biblioteker i Norge, Danmark, Sverige og Finland .. og flere er på vei!

Tilgjengelighet

Mulighet for egendefinert veiledning til brukere på display ved innlogging.

Gi brukerne mulighet til å benytte alle bibliotekets tilbud når det passer dem best - både innlevering, utlån, reservasjon utenfor ordinær åpningstid.

AXIELL

INNHold

BOK OG BIBLIOTEK

Nr. 3-2015 – Årgang 82

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktørplakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening.
Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff	Ferdigtrykt
Nr. 1	16.01. 12.02.
Nr. 2	20.02. 19.03.
Nr. 3	15.05. 11.06.
Nr. 4	14.08. 10.09.
Nr. 5	09.10. 05.11.
Nr. 6	06.11. 03.12.

ABONNEMENT

DB Partner as
Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsidefoto: Trond Isaksen
Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 10 900,-
Baksiden	kr. 12 900,-
Dobbelside	kr. 14 900,-
Helside	kr. 9 900,-
1/2 side	kr. 5 900,-
1/4 side	kr. 4 900,-

Det store budsjettsviket

I bilaget fra Norsk bibliotekforening i denne utgaven av Bok og Bibliotek, og i Tord Hoiviks kommentar, går det fram at folkebibliotekene har vært budsjettapere helt siden 2001. Tross i fagre ord om bibliotek fra politikerne velger de å rette kulturbudsjettet inn mot for eksempel idrett og festivaler. Bilaget fra Norsk bibliotekforening 33
Budsjettapene, av Tord Hoivik 41
Har biblioteket framtida for seg? Av Lars Egeland 43

Bok

BIBLIOTEKVENN. Ole Vig – kassert og glemt? Av Øivind Frisvold. 9
LITTERATURSOSIOLOGI. Bestselgere og bibliotekutlån.
Intervju med Cecilie Naper. 10
LYRIKK. Sigbjørn Obstfelder, en dikter som ser. Av Stefan Andreas Sture . . 48
LESEOPPLEVING. Minnebok. Brideshead Revisited. 50

Bibliotek

SPRÅKSTIMULERING. Språkkafé på vei inn i bibliotekene 16
DRAMMENSPROBLEMET. Sønnen som raknet 22
FAGBIBLIOTEK. Forandringer og utfordringer 25
BETABIB. Verkstedbiblioteket. Av Thomas Brevik. 28
AKADEMISK SKRIVING. Kildekompasset. 30
TROMS. Smak av rom. 45
ARENDAL. Rustet for framtiden 52
INFORMASJONSKOMPETANSE. Nytt verktøy for studenter. 56
DANMARK. Nytt innhold. Intervju med Jens Thorhauge. 58
WIKIPEDIA. Bibliotekarere bør bidra 62
OPPSØKENDE. Ut på litteratur 68

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

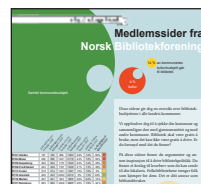
– et bilag til Bok og Bibliotek 33

Meninger

REDAKSJONELT. Budsjettapene. Ytringsfrihet. 8
PROFESSOR'N. Bibliotek og offentlighetens utfordringer.
Av Ragnar Audunson 20
E-BØKER. Dekkes de av bibliotekloven? Av Thomas Hanssen Rambo . . 64
YTRINGSFRIHET. Krenking og fanatisme. 66
Lite Charlie på Facebook 67

Forskjellig

Kaffequiz 19
Tilbakeblikk 1936 74
Perm til perm (tegneserie) 27, 73
Klipparkivet 8, 19, 29, 31, 32, 72

Tallenes tale

Enger-utvalget (NOU 2013:4) dokumenterte at biblioteket i mer enn 10 år hadde vært en budsjettaper. I denne utgaven av Bok og Bibliotek går Norsk bibliotekforening og Tord Høivik et skritt videre og bryter tallene ned og viser at den negative trenden langt fra er snudd. Tross i fagre ord, tross i at biblioteket har et solid omdømme og er godt likt i samfunnet, politikerne fortsetter altså å kutte i bibliotekbudsjettene. Forandringen fra 2001 til 2014 er dramatisk, sier Tord Høivik på s. 34. Bibliotekenes andel av kommunebudsjettet har sunket med en tredel, fra 20,2 til 15,5 prosent. Målt i årsverk er ett av fem årsverk forsvunnet.

Vi nærmer oss kommunevalg. Folkebibliotekene er kommunens eiendom, så til høsten kan i prinsippet trenden snu og bibliotekene få et lenge etterlenget løft. I en tid med stadige krav om offentlige innsparinger, har jeg dessverre vanskelig for å tro at bibliotek automatisk blir noen "hot" partipolitisk valgsak. Politikernes fokus vil fort havne på helse- og sosialtjenester, barn og unge, eldreomsorg, skole, samferdsel og annet som angår store befolkningsgrupper og som dermed kan utløse mange stemmer.

Kampen for biblioteket er ikke tapt av den grunn. Men ballen ligger på vår banehalvdel. Det er vi som må drible den fram og sette den i mål. Som det går fram av NBF-bilaget s. 33-40, jobber Norsk bibliotekforening nå aktivt for å sette bibliotek på dagsordenen i valget. Det er bra! Skriv leserinnlegg i aviser, inviter politikere på kaffe og fortell. Fortell med positive tall. Fortell politikerne hvor mange innvandrere som bruker biblioteket som et sted for integrering og læring. Fortell politikerne om hvilke tiltak for lesestimulering som er gjennomført de siste årene. Fortell om antall besøk og utlån av medier. Fortell om leksehjelp, oppsøkende bibliotekstjenester, nyskapende formidlingsprosjekter. Fortell om debatter, utstillinger, konserter og annet opplysningsarbeid.

Fagre ord alene om bibliotekets verdi, når tydeligvis ikke fram til politikere. Kanskje kan tallenes tale gi dem den oppvåkningen vi trenger for å snu de siste 15 årenes budsjettnedgang. ■

Ytringsfrihet

Lederen i Bok og Bibliotek nr 1/2015 startet en god debatt i biblioteksektoren, hvor mange viktige synspunkter om ytringsfrihet ble brynet mot hverandre. Jeg har i denne utgaven bedt professor Raino Malnes kommentere noen av problemstillingene. (s. 67). Jeg har også sett nærmere på hvordan bibliotekene responderte på attentatet på Charlie Hebdo på sine Facebook-sider (s. 69). ■

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodø

Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Live Kvale, UB, Universitetet i Oslo

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringssenteret, Høgsk. i Oslo og Akershus.

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

Melkerampe blir bibliotek

De gamle melkerampene forfaller og rives i tur og orden. I Alvdal har en av dem nylig blitt Norges første melkerampebibliotek.

Det var bibliotekar Britt Steien Rasmussen som tok kontakt med Steivanglia vel med dette nokså spesielle forslaget.

– Jeg tenkte at nå har det klikka for a, men så tenkte jeg meg om i fire og et halvt sekund og fant ut at dette var en kjempeide, sier Erland Kjeldsen i Steivanglia vel til nrk.no. ■

Dikt i sentrum på verdens bokdag

Med over 400 dikt om glede markerte biblioteket i Elverum verdens bokdag torsdag 23. april. De ansatte på biblioteket inviterte nemlig både skolebarn, unge og voksne til å skrive egne dikt om glede til denne dagen. Tilbake fikk de hele 400 flotte dikt, skriver Elverum kommune på sine nettsider.

På selve bokdagen var også mange skoleelever på besøk for å lese diktene og finne igjen sine egne dikt i utstillingen. Flere dikt ble også lest høyt for publikum denne dagen. ■

Musikk fra de døde

Uttrykket ”stille som graven” kan miste sin betydning. I alle fall hvis du mener at en avdød slektning eller venn gikk i graven med hemmeligheter. For nå kan du snart gjøre grava hans til et bibliotek. Etter at faren døde begynte finnen Sami Kahilakoski å utvikle en tjeneste kalt QR-memo. Tanken er at du fester en såkalt en QR-kode laget av syrefast, rustfritt stål på gravsteinen. Ved å lese av QR-koden med mobiltelefon, nettbrett eller PC får du tilgang til en lenke til informasjon om den avdøde, som minneord, bilder, videoer og musikk, forteller nrk.no. ■

Det stormer i Bodø

Det nye biblioteket i Bodø, Stormen, har tatt brukerne med storm. Så langt i år har biblioteket 210.000 besøkende, det er ikke lang unna innbyggertallet i Nordland fylke (241 682). Det er et snitt på 42 000 besøkende i måneden. Og fortsetter denne kurven ligger de an til å få et besøk på over 500.000. Det gamle biblioteket i Dronningens gate hadde 120.000 besøkende på et helt år, skriver Avisa Nordland på an.no.

Biblioteksjef Trud Berg i Bodø vet at de har en konkurrent i Tromsø, som vanligvis har et årlig besøkstall på mellom 470.000 og 500.000.

- Jeg skal selvfølgelig ikke legge skjul på at det vil være kjempeartig slå Tromsø i en vennskapelig tevling, sier Berg til an.no. ■

Bibliotekar får Kongens fortjenestemedalje

Medaljen bli i mai tildelt Dordei Nesheim Raaen, tidlegare biblioteksjef i Odda, Dordei Nesheim Raaen fekk mange rosande ord, spesielt om innsatsen hennar for barneavdelinga, gjennom 34 år.

Forfattar Frode Grytten har mange gonger trekt fram og snakka fint om Dordei offentleg – han var dagens hovudtalar:

– Du gjorde oss ungane til naturlege lesarar. Vi las med glede. Vi las det vi sjølve var opptatt av. Vi las fordi vi likte å lese. Du hadde kraft nok i deg til å gjere biblioteket til ein del av vårt liv. Og det var det store. Biblioteket var egalitært, demokratisk. Det tilhørte ikkje ein elite. Det var der for oss alle. Eg er deg evig takksam, sa han. ■

(Kilde: hardanger-folkeblad.no)

Ole Vig – kassert og glemt?

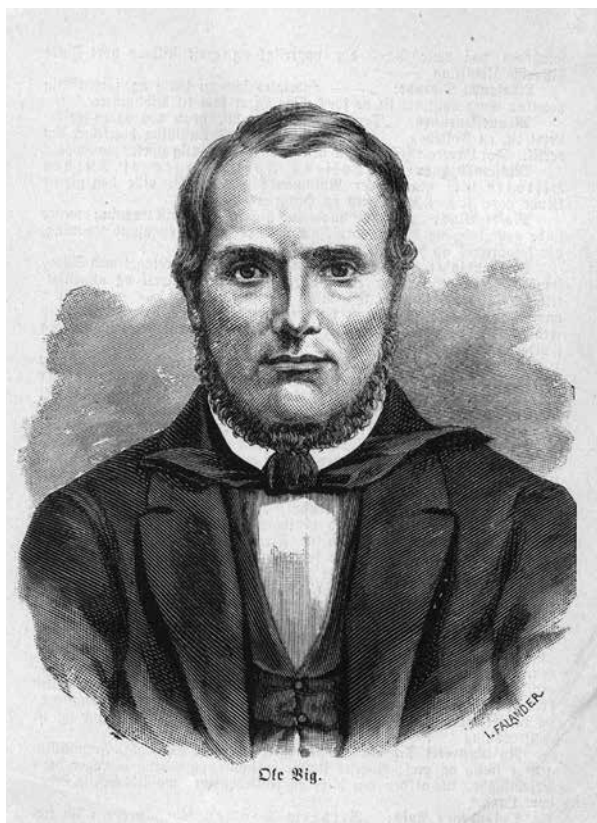
Det har kommet flere biografier om Vig tidligere, men i Arild Byes nye bok får vi et nært og personlig tegnet portrett av Vigs rike personlighet.

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMAUENSIS VED HØGSKOLEN I OSLO, AVD. ABI

I bibliotekene er det sikkert ikke mange som spør etter «Folkevennen» lenger. Dette tidsskriftet, med gullrekken av tilleggsbøker, burde likevel fortjent en plass i våre historiske hyller.

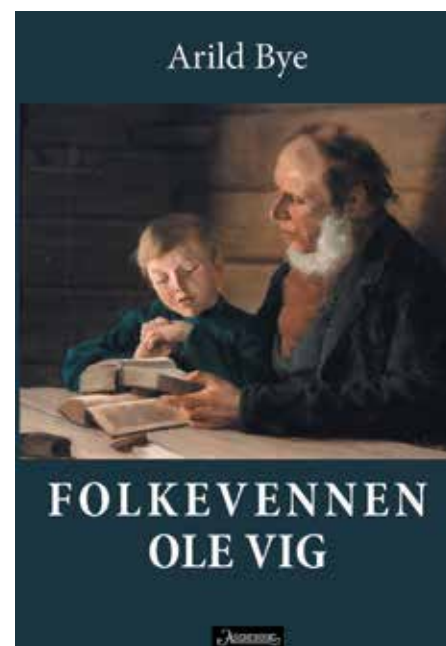
Bakgrunnen for at bladet kom i gang var Thrane-bevegelsen som hadde skremt opp tidens ledende menn. Folkeopplysningssselskapet skulle være en samlende motvekt til tidens klasse-motsetninger og opprør. I Folkevennens åpningsnummer i 1851 henvendte den nybakte redaktøren seg direkte til leseren – som skulle hjelpes slik «at du fik dit Fædreland, dit Hjem og dit jordiske Kald riktig kjær, og gjøre dig mere tilfreds og fornøiet med din Stilling, tror du ikke da, det gjorde stor nytte?»

Tilsyn. Ole Vig ble et slags selvbestalt bibliotektilsyn og et solid mellomledd mellom Wergeland og Eilert Sundt.

Den første redaktøren var rett mann til rett tid. Ole Olsen Vigsmarken var sønn av en fattig husmann, han fikk gå på seminaret i Klæbu, og etter noen år som lærer i Kristiansund ble han headhuntet til Folkeopplysningssselskapet. Den gang var dette en utrolig klassereise. Det har kommet flere biografier om Vig tidligere, men i Arild Byes nye bok får vi et nært og personlig tegnet portrett av Vigs rike personlighet. Forfatteren viser også Vigs evne til å uttrykke seg klart og enkelt i et folkelig språk. Kanskje var han en av de første som utmerket seg ved å *skrive* godt norsk. Det er også fint at hele bredden i hans virksomhet, – fra diktning og språkrøkt til pedagogikk og teaterarbeid, kommer så godt frem.

Bye skildrer også Vigs skjellsettende møte med nordisk folkeopplysnings allfader, selveste Grundtvig, og hvordan dette kom til å prege ham. Det er også sagt om Vig at han var et ektefødt barn av 1814, men det betyr ikke at han var en utålmodig demokratiforkjemper. Hans strategi var nok heller at kunnskap og dannelses skulle legge grunnlag for et bedre og mer rettferdig samfunn. Men det måtte skje gradvis og kontrollert. I denne sammenhengen er det Vigs innsats for bibliotekene kommer inn i bildet. I biografien er det ikke lagt spesiell vekt på denne siden av Vigs virksomhet, men Bye viser den tidsånden, mentalite-

ten og ideologien som også preget allmuebibliotekene i tiden rundt 1850. Folkeopplysningssselskapet bidro ikke bare med tidsskrift og egne bøker, men det var også Vigs ansvar å lage lister med oversikt over hvilke andre bøker som var egnet for bibliotekene. Slik ble Vig et slags selvbestalt bibliotektilsyn og et solid mellomledd mellom Wergeland og Eilert Sundt som brakte stafetten videre. Vi får innblikk i Folkeopplysningssselskapets strategi, men her er det fortsatt mange spørsmål som det bør forskes mer på.

Dette er historien om et lovende talent, stor innsats og mye forsakelse. I hovedstaden bodde Ole Vig i samme «Hjerterom» som Wergeland døde i 1845. Her døde også Vig, knapt 34 år i 1857. Ditt lokale bibliotek har kanskje, på grunn av utlånstall og om-løpshastighet, kassert «Folkevennen» og de andre skriftene fra Folkeopplysningssselskapet? Da er det en ekstra grunn til å la denne biografien få komme ut til leserne. ■

– Jeg er ikke så opptatt av god eller dårlig smak

Norske kvinner og menn leser ikke kritikerrost litteratur eller klassikere lenger. Begge kjønn leser krim, og kvinnene har kastet seg over de nye «dameromanene», også kalt «løkkeskrift-romaner». Men gjør det noe, da?

TEKST: NINA KRAFT
FRILANSJOURNALIST

FOTO: TROND ISAKSEN

Cecilie Naper (HIOA) har satt i gang en diskusjon i forlagsverdenen – nok en gang. Sist hun laget en oversikt over hva folk flest låner på bibliotekene var i 2007, og siden har kritikerfavoritter og klassikere tapt ytterligere posisjon hos norske lesere.

– Du retter fingeren mot bokhandlenes assortiment i din artikkel i *Klassekampen*. Men kan det ikke like gjerne være at det er dette folk helst vil ha når de ikke bli styrt i en mer «høykulturell» retning? Omtrent som da vi ble kvitt NRK-monopolet, og få år etterpå fikk realitybølgen?

– Generelt skiftende smak er helt opplagt en tilleggsårsak. Vi lever i en kultur hvor tidsånden er veldig underholdningsrettet, sier Naper. – Men når det er sagt, grunnen til at jeg er så sikker i min konklusjon er at da jeg utarbeidet bibliotekstatikk på nittitallet, oppdaget jeg at salgstall og utlånstall går svært parallelt. Det er vanskeligere å få sikre salgstall, men når man vet hvor like disse to statistikkene er, får man et godt bilde av hva folk faktisk leser ved å se på utlånstallene.

– I åttiårene var markedet allerede liberalisert i Sverige, mens liberaliseringen i Norge ennå ikke hadde begynt. Da lå krim og underholdning på topp i Sverige, mens vi leste mye mer kritikerrost litteratur. Nå er vi der svenskene var i 1980-årene. Derfor følger jeg meg temmelig sikker på at strukturen i bokmarkedet er en viktig forklaringsfaktor.

Giske truet

– Direktøren i Den norske forleggerforening, Kristenn Einarsson, som har gått ut i polemikk mot deg, har påpekt at forlagene fremdeles har lister med litterær bredde. Hvilke reaksjoner har du fått fra andre akademikere, fra bibliotekarer og fra utenom bransjen? Er det modig å plaske litt i den andedammen som er den norske bokbransjen?

– At de store forlagene mener det samme som Einarsson, er ikke overraskende. Spesielt som hovedeiere av norsk bokhandel er det de som har mest nytte og glede av den strukturen vi har nå – selv om jeg tror de angret på at de kvittet seg med bransjeavtalen i 1997, for det var da det begynte. Senere bransjeavtaler har bare gitt bransjen mer frihet. Mens de små forlagene som for eksempel satser på nisjelitteratur, oversatte fremtidige klassikere og lyrikk, sliter med å komme inn i bokhandlerne.

– Alle som ikke selv sitter i norsk forlagsverden, har vært begeistret. De mindre forlagene som har en mer kresen utgiverpolitikk, har sendt meg en haug med rosende e-mailer. De følger seg skviset i dette systemet, hvor forlagene og bokhandelen forhandler om hvor mye bokhandlerne får de potensielle bestselgerne billigere og følgelig tar de inn et smalere sortiment med vekt på bøker de tror vil selge svært godt. Slik som bøkene til Victoria Hislop.

Underholdning. Vi lever i en kultur hvor tidsånden er veldig underholdningsrettet, mener Naper.

– Driver de store forlagene et kynisk spill?

– Nei, de er som alle andre nødt til å tenke lønnsomhet. Det er ikke store marginer i forlagsbransjen. Jeg forstår at de må tenke mer børs og mindre katedral i en tid med stadig flere medier og annet som kjemper om lesernes oppmerksomhet, sier Naper.

– Jeg er jo ikke ansatt i noe forlag, men jeg har ikke oppdaget noen spesiell kynisme eller ønske om mer og mer profit. Mitt inntrykk, basert på de jeg kjenner i bransjen, er at de er veldig opptatt av utviklingen. De ønsker å drive seriøst og tilby

Navn: Cecilie Naper

Stilling: Førsteamanuensis i litteratur ved Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA)

Alder: 61

Sivilstand: Gift, to barn

Utdanning: Doktorgrad i nordisk litteratur og hovedfag i nordisk litteratur og språk. Sosiologi og engelsk mellomfag.

bredde og ønsker ikke å bli sett på som en eneste stor børs, sier hun og tilføyer:

– Men det er ikke sikkert politikerne lar dette fortsette stort lenger. Allerede da Giske var kulturminister, ga han klare signaler om at forlagene er i en privilegert situasjon. Når man satser for mye på butikkvirksomhet, må man regne med å betale moms, påpekte han. Det er ikke blitt mindre aktuelt siden.

Mest privilegert i verden

Momsfritaket på bøker var, slik Naper forklarer det, ment som en støtte til forlagene

slik at de kunne forsette å tilgodese «katedral» og ikke bare kaste seg over «børs.»

– Frem til 1997 var det en uskreven kontrakt mellom det offentlige og bokbransjen. Bransjen forpliktet seg til å levere bredde, inkludert bøker for nisjemarkeder, og til gjengjeld skulle de slippe å betale moms. Dette var egentlig et sjenerøst arrangement fra det offentliges side, for statskassen gikk glipp av en milliard på grunn av momsfritaket – i dag er det på over 1,4 milliarder.

– De store forlagene har da svært stor makt – særlig etter at de også kjøpte opp

bokhandelene fra nittitallet og utover?

– Det viste seg at det ikke var forleggerne som tjente på denne vertikale integrasjonen, som det kalles, men bokhandlerne. Dette har gitt bokhandlerne en enorm markedsrett. Da hjelper det ikke at forlagene gir ut en stor mengde titler, og også har bredde i typen utgivelser, slik Einarsson viste til.

– Men de har samme eiere, forlag og bokhandlerkjeder, så det er jo disse eierne som til syvende og sist bestemmer?

– Det er markedet som bestemmer. Bare å ta opp debatten, er et minefelt fordi ►

vi snakker om liv og død. For alle i bransjen, ikke bare småforlag. Når lønnsomheten faller, satser de fleste mer og mer på det som lønner seg. På et møte i Litteraturhuset 12. mars sa John Thomasgard, som er direktør i Norli Libris at «vår oppgave er å tjene penger, og lønnsomheten i bokbransjen er truet. Derfor gjør vi som vi gjør.»

«Alle» vet at den norske bokbransjen mottar ekstremt store subsidier. De er

kanskje den mest privilegerte bokbransjen i verden. Og til tross for dette, går den ikke veldig godt!

– *Hva synes du at bokbransjen bør gjøre, helt konkret?*

– Jeg tror ikke det er mulig å skru tiden bakover og få tilbake alle ordningene som er forlatt. Ordninger som at alle bokhandlere, også de minste i distriktene, skal forplikte seg til å skaffe alle bøker som utgis i Norge og ikke setter ned prisen

før et år etter utgivelsesdato, slik vi hadde før. Men vi bør i hvert fall holde fast på fastprisen – uansett trykket fra enkelte mindre og mellomstore forlag som ikke er med i Forleggeforeningen og vil ha minst mulig regler slik at de kan tjene mest mulig på sine bestselgere.

Boken i ditt eget hode

– *Har bibliotekarer – som gruppe og individuelt – ansvar for å styre lånerne mot den bedre litteraturen – og hvordan kan de gjøre det? Eller er dette en paternalistisk tankegang?*

Her begynner Naper straks å rose bibliotekarer som en kunnskapsrik og hardarbeidende yrkesgruppe med dedikasjon og omtanke for leserne. Så besvarer hun annet ledd av spørsmålet:

– Jeg er ikke så opptatt av om litteratur er «god» eller «dårlig», «kvalitetslitteratur» eller «god smak». Det er ikke noe i veien med underholdning. Jeg tror de fleste oss ofte leser for å bli underholdt, det gjør i hvert fall jeg.

– Men vi underholdes av ulike bøker. Vi opplever den litteraturen vi leser, forskjellig. Selv om vi leser de samme bøkene.

Hun penses over på et favoritttema: Hva den delen av skjønnlitteraturen som ofte stemples som «ren underholdning» og gjerne litt underlødig kan tilføre mindre «trenede lesere». Cecilie Naper har skrevet en rekke bøker om såkalt populærlitteratur, særlig den som mest er rettet mot kvinner, og en rød tråd i mye av forskningen hennes er hvordan lesere som har lite utdanning og er lite vant til å lese «vanskelige» bøker, finner mye av det de leter etter i de «lette» bøkene.

Uansett hvor mye man enn prøver, får man ikke Naper til å si noe særlig ufordelektig om slik enkel litteratur og dem som leser den. For en bok «finnes» ikke på boksiden av papir, understreker hun. Den får først liv når den er kommet inn i leserens hode, og der kan det skje så mangt. Hver leser er forskjellig. Men generelt sett kan man se noen generelle trekk ut fra utdanningsnivå og sosial klasse.

For tiden holder Naper på med å intervju kvinnelige innsatte på Bredtveit fengsel om hva de får ut av litteraturen de leser. Hun forteller at de kvinnelige fangene stort sett leser krim og løkkeskriftsromaner av forfattere som Hislop, Tatiana de Rosay og E.L. James, som står bak romanserien *Fifty Shades of Grey*. Dette er en type oversatt litteratur som de norske forlagene ifølge Naper har satset intensivt på

Forskjeller. Vi opplever den litteraturen vi leser forskjellig, selv om vi leser de samme bøkene. En bok blir til i leserens hode, sier Cecilie Naper, som her er fotografert hos bokhandelen Tronsmo.

siden ca. 2005. Denne typen ligger store stabler på bordene i bokhandelen. Det er også lett å kjenne den igjen på forsidene, som har en tendens til å gå i rosa og andre pasteller, gjerne med en kvinne bakfra eller i profil mot et tåkete landskap. Og tittel og forfatter står – som Naper påpeker – ofte i løkkeskrift. Estetikken minner om mykhet og romantikk. Det er tydelig at forlagene ser for seg kvinnelige lesere.

Sterke følelser, eget liv

– Løkkeskriftromanene er melodramatisk litteratur som spiller på sterke følelser. Kvinnene på Bredtveit gjenkjenner disse følelsene. Dette er bøker de kan bruke i sitt eget liv. Når jeg snakker med dem om bøkene de leser, sier de ikke det samme om disse bøkene som jeg hadde sagt. Jeg ville nok sagt om for eksempel *Fifty shades of Grey* at den har likhetstrekk med tradisjonell romantisk litteratur beregnet på et kvinnelig marked, hvor heltinnen er passiv og venter på den store kjærligheten. Og så plusses det på med litt sm-sex, bondage og underkastelse og andre «moderne» detaljer.

Flere av kvinnene på Bredtveit ser annerledes på det, forteller Naper. De bruker disse bøkene til å lære om sine egne reaksjonsmønstre, forsøke å forstå fortiden og lære hvordan de skal gjøre det bedre i fremtiden.

Ofte finner de et frigjøringsmønster som de selv kan kopiere. «Nå ser jeg hva jeg har gjort feil. Jeg handlet på samme måte som menneskene i denne boken, og det er derfor jeg havnet her til slutt.» Om *Fifty Shades* – kan de si at heltinnen, Anastasia, bli mer selvstendig og handlekraftig til slutt. Dette er ikke helt det samme som Naper selv ser i disse bøkene.

– En annen kvinne jeg snakket på Bredtveit hadde lest Stieg Larssons *Millemium*-trilogi og funnet styrke i Lisbeth Salander-karakteren. «Jeg burde vært mer som Lisbeth, tatt livet i mine egne hender, for med hennes holding til livet hadde jeg hatt mer mot,» sa hun. «Men ikke hevet meg på samme måte som Lisbeth da jeg ble voldtatt og mishandlet, ler hun litt, for da hadde jeg bare blitt buret inne for det.»

Kulturen blir fattigere

– Hvorfor kritiserer du – eller hvis du ikke mener du kritiserer, «er opptatt av» – fordelingen mellom krim, løkkeskrift, kritikerroste bøker og klassikere i salg og utlån, når du ikke ønsker å diskutere begrepet «kvalitet»? Hvis det ikke er viktig å snakke

om god og dårlig, er det vel likegyldig om stadig mer av det som leses, er krim og løkkeskrift?

– Jeg kritiserer verken underholdningslitteraturen eller de som leser den, men jeg er opptatt av bredde og mangfold. Kulturen blir fattigere dersom alle leser de samme bøkene og tenker de samme tankene. Jeg synes ikke vi skal være så snobbete. Ulike bøker gir lesere ulike opplevelser, det er helt grunnleggende. Det gi mer mening og er mer demokratisk å snakke om gode leseropplevelser enn gode bøker. Arbeidet på Bredtveit har gitt meg en viss ydmykhet. Jeg har fått et innblikk hva litteraturen betyr i hverdagen for innsatte som ikke har så mange andre tilbud. Jeg bøyer meg i støvet for enkelte av kvinnene der og hva de får ut av bøkene de leser.

Selv vokste jeg også opp i et hjem med ikke så mye kanonisert litteratur i bokhyllene. Det var bøker som moren min leste, og som jeg slukte. Etter hvert som jeg begynte på univer-

sitetet, ble disse bøkene kjøpt byttet ut med andre bøker, men leseopplevelsen var viktig selv om ikke alle bøkene jeg leste som ung får noe plass i litteraturhistorien. Kravene du stiller til språk og komposisjon forandrer seg med økt kulturell kapital, men jeg ønsker ikke å snakke om god eller dårlig smak. Den naive leseropplevelsen kan være sterk.

– Har ikke litteraturvitere, som i snart et par generasjoner nå har vært nølende til å diskutere begreper som kvalitet, vært med på å grave sin egen grav? Hvis de som presumptivt har mest greie på om en bok er god eller dårlig, abdiserer, kan man vel ikke vente at forlagene eller bokhandlere føler noen større kulturforpliktelse?

– Jeg kjenner meg ikke igjen i beskrivelsen. Jeg synes at respekten for den kanoniserte litteraturen står sentralt i litteraturvitenskapen og i akademien.

– Jeg skjønner din respekt for de som leser mye i de lettere sjangre og får mye ut av det – som kvinnene på Bredtveit. Men kan du ikke si til dem: «Jeg ser du får utbytte av Cecilia Samartin, men når du har lest alt av henne, har jeg noen bøker som jeg tror vil gi deg enda mer?» Har du gjort det noen gang? Hva var responsen?

– Nei, aldri. Men hvis de spør meg om hva jeg leser og liker, svarer jeg på det. Og spør de om boktips, så svarer jeg etter beste evne.

Sosial tendens

Naper tror ikke at løkkeskriftlitteraturens popularitet betyr at lesere som før leste kritikerroste litteratur, har fått mindre ambisjoner. Etter hvert som utdanningsnivået i Norge øker, har disse bøkene tatt over for det som tidligere ble kalt «kioskklitteratur». Legeromaner og andre bøker som bare ble solgt i Narvesen og romantiske føljetonger i ukeblader er ikke så populære som de var. Men leserne deres er snart også historie. De kvinnene som leste kioskklitteratur, og det gjaldt mange kvinner for noen få tiår tilbake, hadde ofte kun grunnkole. I dag har de fleste fått litt mer skolegang, de fleste leserne har i hvert fall treårig videregående utdanning, og løkkeskriftbøkene er derfor et hakk mer krevende enn sine forløpere.

Disse bøkene som så mange fnyser av, er også, påpeker Naper, relativt sosialt bevisste. Handlingen i Hislops «Øya» foregår for eksempel på en øy for spedalske, og boken gjorde mange oppmerk-

somme på denne delen av historien. Rosays «Sarahs Nøkkel» dreier seg om hvordan vanlige franskmenn var likegyldige eller medløpere da franske jøder ble arrestert og tilintetgjort under den andre verdenskrig. Kathryn Stocketts «Barneepiken» forteller om hvordan både hvite og svarte led under raseskillet i USA på 50- og 60-tallet. «Huset på hjørnet av biter og søt» av Jamie Ford handler om hvordan amerikanere av japansk herkomst ble internerte etter Pearl Harbor. Det er mye god historisk kunnskap i disse bøkene, mener Naper.

– Har du selv lest Camilla Läckberg, Jojo Moyes, Cecilia Samartin, *Fifty Shades of Grey*?

– Jeg leser ikke så mye krim, men liker en del krimforfattere fra femtitallet, så nei, ikke Läckberg. Men jeg ser mye krim på tv. Løkkeskriftsbøker leser jeg ikke i det hele tatt med mindre jeg har intervjuet Bredtveit-kvinnene om dem. Så ja, jeg har lest de to siste du nevner fordi jeg har forsket på dem. E.L. James fører et veldig standardisert språk i «Fifty shades», kanskje det minst varierte jeg har lest noen gang! Selv de mest formelpregede kioskforfatterne er større stilister enn henne, smiler Naper. ■

Cecilie Naper går i bokhyllen: — Les Oates og Tiller!

— Akkurat nå leser jeg alt av Joyce Carol Oates. Jeg liker å lese alt av en forfatter, så begynner jeg på neste. Før Oates var det Carl Frode Tiller. Han synes jeg er kjempegod.

— Når jeg leser privat, leser jeg som jeg sa også for å bli underholdt – som de fleste andre.

— Hvilken bok er den første du leste selv, eller ble lest for, og hvilket inntrykk gjorde den på deg?

— Jeg tror jeg vil svare «Mio, min Mio» av Astrid Lindgren. Jeg leste den for datteren min da hun var fem år. Jeg kom aldri over den, ikke hun heller. Michael Endes lokomotivbøker var også favoritter.

— Hva står det mest av i bokhyllen din?

— Jeg har nettopp gått igjennom en givantsanering. Jeg gir av prinsipp bort bøker som jeg vet at jeg ikke vil lese igjen, for eksempel til loppemarkeder.

— Hvis noen kommer hjem til deg og

sjekker i bokhyllene, vil de finne noe som du kanskje vil skamme deg litt over at står der?

— Nei.

— Tre beste romaner som er skrevet på norsk?

— Klarer ikke å svare. Har stadig nye favoritter.

— Kan du sitere litt poesi for meg?

— Javisst:

«Skrap,
seier sagi.
Stød ved.
Ho segjer kva
ho tykkjer, sagi.»

Det er av Olav H Hauge. Vil du ha litt Bjørneboe? Denne er kjempefin og sier

noe om undertrykkelse og bruk av mennesker. Hun siterer:

«En sangfugl i en snare gikk.
Men bøndene på Capri ø
har øre for musikk.
De tar den inn fra sol og sjø
Så gløder de en strikkepinn
og brenner fuglen blind.
I bondens bur blir fuglen satt.
Der vil den synge dag og natt
fordi den slapp å dø.
Det er et enkelt bondetrick.
For bøndene på Capri ø
har øre for musikk.»

Hvorfor betale mer for lånekortene enn nødvendig?

Ta kontakt med EVRY for å få:

Markedets beste pris på
lånekort av bankkortkvalitet

Rask levering av nasjonale lånekort
med standard eller eget design

For pristilbud, ta kontakt:
lanekort@evry.com
Tlf: 911 68 646

EVRY

Krim og underholdning tar helt over

Sigrud Undset.

Jojo Moyes.

Camilla Läckberg.

Elena Ferrante.

I 1996 var halvparten av de 40 mest utlånte bøkene kvalitetslitteratur (kritikerrost, kanonisert eller klassiker). I 2014 kan hele 29 av de 40 mest leste bøkene plasseres i kategoriene krim og internasjonale bestselgere.

Cecilie Napers forskning viser at norske lesere velger bort det de fleste vil kalle seriøs litteratur. Det er lite av den kritikerroste skjønnlitteraturen og yngre og eldre klassikere på bestselgerlistene. Dette er en fortsettelse av en trend hun har sett helt fra 1980-tallet.

I 1996 toppet Sigrud Undset utlånsstatistikken på norske biblioteker. Anne Karin Elstad lå også veldig høyt. Det samme gjaldt Dostojevskijs Raskolnikov og Amalie Skrams Hellemyrsfolket. I 2007 hadde Anne B. Ragde tatt over, fulgt av Jo Nesbø, Khaled Hosseini (Tusen strålende soler) og Stieg Larsson, mens de store klassikerne var helt fraværende på de hundre første plassene på bibliotekstatistikken. I 2015 domineres listene av utenlandske krim- og underholdningsforfattere, som Jojo Moyes, Camilla Läckberg og Elena Ferrante.

Naper mener utviklingen speiler den kulturpolitikken som er blitt ført, og at spesielt bokhandelbransjen må gå i seg selv hvis de vil bremse utviklingen.

De 10 mest utlånte titlene ved Bergen Offentlige Bibliotek det siste halve året

Bilde	Forfatter	Tittel
		KK Bonytt
	Staalesen, Gunnar	Ingen er så trygg i fare : kriminalroman
	Rørvik, Bjørn F.	Bukkene Bruse på badeland
		Hjemmet
	Tvedt, Chris	Djevelens barn
	Nesbø, Jo	Sønnen
	Ragde, Anne B.	Jeg har et teppe i tusen farger : roman
	Lindell, Unni	Brudekisten : kriminalroman
	Moyes, Jojo	Et helt halvt år
		Illustrert vitenskap. Historie : tett på hist
	Jæger, Jørgen	Ridderkorset : kriminalroman
	Moyes, Jojo	Den ene pluss en
	Wolde, Gunilla	Emma i barnehagen

Språkkafé – et nytt bibliotektilbud

Bibliotekene er tildelt en nøkkelrolle i arbeidet med å styrke folkets IKT-kompetanse.

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMANUENSIS VED HØGSKOLEN I OSLO, AVD. ABI

En viktig målgruppe for bibliotekene i denne sammenhengen er innvandrere. Et av de mest populære tiltakene fra bibliotekene er språkkaféer, men disse er ikke nevnt i rapporten om digital kompetanse. Vi har møtt student ved Høgskolen i Oslo og Akershus, avdeling for arkiv, bibliotek og informasjon, Stina Åmo, som er prosjektleder for språkkaféen på Deichmanske bibliotek, Furuset filial.

Bok og Bibliotek: I rapporten om digital kompetanse er ikke språkkaféene spesielt nevnt. Betyr det at de ikke har noen betydning for IKT-kunnskapen?

Stina Åmo: Jeg synes rapporten legger ensidig vekt på det tekniske og det instrumentelle. De rene IKT-kursene er nyttige for mange, men jeg mener vi må være ærlige om hvilken kunnskap som trengs. IKT-kursene handler mest om å «trykke på knappene», bruke søketeknikker eller å finne en bestemt nettside. Fornuftig bruk av informasjonsteknologi handler kanskje mest om å forstå og tolke informasjon. Jeg, som jobber med språktrening, har blitt mer oppmerksom på hvor stort

gapet er mellom «hverdagsspråk» og det mer tekniske språket som brukes i det offentlige. Jeg har vært nysgjerrig og testet ut forskjellige informasjonskilder, både aviser og offentlige skjemaer på «min» språkkafé. Det er trist å se hvor stort gapet er mellom det innvandrere lærer og det de faktisk trenger å kunne. Når det for eksempel gjelder offentlig informasjon må jeg «oversette», ikke bare til innvandrerne, men ofte også til de frivillige, etnisk norske! -

Bok og Bibliotek: Hva er egentlig en språkkafé, er det først og fremst et språkkurs?

Stina Åmo: Nei, jeg synes det er noe helt annet. Den systematiske opplæringen som ligger i et undervisningsopplegg kan ikke vi erstatte. Vi tilbyr en arena for samtale og utveksling av kunnskap og erfaringer. Her gjelder det å ha en lav terskel slik at alle tør å prøve seg i muntlig norsk. Det er relativt lett å lære å lese og skrive norsk, vi ser at deltakerne tar til seg disse ferdighetene mye raskere enn den muntli-

ge delen. I starten er det slik at man først må oversette et spørsmål til eget språk og deretter oversette svaret tilbake fra eget språk til norsk. Det er et visst tidspres i en samtale, du må svare før den andre går lei. For å takle dette må man lære seg «å tenke på norsk». Dette kan bare læres ved aktiv språkbruk og gjennom trening og samtaler.

Bok og Bibliotek: Hvordan skal man få til dette når det sies at nordmenn er så reserverte?

Stina Åmo: Mange innvandrere synes det er vanskelig å komme i kontakt med oss, og det er ikke så mange steder de får denne viktige treningen. Å lære et språk muntlig, krever mengdetrening. Det har ikke norskkursene mulighet til å tilby i like stor grad som språkkaféene. Vårt viktigste bidrag er likevel at vi kan gi deltakerne bedre forståelse for norske forhold og lede dem inn i en kulturell referanseramme. Vi samtaler ikke bare om norsk kultur, men selvsagt også om hverandres kultur. Slik tror jeg vi bidrar til

Bibliotek: en hovedaktør

I januar kom den store kartleggingen og analysen *Tiltak som kan bidra til å øke befolkningens digitale deltagelse og kompetanse*. Rapporten var bestilt av Kommunal og moderniseringsdepartementet og utført av det nordiske analyseselskapet DAMVAD. Konklusjonen er krystallklar: Store grupper av befolkningen er ikke kompetente brukere av IKT. Dette er en fare for både demokrati og produktivitet. Det er imidlertid mange aktører som arbeider med å styrke kompetansen til dem som faller utenfor. Rapporten anbefaler å «oppskalere digitale kompetansehevingstiltak» og hevder at dette kan «utløse viktige fordeler for individer og for samfunnet».

Selv om det bare er 429 av 715 bibliotekavdelinger (60%) som gir organisert veiledning i nettbruk, er bibli-

otekene viktige aktører. I dag er det mange bibliotek som alene eller sammen med andre partnere tilbyr ulike former for kurs og undervisning i IKT. I de konkrete anbefalingene trekkes biblioteket frem som en viktig tilbyder og som samarbeidspartner med for eksempel frivillige som Seniornett.

Kommunal og moderniseringsdepartementet følger opp denne saken slik: Det er etablert en programgruppe for økt digital deltagelse. Her er det medlemmer fra Bufdir/Deltasenteret, Difi, IKT-Norge, Nasjonalbiblioteket (NB), Norsk Bibliotekforening (NBF), NorSIS (slettme.no), Seniornett og VOX. De to personene som representerer bibliotekene er Arne Gundersen (NB) og Jannicke Røgler (NBF).

Populært. Språkkaféen er et populært tiltak på Deichmans filial på Furuset.

å øke toleransen for andre kulturer. Deltakerne lærer av hverandre, mye informasjon blir utvekslet, og deltakerne finner ut av hvilke informanter de kan stole på. Vår oppgave er både å utfordre og oppmuntre. Dessuten kan vi også korrigere oppfatninger av vårt samfunn. Språkkaféene blir på denne måten viktig for integreringen i samfunnet. De som kommer er også ofte helt alene i et nytt land; språkkaféen gir dem mulighet til å være sosiale, finne venner og møte et menneske som smiler til dem!

Bok og Bibliotek: Det høres ut som det sosiale er så viktig at det blir en selskapsklubb?

Stina Åmo: Det er ikke noe galt i å skape en hyggelig ramme og tone. Dette handler også om å gjøre folk trygge på seg selv. Mange innvandrere starter optimistisk i sitt nye land, men vi merker også at det kan komme en psykisk nedtur etter at den første, optimistiske startfasen er over. Det er mye som skal læres, og da hjelper det

å holde humøret oppe. Jeg tror ikke vi kan være terapeuter, men jeg er sikker på at vi kan skape motivasjon og litt optimisme. Slik jeg ser det har Norge fått en gave i disse menneskene som kommer, vi har ikke betalt for deres fødsel, barnehage eller skolegang, de kommer hit i skattepliktig alder. Men for å sette dem i stand til å leve produktive liv, som både de selv og Norge ønsker, så må de få være trygge og føle mestring. Det er noe av det vi også forsøker å hjelpe med.

Bok og Bibliotek: Hvordan legger dere opp dette tilbudet?

Stina Åmo: Språkkaféen holdes en gang i uka og varer to timer. Jeg har forberedt «dagens tema» som enten er inspirert av deltakernes ønsker, eller handler om noe jeg mener de burde vite noe om. Det produseres ganske mye forskning om innvandrere og deres levevilkår som jeg ønsker at deltakerne skal få kunnskap om. Det kan dreie seg om mat og ernæring, forsikring og brannsikring, husleiekontrak-

ter eller rett og slett om hobbyer eller hvordan man kan finne andre med samme interesser som en selv. Når jeg spør deltakerne hva de vil snakke om, svarer de gjerne at de vil lære mer om grammatikk, men da dabber praten fort av. Det viktigste er at de snakker norsk sammen. Hvis jeg ikke gir dem et tema, går praten trått. Men det er gjerne slik at når de «snakker seg bort» og snakker om noe de interesserer seg for, da er det ofte de lærer mest.

Bok og Bibliotek: Hvordan får dere gruppene til å fungere?

Stina Åmo: Det kommer omtrent 40 mennesker hver gang, og vi forsøker å ha en norsk frivillig til hver 4-5 deltaker. Det er viktig å sette sammen gruppene slik at de er på omtrent samme ferdighetsnivå. Vi forsøker å finne ut den enkeltes språknivå gjennom en introduksjonssamtale. Da kan det nok vise seg at menn kan påberope seg litt høyere kompetansenivå enn de egentlig har, og for kvinnene er det ofte motsatt. Det kan være en utfordring å ►

få «dagens tema» til å fungere for alle nivåene, jeg lærte fort at det ikke er mulig å formidle den samme informasjonen til alle. -

Bok og Bibliotek: Er det samme opplegg over alt?

Stina Åmo: Nei, selv innen Deichman-systemet er det flere forskjellige løsninger. Her på Furuset skjer alt i bibliotekets regi, mens på Majorstuen er det frivillige fra Oslo Røde Kors som driver språkkaféen, og på Holmlia har de et helt annet opplegg. På Furuset inngikk vi et samarbeid med «Grorudalssatsningen» og det ble startet en ekstra språkkafé på Lindebergsenteret som drives av frivillige. Det er godt samarbeid og tydelige synergieffekter mellom den faglige kunnskapen biblioteket kan gi og det de frivillige kan tilføre. De frivillige er uvurderlige, det er de som egentlig gjør at dette fungerer! De er flotte mennesker som byr på seg selv, de retter uttale og betydninger, akkurat passe, de er vennlige og imøtekommende og de har en iboende medmenneskelighet som jeg blir bent ut rørt av.

Bok og Bibliotek: Er det da noen spesiell grunn til at biblioteket bør drive med dette?

Stina Åmo: Språkkaféene trenger en forankring og et støtteapparat. Hvis man baserer seg på at alt skal drives av frivillige, kan det hele bli litt tilfeldig og sporadisk. Bibliotekene har ofte egne lokaler, det er nøytral grunn og populære møtesteder. Bibliotekene har tillit i befolkningen og et personale

som er gode på å kommunisere med folk. Dette er faktisk en god revitalisering av folkeopplysningstanken og et bidrag til sosial rettferdighet. De som går på språkkafé oppdager også alt det andre de kan bruke biblioteket til.

Bok og Bibliotek: Har du noen suksesshistorier å vise til?

Stina Åmo: Ja. Vi hadde Juss-Buss på besøk for å gi litt informasjon om rettigheter og plikter i arbeidslivet. En polakk var særlig interessert. Etter at Juss-Bussen hadde vært hos oss kom han stadig tilbake for å få ett og annet begrep forklart. I dag er han en viktig ressursperson i sitt miljø, han fortalte at han har blitt den «alle» går til for å få vite hvor de kan henvende seg og for å få den informasjonen de trenger. På denne måten har han vært til hjelp for landsmenn som er utsatt for sosial dumping på arbeidsmarkedet.

Bok og Bibliotek: Hvordan skal den nye arbeidsgruppen forstå at digital kompetanse er mer enn de tekniske ferdighetene som du lærer på IT-kursene?

Stina Åmo: I vårt samfunn er det satt noen svært ambisiøse mål for IKT og digitalisering. Det er snakk om store besparelser i så vel offentlig som privat sektor, men forutsetningen er at alle grupper blir med. Da nytter det ikke bare å satse på det tekniske, jeg synes erfaringene med språkkaféene viser at vi ikke kan skille mellom språk og teknikk. Kultur- og språkforståelse er nøkkelen til å finne informasjon og å få kunnskap.

«Kafévert» Stina Åmo i aksjon.

Bok og Bibliotek: ...og da kommer DAMVAD-rapporten til kort?

Stina Åmo: Ja, jeg synes rapporten «går i samme fella». Her legges det for lite vekt på at språk og kultur er grunnleggende forutsetninger for kommunikasjon. Det er for enkelt å redusere alt til teknikk. DAMVAD-rapporten legger opp til løsninger der de fysiske servicepunktene skal fjernes og erstattes av skriftlige forklaringer på en eller annen hjelpeside. Alle vi som har vært kundebehandlere eller gjennomført mer enn to referansesamtaler i et folkebibliotek, vet hvor galt det kan gå når det viser seg at informasjonen er tilpasset avsenderen og ikke mottakeren. ■

Forskning på språkkaféer

Institutt ABI har fått sin første stipendiat som skal drive kaféforskning. Det vil si forskning om språkkaféene og hvordan disse bidrar til sosial integrering av nye innvandrere. Prosjektet utføres av Jamie Johnston og målet er å undersøke hvordan folkebibliotekene bruker språkkaféer som et virkemiddel i dette arbeidet. Johnston har foreløpig samlet opplysninger fra 388 folkebibliotek, og det viser seg at 38 bibliotek allerede er i gang med språkkaféer og at 44 har planer om dette. Med andre ord: Her er det interesse.

Noen bibliotek er valgt ut for mer omfattende studier. Dette gjelder Deichmanske biblioteks filialer i Gam-

le Oslo og på Furuset, samt bibliotek Moss og Horten. Metodene er observasjon av deltakerne, intervjuer og fokusgrupper med arrangører og frivillige. I tillegg kommer en større spørreundersøkelse.

Jamie Johnston har også tidligere undersøkt lignende aktiviteter i Malmö. Her er den såkalte «Språkhörnan» et viktig sted for å lære muntlig svensk – og sosial integrering.

Stipendiat Jamie Johnston.

Kaffequiz

– om smått

1. Hva heter romanen som Arundhati Roy vant Bookerprisen med i 1997?
2. Hvilke skapninger er bare tre epler høye?
3. Hvilke to kjendiser sang duetten «Småting» i Melodi Grand Prix-finalen i 1972?
4. Hvilket land regnes som verdens minste – både i areal og folketall?
5. Hvor høy var verdens minste katt, Tinker Toy (1990-1997)?
6. Hva ble funnet opp rundt 1590 og fikk et gresk navn som betyr «å se på noe lite»?
7. Hva heter Smallvilles mest kjente innbygger?
8. Hvem skrev «Det var en gang ei kjerring som la seg og sovna om kvelden, slik som kjerringer pleier å gjøre, og dagen etter vakna hu, slik som kjerringer pleier å gjøre, men da var kjerringa blitt så lita som ei teskje, og det pleier ingen kjerringer å bli.»?
9. Hvem har komponert Eine Kleine Nachtmusik?
10. I hvilket tiår utkom Jonathan Swifts Gullivers reiser, hvor hovedpersonen etter skipsforlis skylls i land i Lilleput?
11. Når Mr. Bean låser bilen med hengelås og tar med seg rattet for å forhindre at den blir stjålet – hva slags bil er det han låser?
12. «Verdens minste bibliotek» er ikke en egen kategori i Guinness rekordbøker – men hvor befinner verdens minste bibliotek seg ifølge World Record Academy? Øya er kanskje bedre kjent som hjemsted for «Bjørkely» (Green Gables).
13. Hva heter de tre elementærpartiklene et atom består av?
14. Hvilken amerikansk skuespiller (f. 1944) ble kjent for sin rolle i Taxi, og spilte senere Matildas ufyselige far Harry Wormwood?
15. I hvilken sang fra 2000 går refrenget slik: «Say it ain't so, I will not go, turn the lights off, carry me home, nanana»

Du finner svar på quizen på s. 72

vi bibliotek

Vi ønsker deg varme og late feriedager i sommersolen!

mikromarc

Riktig god sommer!

Bibliotekenes IT-senter
22 08 34 00 - www.bibits.no

Bibliotek og offentlighetens utfordringer

Bibliotekene står overfor noen særlige utfordringer med hensyn til å være arenaer for offentlighet. Noen av utfordringene er uavhengige av teknologi, men de aller, aller viktigste er tett knyttet til digitaliseringen. Disse spesifikke utfordringene må bibliotekfeltet ta inn over seg og reflektere grundig og alvorlig over. Hvis ikke kan ikke bibliotekene fylle rollen som arenaer for offentlighet.

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

Et forhold er knyttet til det faktum at bibliotekene både er en del av den deliberative offentlighet og en del av den litterære og kulturelle offentligheten. Den deliberative, diskuterende offentligheten er den grunnlovens paragraf 100 er opptatt av, der staten pålegges å legge til rette for en opplyst offentlig samtale begrunnet i «sannhetssøken, demokrati og individets frie meningsdannelse». Det skal bibliotekene bidra til gjennom kunnskapsformidling og ved å være arenaer der den opplyste offentlige samtalen faktisk foregår.

Men så er bibliotekene også en del av den kulturelle og litterære feltet og av den litterære offentligheten. Den litterære og kunstneriske friheten er ikke begrunnet i at de litterære uttrykkene fremmer sannhetssøken, demokrati og menneskenes frie meningsdannelse og bidrar til en opplyst offentlig samtale.

Det er sannsynligvis ingen relevant innvending mot en roman, et dramatisk verk eller et stykke poesi at romanen, skuespillet eller diktet ikke fremmer sannhetssøking, demokrati og fri meningsdanning. Kunstneriske uttrykk vurderes etter andre kriterier. Om Bokloven som det forrige Stortinget vedtok, men som ikke trådte i kraft etter regjeringsskiftet i 2013, i tillegg til bestemmelser som regulerer omsetningen av bøker hadde inneholdt en formålsparagraf på linje med biblioteklovens, ville det sannsynligvis blitt ramaskrik.

Det gir den litterære offentligheten en type frirom som vi ikke uten videre finner på samme vis i offentligheter som nødvendigvis må fungere etter andre og mer disiplinerte normer – eller kanskje heller

annerledes disiplinerte normer, for eksempel den deliberative offentligheten med dens norm om argumentets kvalitet eller den akademiske offentligheten med dens stringente metodekrav.

Bibliotekene er knyttet til alle disse offentlighetene. Som en institusjon i den litterære offentligheten skal vi formidle litteratur som sprenger grenser. Men selv om bibliotekene aktivt for eksempel formidler Nabokovs *Lolita* og Knausgårds *Ute av verden*, er det ikke sikkert de i sin rolle som arenaer for offentlig samtale og debatt bør fokusere på den typen av relasjoner som disse romanene beskriver.

Nå er det forbindelser mellom disse offentlighetene. Litteraturen kan fange aspekter ved vår felles virkelighet som samfunnsforskning og saklig debatt ikke makter og slik bidra helt vesentlig til opplysning. Og så er det slik at litteraturen nettopp på grunn av det frirommet den opererer innenfor, kan sprengte grenser og utvide rommet for hva som kan diskuteres også i den deliberative offentligheten. Det

har vi mange eksempler på.

Men nettopp fordi bibliotekene er knyttet til ulike offentligheter som fungerer etter ulike normer og har ulike, men kompletterende, roller, er det viktig å reflektere over når man er hva og hvor.

Så til bibliotekspesifikke utfordringer som er knyttet til digitaliseringen:

I forbindelse med et masterkurs jeg har i informasjonsadferd og kunnskapsforvaltning, ønsket jeg for noen måneder siden å låne en bok som UB i Tromsø har men som ikke finnes i biblioteket til Høgskolen jeg

er knyttet til. Problemet var bare at UB Tromsø hadde den aktuelle boka som e-bok. Da er ikke fjernlån mulig. En hovedoppgave for bibliotekene som arenaer for offentlighet og demokrati er å sørge for at kunnskap er offentlig tilgjengelig. Å gjøre kunnskap offentlig er selve kjernen i bibliotekenes idegrunnlag. Derfor slår Lov om folkebibliotek fast at bibliotekene skal utgjøre et nasjonalt system. Det enkelte bibliotek skal ikke være seg selv nok, men være en del av den nasjonale infrastrukturen for kunnskap som en fungerende offentlighet forutsetter. E-bøkene truer med å bryte i stykker denne nasjonale infrastrukturen. Skjer det, kan bibliotekene arrangere møter og debatter så mye de vil – de har allikevel sviktet en hovedoppgave som arena for offentlighet.

Å forhindre at e-bøker bryter opp den nasjonale infrastrukturen for kunnskap må være en hovedoppgave for dem som sitter med ansvar for bibliotekpolitikken. Hørere dere, Aslak og Mariann?

Men digitaliseringen skaper andre utfordringer for bibliotekene som arena for offentlighet. Bibliotekenes oppgave er å bidra til å myndiggjøre borgerne. Bibliotekene skal bidra til et samfunn der borgerne har størst mulig kontroll over eget liv. Her skaper digitaliseringen utfordringer. Den amerikanske informasjonsforskeren Sandra Braman peker i boka *Change of State* fra 2007 på hvordan det hun kaller det informasjonelle samfunnet leder til en maktforskyvning fra borgerne til staten. I det informasjonelle samfunnet øker statens kunnskap om borgerne mens borgernes kunnskap om staten reduseres, argumenter hun. Overvåkingen blir total. Edward Snowdens avsløringer viser med all tydelighet at hun har rett.

I Tyskland har det pågått en interessant debatt i storavisen Frankfurter Allgemeine Zeitung som nå er oppsummert i boka *Te-*

chnologischer Totalitarismus – kanskje en av de viktigste bokutgivelsene så langt i 2015. Utgangspunktet for denne debatten er at den digitale teknologien ikke er løstrevet fra maktforholdene i samfunnet. Akkurat som man i industrialismens gjennombrudd måtte styre og regulere teknologien og kapitalen for å forhindre rovdrift og utbytting, må man styre og regulere den digitale teknologiens utvikling for å forhindre at vi blir fullstendig kontrollert og utbyttet av det Shoshana Zuboff kaller det militær-informasjonnelle kompleks – alliansen Pentagon, NSA, Silicon Valley, Google og Microsoft. Referansen til Eisenhower, som ved sin avgang som USAs president i 1960 pekte på farene ved det militær-industrielle kompleks, er tydelig. Vi vet ikke, som Julia Zeh skriver, hvilke e-poster, hvilke e-boklån, hvilke spill, kjøpsbeslutninger og fritidsaktiviteter som kan lede til redusert kredittverdighet, til høyere forsikringspremie, til at vi ikke forfremmes, ikke får innreisettillatelse til USA osv. Denne dyptgående usikkerheten skaper en normalitetstvang. Lar man utviklingen forløpe uten inngrep og reguleringer, vil det lede til en enorm maktakkumulasjon hos dette militærindustrielle komplekset og tilsvarende avmektighet hos borgerne – en utvikling som i siste instans er samfunnsskadelig.

Her må bibliotekene tenke over sin rolle. Bibliotekarene kan ikke bare løpe digitaliseringen jublende og ukritisk i møte, men må – i tråd med det som er bibliotektradisjonen – også i denne sammenhengen se seg som et redskap for en styring som kan fremme myndiggjøring og makt over eget liv. Nettspill er for eksempel svært nyttige overvåkingskilder. Det gjelder i følge ovenfor siterte Zuboff i særlig grad spillet *Angry Birds*, der spillut-

”Selv om bibliotekene aktivt for eksempel formidler Nabokovs ”Lolita” eller Knausgård’s ”Ute av verden”, er det ikke sikkert de i sin rolle som arenaer for offentlig samtale og debatt bør fokusere på den typen av relasjoner som de disse romanene beskriver.

viklerne har bygd inn åpninger for trackingprogrammer som gir overvåkerne stort spillerom. Angry Birds er et spill mange norske folkebibliotek tilbyr. Bibliotekene har til og med arrangert nordisk Angry Birds mesterskap. Her er det åpenbart et behov for kritisk gjennomtenkning av egen rolle. Eller: Hvordan kan vi få til e-boklån på en måte der e-bokleverandørene ikke får tilgang på persondata og bruker det på en måte som leder til ytterligere umyndiggjøring og avmektighet?

For et par tiår siden hadde vi en debatt om hvorvidt et bibliotek skulle gi politiet utlånsdata i forbindelse med en sak politiet

etterforsket. Salig Statens bibliotektilsyn anbefalte den gangen at slik informasjon bare skulle utleveres dersom politiet kunne vise til en eksplisitt lov hjemmel. Bibliotekene må ikke stille seg slik at overvåkere eller kommersielle interesser bare kan plukke de opplysningene de ønsker og kan ha nytte av om bibliotekenes brukere.

Dersom bibliotekene skal være arenaer for en åpen og opplyst offentlig samtale, må man ta inn over seg og reflektere over slike spørsmål. Hvis ikke er faren stor for at bibliotekene reduseres til leverandører av informasjon til overvåkerne og konsumenter til markedet. Og det var vel ikke meningen? ■

Fagforbundet for alle som jobber i bibliotek

Fagforbundet:

- ivaretar bibliotekansattes faglige rettigheter
- krever rett til heltid
- har stipendordning for medlemmer
- vil grunnlovsfeste det offentliges ansvar for kultur

Biblioteket skal:

- være et åpent og tilgjengelig møte-
sted
- være en arena for kunnskap og kultur
- være en ressurs for skole og lokal-
samfunn
- tilby digitale kunnskapsressurser

FAGFORBUNDET

Seksjon kirke, kultur og oppvekst

Velkommen som medlem! Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

” Organiseringen av Drammensbiblioteket har ikke virket optimalt med hensyn til kommunikasjon, ansvarliggjøring og oppfølging.

Drammensbiblioteket:

Sømmen som raknet

Vinteren 2007 åpnet sambiblioteket på Papirbredden sine dører. Det ble hyllet som en stor og fantastisk idé. Sammenslåingen mellom tre ulike typer bibliotek, høyskolen, folkebiblioteket og fylkesbiblioteket skulle bli en suksess, mente politikerne. Men i praksis fungerte ikke sømløsheten. I dag har de tre bibliotekene skilt lag.

TEKST OG FOTO: INGRID S. STEPHENSEN
BIBLIOTEKAR OG JOURNALIST

- For noen år siden var sømløshet en trend. Nå har det gått ut på dato. I dag snakker vi ikke om sømløse bibliotekstjenester, men hvordan vi kan tilrettelegge for ulike aktiviteter i biblioteket, hevder Trond Minken, fylkesbiblioteksjef i Buskerud fylkesbibliotek, Kari Fagerjord, biblioteksjef HBV og Monica Nyhus, biblioteksjef i Drammen bibliotek. Sammen har de evaluert samarbeidet med «Det sømløse bibliotek» og utarbeidet en rapport til Nasjonalbiblioteket, *Drammensbiblioteket etter syv års drift*.

En kritisk rapport

- I rapporten tegner dere et negativt bilde av sammenslåingen. Hva gikk galt?

- Driften ble for tungdrevet både når det gjaldt ledelses- og styringsstruktur. At bibliotekene har måttet bruke to parallelle biblioteksystemer, BiblioFil og Bibsys, var en ulempe, for de to systemene snakker ikke sammen. To ulike systemer er krevende å forholde seg til. Det var også forvirrende for publikum. Felles oppstilt mediesamling og felles utlånsautomater virket

sømløst i det man lånte. Men skulle man fornye lånene, måtte man forholde seg til to separate mapper og forskjellige pålogginger og passord. Dette var veldig forvirrende for brukerne, opplyser de og fortsetter:

- For de ansatte var det vanskelig å forklare et system som ikke helt lar seg forklare. I tillegg måtte man bruke unødvendig lang tid på å betjene brukerne og jobbe med et system som man selv ikke kunne godt nok. Videre var det lett å glemme en av alle de doble prosessene man måtte

” *Konsekvensen har vært et slitent personale og lite vedlikehold og oppfølging av igangsatte aktiviteter og investeringer.*

huske på. For eksempel måtte en bok søkes opp i to datasystemer, fornyes i to datasystemer og sjekke utsendte purringer i to datasystemer. Alt dette førte til stor frustrasjon blant de ansatte som ikke var forberedt på hvordan det sømløse tilbudet skulle påvirke og endre arbeidsdagen.

Ble omtalt som en suksess

De tre biblioteksjefene mener at samlokaliseringen bidro til en suksess for publikum og eierne. Folk strømmet til biblioteket. Besøkstallet gikk opp og utlånet steg. Biblioteket ble kjent og fikk store oppslag i pressen. Det ble omtalt som en suksess.

– Men de tre bibliotekene slet med interne samarbeidsutfordringer på grunn av en tungvint driftsform og problemene med to biblioteksystemer som ikke snakket sammen. I tillegg førte suksessen og den økte bruken til stor fysisk slitasje på biblioteket. Det ble et stort etterslep på vedli-

kehold av møbler, inventar og teknisk utstyr. De enkelte bibliotekene opplevde dessuten at samarbeidsformen hindret ønsket utviklingsarbeid. Frem til sommeren 2013 var det en felles beslutningsstruktur. Dette førte til uklare beslutningslinjer og mye dobbeltarbeid. Det ble vanskelig å ta enkle beslutninger, noe som førte til stor frustrasjon blant de ansatte. Den åpne planløsheten hindret også muligheten for differensierte åpningstider. En åpen romløsning i tre etasjer med flere utganger og med tre samarbeidspartnere førte til store utfordringer når høyskolebiblioteket og folkebiblioteket har hatt ulike og motstridende interesser ved prioritering av tilgjengelighet. Alt skulle være sømløst. Men der sømløsheten ble sterkt utfordret var i tredje etasje hvor det var felles skranke. Alle typer henvendelser av faglig art havnet tilfeldig hos den personen låneren henvendte seg til. Både ansatte i høysko-

lebiblioteket og folkebiblioteket fikk spørsmål fra brukere de ikke var vant til å veilede, sier Minken, Nyhus og Fagerjord, som mener at kompetansen til de ansatte ikke ble utnyttet på best mulig måte for brukerne med felles skranke. Brukeren ser ikke forskjell og forventer hjelp uansett spørsmål.

Bekymringsmelding

For høyskolens fire ansatte ble presset stort. HiBus bibliotek var ikke dimensjonert for å yte veiledning og tjenester til publikum fra byen i tillegg til sin egen målgruppe. Folkebibliotekets ansatte hadde heller ikke den nødvendige kompetanse til å betjene studentene fra andre institusjoner, mener de tre lederne og opplyser at ledelsen ved Høgskolen i Buskerud i 2010 sendte bekymringsmeldinger til bibliotekenes eiere og til Bystyrekomiteen for byutvikling og kultur. ►

Tips oss – om ein typisk DAG OG TID-lesar som ikkje les Dag og Tid.

Send SMS til 2007 slik:
TYPISK følgd av namn
og adresse til personen.
(Døme: TYPISK Jonas
Gard Større, Riksvegen
10, 5020 Bergen).

Han eller ho du tipsar
om, får tre nummer av
Dag og Tid, heilt utan
plikter. Du får eit Flax-
lodd som takk for hjelpa.

Monica Nyhus,
biblioteksjef i
Drammen bibliotek,
(til venstre),
Trond Minken,
fylkesbiblioteksjef
i Buskerud
fylkesbibliotek
og Kari Fagerjord,
biblioteksjef HBV. De
synes samarbeidet er
mye lettere nå som
de tre bibliotekene
har skilt lag.

HiBu var bekymret for Kunnskapsby-
en Drammens manglende satsing på
utvikling av bibliotektenester til voks-
nes læring og personer under utdan-
ning. Ved etableringen av Drammens-
biblioteket ble følgende hovedmål
definert: *Drammensbiblioteket skal
være regionens ledende aktør innen bi-
bliotektenester og kunnskaps- og infor-
masjonsformidling.*

Bekymringsmeldingen pekte på ut-
fordringer i samarbeidsmodellen: *«Den
nasjonale suksessen og intensjonen om
det sømløse sambiblioteket i Drammen
står i fare for å ødelegges dersom kom-
munen istedenfor å opprettholde og fort-
sette sin satsing på et bibliotek med me-
dietilbud og tenester innen fag- og
utdanning bygger ned samlinger, perso-
nale og kompetanse».*

– Dette er meget sterke ord. Hva
skjedde videre?

– Kommunen bevilget et engangs-
beløp på en million i 2012 til kjøp av
faglitteratur til folkebiblioteket. Men
dette ville imidlertid bare avhjelpe si-
tuasjonen på kort sikt. Å bygge opp en
fagsamling tar mange år. Beløpet bidro
heller ikke til å heve kompetansen til
ansatte i folkebiblioteket slik at de
kunne betjene studenter fra andre ak-
tører enn de høgskolebiblioteket hadde
som primærmålgruppe. Vi ønsket at
virksomheten skulle evalueres og søk-
te derfor om midler. Av NB fikk vi
utviklingsmidler til et eksternt evalue-
ringsprosjekt. Agderforskning ble valgt
til å foreta evalueringen. I 2011 ble
samarbeidet evaluert. Rapporten
trakk frem flere sider ved dagens orga-
nisering som var problematiske. Blant
annet at beslutningsstrukturen var
uklar, at partene ikke hadde lik forstå-
else av hva samarbeidet innebar, at an-
svar, rolle og forpliktelse ikke var klart
definert og at partene heller ikke var
enige om dette.

Hjelp av psykolog

– Trodde dere at det fortsatt var liv laga
for Drammensbiblioteket?

– Ett av rådene Agderforskning ga
oss var å opprette et kulturutviklingspro-
sjekt. Prosjektet fikk støtte av regionrå-
det i Buskerud. En organisasjonspsyko-
log ble hyret inn. Den erfarne psykologen
uttalte tidlig at dette var en av de mest
kompliserte tilfellene han hadde jobbet
med. Alt dette førte til at vi innså at be-
slutningsstrukturen for samarbeidet må-
te endres. Under arbeidet med revide-
ring av rammeavtalen ble det tydelig at
hele avtalen måtte reforhandles. Vi så at
det var nødvendig med en avtale som for-
enklet samarbeidet og som ga ro til eget
arbeid, slik at samarbeid kunne oppstå
der det falt naturlig. Organiseringen og
beslutningsstrukturen i den nye avtalen
tar sikte på å begrense fellesbeslutninger
til et minimum. Det er første gang i Nor-
ge at tre bibliotek med forskjellige mål-
grupper, med ulike eiere og hvert sitt
forvaltningsnivå har gått sammen om å
danne et felles bibliotektilbud, sier Min-
ken, Fagerjord og Nyhus, som ønsker at
bibliotek-Norge kan dra nytte av Dram-
mensbibliotekets erfaringer.

Rapporten «Drammensbiblioteket etter
syv års drift» finner du på hjemmesiden
til Nasjonalbiblioteket. ■

Sakset fra rapporten

Forskjellige mandat/oppgaver, kulturer og
oppgaver i fag-, folke- og fylkesbibliotek er
en utfordring.

Organiseringen av Drammensbiblioteket har
ikke virket optimalt med hensyn til kommu-
nikasjon, ansvarliggjøring og oppfølging.

Konsekvensen har vært et slitent personale
og lite vedlikehold og oppfølging av igang-
satte aktiviteter og investeringer.

Frustrasjon over lite fungerende samarbeid
påvirker arbeidsmiljøet negativt.

Hvordan står det til i norske fagbibliotek?

Fagbibliotekene må forandre seg. Det er de allerede i gang med.

KRISTIN RØIJEN
LEDER I NORSK FAGBIBLIOTEKFORENING

Karl Kalthoff ble intervjuet i en artikkel om fagbibliotek i nr. 2 av Bok og Bibliotek, 2015 (Stephensen, 2015). Her sier han at fagbiblioteket må forandre seg for å overleve i framtiden. Det kan vi være enige i – men hvordan er det i dag?

Fagbibliotek er prisgitt sine eieres ledelser, og det er et stort mangfold av institusjoner som har fagbibliotek. Derfor er det vanskelig å gi et fullt bilde av hvilke trender som gjelder. Da er det flott at Kungliga Biblioteket – Sveriges nasjonalbibliotek – har gitt ut en rapport om utviklingen for fagbibliotek i de siste to tiår: «E-ressursernas påvirkning på universitets- og høgskolebibliotek – en historia om IT, infrastruktur og makt». Christine Wallén har skrevet den – og her gjenskjenner vi noe som også har skjedd i Norge. Rapporten (Wallén, 2014) oppsummerer

at akademikere i dag skal ha like rettigheter til tjenester, om de er i store universiteter eller på den ytterste øy.

Store endringer. Rapporten, som dekker perioden 1998-2012, starter med utsagnet: «Vi bygger ikke samlinger, – vi abonnerer». I Norge har samlingsbygging gått i samme retning. Flere sammenfallende trekk gjorde fagbibliotekene i Sverige til sentre for nyutvikling. Høgskolereformen 1977 bidro til å bygge opp utdanning i svenske distrikter. Den tekniske utviklingen med PC'er og Internett kom for fullt. Bibliotekenes IT-infrastruktur hadde mye å si for tilgjengeliggjøringen av forskningslitteratur. Så kom den vitenskapelige publiseringen, som bibliotekene bidro til å få utgitt.

I Sverige er det blitt flere bibliotekbygninger etter hvert som studentantallet økte.

De tidligere papirbaserte tjenestene ble bevart i fagbibliotekene. Samtidig er forskernes arbeidsmåter blitt totalt forandret på grunn av fagbibliotekenes digitale utvikling. Bruken av faglitteratur er blitt effektivisert. Rapporten bygger på tidligere oppsummeringer av utviklingen i svenske universiteter- og høgskoler, regjerings-erklæringer og beslutninger om organer, som BIBSAM. Så denne rapporten kan leses som den nasjonale oppsummeringen av hvordan dette har gått i Sverige.

Selv oppsummerer de: «Sammantaget menar vi att informationsförsörjningen till forskare och studenter har effektiviserats genom e-resursernas etablering på lärosätena, via biblioteken och att övergången från tryckta tidskrifter till elektroniska helt har förändrat forskarnas arbetssituation.»

Norsk fagbibliotekforening skulle ►

Solid. Helseforetakene og de store sykehusene valgte nylig Helsebiblioteket som sin portal for å utvikle nasjonale fagprosedyrer.

ønske at vi får en lignende rapport i Norge som den vi nå har fra Sverige. Lenge arbeidet vi for å få politikerne på Stortinget til å følge opp sine egne vedtak om det.

Har ikke digitaliseringen allerede skjedd via Internett, uavhengig av bibliotekene? – Nei, det viser seg at man må være tilknyttet en institusjon for å ha fulle rettigheter til mange forskningstjenester. Det er nok en grunn til at mange ønsker å knytte seg til et program eller studium på universitet eller høyskole i Norge. I vår del av verden er det en akademisk kultur som er bygget på at man reflekterer over tidligere tenkning på det aktuelle feltet. Folk utvikler vaner med å lese fagstoff via studier. Fagbibliotek har artiklene folk trenger, og flere bevarer sine passord gjennom å være knyttet til ulike studieprogram.

Bibliotek vokser fram. Det er interessant at forskning er blitt så populært. Vi hører stadig oftere: Har du belegg for påstandene dine? Er det mulig å etterprøve det du sier? Det er bare viktigere og viktigere, innenfor jus, medisin, tankefelleskap av alle typer.

På en konferanse i Finland i 2013 fikk man høre om et advokatkontor som ikke hadde bibliotek. Men i kontorfellesskapet ble det nødvendig å samle eksempler på advokatenes praksiser, for å ha dem tilgjengelig, spesielt når nye advokater startet. En ung assistent ble den sentrale informasjonspersonen. Til slutt var det bygd en hel samling av eksempler, rapporter og bøker. Etter hvert var dette et bibliotek – og her kunne de dele tanker og bygge opp en kultur som styrket advokatkontoret.

Ildsjeleer. Nestoren Berit Ch. Nielsen fortalte meg en gang at hennes lange tjeneste ved Nasjonalbiblioteket hadde vist hva som har drevet bibliotek framover. Det har vært prosjekter, drevet av engasjerte mennesker. Denne logikken stemmer med mine erfaringer. Jeg tenker meg at bibliotek fortsatt utvikler seg. Kan det finnes varige fellesskap om viktige, nye ideer – uten at det dannes bibliotek?

Nylig fikk HiOA arbeidet med å ta vare på samlingen til Humanetisk forbund, som har flyttet til nye lokaler. De har en samling av dimensjoner. Ikke alt blir tatt vare på, men kjernen i tenkningen blir bevart. Nå er det nye tider, sier mange. Trenger vi å samle slike ideer? Jeg vil svare at det er enda viktigere i vår tid.

Helseforskning. Se bare på helsetjenester – her er det mange nye ideer. Grun-

„Jeg tenker meg at bibliotek fortsatt utvikler seg. Kan det finnes varige fellesskap om viktige, nye ideer – uten at det dannes bibliotek?“

nen til at det er blitt mulig å skape så mye ny kunnskap, er nok Helsebiblioteket. Dette heldigitale biblioteket startet i 2003, og her fikk man en unik mulighet til å ha en felles kunnskapsplattform for Helse-Norge. En plattform som er skapt av Nasjonalt kunnskapssenter for helsetjenesten, der bibliotekarere også sitter. Det har vært en landsomfattende bibliotekdugnad for å få alle aktuelle områder lenket opp. Staten finansierer helsedatabasene, så de er åpne for Norges befolkning.

Helseforetakene og de store sykehuse- ne valgte nylig Helsebiblioteket som sin portal for å utvikle nasjonale fagprosedyrer. Lenge har hvert sykehus hatt sine praktiske prosedyrer. Etterhvert så man at det var ulik praksis – så hva er den beste praksisen? Her måtte man finne svarene ved forskning. Ett eksempel er at man noen steder kommet i gang med saltvannsopløsning, etter forskning på hva som fungerer godt ved strålebehandling, og sårbehandling. På område etter område lages det nå nasjonale prosedyrer, der praksisen utprøves i ett sykehus, før det heves opp til nasjonalt nivå.

Her trengs det bibliotek-kunnskap. Det å kunne bruke bibliotekstjenester etterspørres – og kreves – av de som er ny-

ansatte i helsetjenesten, de som kommer fra universitet og høyskoler. På Helsekonferanser på Åhus og andre steder får man høre at studentene kan for lite om dette.

Universiteters og høyskolebibliotek. Kanskje det er derfor fagbibliotek i høyskoler og universitet har så mange aktive brukere? Lenge har vi hatt økende statistikker på de fleste felt. Dette kan være forklaringen på at bibliotekarere bookes til å holde kurs, veilede på søking, og ha personlig veiledning til professorer og folk som er stipendiater. Bibliotekarere blir invitert til å delta i søking etter forskning for å starte prosjekter, og til og med til å lage programmer for nye PhD-studier. Vi blir ikke arbeidsledige her ... ■

Kjelder:

Stephensen, I. S. (2015). Fagbiblioteket er der bibliotekaren er. *Bok og bibliotek*, 82(2), 30-31.

Wallén, C. (2014). E-resursernas påverkan på universitets- och högskolebiblioteken – en historia om IT, infrastruktur och makt. *Dnr 237-KB 96-2014*. Hentet fra http://www.kb.se/dokument/Samverkan/E_resursernas_paverkan.pdf

PERM TIL PERM

av sveen & emberland

Verkstedsbiblioteket

Barnebibliotekets svar på paneldebatten er verkstedbiblioteket.

AV THOMAS BREVIK
«VERKSTEDBIBLIOTEKAR»

Den nye bibliotekloven har tent en ild under cordfløyelbukser og foldeeskjort – og bibliotekarer over hele landet børster støv av talerstoler, henger opp plakater på samfunnshuset og inviterer til debatt om alt fra kommunesamenslåing til stamveg over hvert nes.

For oss barne- og ungdomsbibliotekarer er ikke paneldebatter et like attraktivt og vellykket format som i voksenbiblioteket. Om vi skal oppfylle paragraf 1 i loven må vi ta andre midler i bruk. Heldigvis har vi barnebibliotekarer en lang og tradisjonsrik historie med aktiviteter som både engasjerer og formidler kunnskap og kultur. Siden tidenes litt ut på dagen har barnebibliotekarer arrangert alt fra dokketea-

ter og høytlesing til forfatterbesøk og tegneverksted.

I nyere tid har vi utvidet aktivitetstilbudet til spillkvelder, vampyrnatt og programmeringsopplæring. I det hele tatt skjer det veldig mye for barn og ungdom i bibliotekene som kanskje havner litt i skyggen av voksenbibliotekets debatter og forfatterbesøk fra Knausgård og Grytten. Det er verdt å huske og lære av den tradisjonen som barnebibliotekene har stått for de siste hundre årene. Pendelen som svinger mellom litteraturformidling og kunnskapsformidling er i ferd med å svinge tilbake mot kunnskapsformidlingen. Konsekvensen av at kunnskap igjen er i sentrum er nye akti-

viteter og arbeidsmetoder i barne- og ungdomsbibliotek verden over.

De siste årene har vi sett framveksten internasjonalt av det som blir kalt «Maker libraries», eller skaperbibliotek. Det nye som skjer er at det skal skapes mer og det skal arbeides praktisk i biblioteket. Nå står det 3D-skrivere i flere bibliotek og folk kan overføre en idé fra skjermen til virkeligheten. I Bergen forsker elever på gamle bygninger i byens sentrum og skriver ut små modeller på 3D-skriveren som så settes på et kart. Barn kan lære programmering i Minecraft, bygge sin egen datamaskin med Raspberry Pi og programmere spill hvor en banan er spillkon-

Brukerverksted. "Maker Libraries", eller skaperbibliotek, er på vei inn i bibliotekverdenen. Det nye som skjer er at det skapes og arbeides praktisk i biblioteket.

troller. Nå kan du lodde kretskort på biblioteket, bygge din egen fuzzpedal eller bruke digitale redskap til å skape musikk, film og historier i alle format.

Hvordan legger bibliotekarene til rette for all denne nye aktiviteten? Vi skaper plass i biblioteket, vi bygger om, kasserer og gjør plass til 3D-printere, elektronikklaboratorier, musikkstudio og noe så enkelt som bord og stoler. Vi søker prosjektmidler, maser på biblioteksjefen og skaffer ressurser og materialer, som mikroPCer man kan bygge selv, PCer til programmering og spill (kravet fra norske spillbibliotekarers løftede knyttenever er at vi får en egen bibliotekMineracraftserver i Norge), digitale musikkinstrumenter, kasser med LEGO, digitale kamera og lydopptaksutstyr og alt annet man kan komme på at unger kan trenge, men ikke så lett får tak i, for å skape noe nytt.

Norske barne- og ungdomsbibliotekarer søker ut for å få kontakt med kunnskapsrike støttespillere, som Lær Kidsa Koding, den lokale fotoklubben og studenter på høyskoler og universitet, som står på sammen med oss for å bidra til nye generasjoner med kreative, utforskende og skapende unger.

Det barne- og ungdomsbibliotekarene nå gjør handler om å engasjere barn og ungdom til egenaktivitet, øke praktisk og teoretisk kunnskap og skape et sosialt rom med praktisk aktivitet rundt kunnskap og kultur. Dette kaller vi verkstedsbibliotek. Om du er interessert kan du bli med i Facebookgruppa Verkstedsbibliotekene.

Hvordan ser framtiden ut for verkstedsbibliotekene? Med den bibliotekloven vi har i dag er det en stort kraft bak denne typen aktiviteter i biblioteket. Barn og yngre ungdom blir ikke med på paneldebatter og engasjerer seg ikke i folkemøter om stamveg. Barn og ungdom vil ofte skape noe, utvikle sitt eget uttrykk. I dag er biblioteket et av de beste stedene for å få utløp for denne skapertrangen. ■

Lenker:

Bergen off. bibliotek – Bergen i 1814 i 3D <https://www.facebook.com/events/802801626478080/>

Lær Kidsa Koding <http://www.kidsakoder.no/>

Fairfield Library Minecraft server <http://www.fcminecraft.org/>

Verkstedsbibliotekene på Facebook – <https://www.facebook.com/groups/verkstedsbibliotekene/?fref=ts>

NBF lanserer Nasjonal bibliotekdag

26. august 2015 vil Norge for første gang få sin egen bibliotekdag. Dagen skal løfte frem alle typer bibliotek over hele landet. Norsk Bibliotekforening er initiativtaker.

Denne dagen skal løfte bibliotekene frem, og sette søkelyset på den viktige samfunnsoppgaven bibliotekene utfører. Bibliotekene skal settes på kartet! Gjennom Nasjonal bibliotekdag vil Norsk Bibliotekforening la bibliotekene selv vise frem sitt mangfold. Dette gjelder alt fra små skolebibliotek til Nasjonalbiblioteket – fra heldigitale bibliotek til bokkassen i barnehagen.

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekets brukere. Vi oppfordrer alle bibliotekbrukere til å melde seg på Facebook-arrangementet, og ta en tur innom sitt bibliotek 26. august. Vi oppfordrer alle bibliotek til å lage arrangementer og skape oppmerksomhet rundt sitt bibliotek 26. august.

Nasjonal bibliotekdag er for alle bibliotek: fagbibliotek, folkebibliotek, skolebibliotek, mobile bibliotek og andre bibliotek. Ulike arrangementer og aktiviteter vil gå av stabelen denne dagen, og tanken er at bibliotekene skal få en god mulighet til å vise frem mangfoldet og bredden i sitt tilbud, til vanlige besøkende såvel som politikere og andre ansvarlige. ■

Kilde: norskbiibliotekforeing.no

Bibliotekløft eller fagre ord?

Bibliotekene har vært kultursektorens budsjettapere i godt over 10 år. På landets folkebibliotek er det nå forventninger om at kulturministeren vil legge fram en plan som sikrer at bibliotekene ikke taper ytterligere i en pressa kommuneøkonomi.

– Vi håper jo at det blir et løft, men jeg er ikke helt sikker på om det skjer, sier Margunn Haugland, leder i Bibliotekarforbundet, til nrk.no.

Hun utdyper på Bibliotekarforbundets nettsider:

– Vi venter i spenning for å se hva som legges fram som nasjonal strategi. Det er forventninger om et løft for sektoren. Utfordringen er å få økonomiske midler til å følge de gode intensjonene. Økte prosjektmidler er vel og bra, men det er ikke alle bibliotek som får ta del i denne potten. Trang kommuneøkonomi er en realitet som presser mange folkebibliotek. Så her er det viktig at regjeringen sørger en god kommuneøkonomi slik at ikke bibliotek og kultur blir taperne. ■

Levanger bibliotek slår an ny trend

#bokfjes handler om å bruke et bokomslag og sette det inn som en del av et større bilde. Når kunsten på denne måten smeltes sammen med livet får vi et #bookface eller #bokfjes som det heter på norsk. Dette har blitt populært over hele verden.

Her til lands er det biblioteket i Levanger som har fått æren av å være de første som fanget opp den nye trenden. ■

Kildekompasset viser vei

Hva skjer når biblioteket tar eierskap i akademisk skriving? Kildekompasset.no fyller tre år og lanserer ny Kildekritikk-modul. Hva gjorde studentene før Kildekompasset?

AV HILDE T. DALAND OG BIRGITTE KLEIVSET
UNIVERSITETET I AGDER

I 2009 begynte arbeidet med det som etter hvert skulle bli Kildekompasset. Prosjektet hadde sitt utspring i et problem bibliotekarene i Agder ofte støtte på: Studenter som trengte hjelp til referanser. I seg selv er dette et enkelt nok problem å løse, dersom studenten vet hvilken *referansestil* han eller hun skal bruke. Men når studenten ikke vet hva en referansestil er, gjør det utfordringen større. Når veilederen har sin egen vri på en standardisert referansestil, blir utfordringen ganske komplisert. Og når bibliotekaren ikke vet hva veileder har sagt eller ment, da er forvirringen komplett. Studenten blir taperen, og faller mellom to stoler. Samtidig er referansehåndtering underprioritert i mange undervisningstimer. Det forventes at studenten skal mestre det, men få har tatt eierskap i hvem som skal lære studenten dette.

Referansehåndtering er en viktig jobb for bibliotekarer. Vi jobber daglig med metadata og referanser til ulike tekster. Vi vet hva som må til for at en referanse skal være gjenfinnbar, vi vet hva som er viktige metadata og vi kjenner til et rikt utvalg av referansestiler. Veiledere kjenner faget sitt godt, og referansestil er en viktig del av faget. Å be en historiker oppgi sine kilder i parenteser, vil for mange føles som et overgrep, mens de fleste bibliotekarer ville rynke på nesen over å benytte fotnoter for å oppgi sine kilder. Det er jo ikke leservennlig å bevege blikket opp og ned på siden hele tiden?! For ja, vi vil jo vite hvor referansene er hentet fra med én gang!

Det syntes derfor fornuftig for oss å fordele arbeidet med referanser slik at ekspertisen brukes der den er. Veilederne valgte en stil de ville anbefale sine stu-

denter, og bibliotekarene utarbeidet gode eksempelsamlinger til hjelp for studentene. Informasjonen måtte være enkelt tilgjengelig og siden skulle være brukervennlig. Studentene må kunne gå kjapt inn på siden, finne svaret på det de lurte på der og da, og klikke seg videre. 700 besøk per dag på Kildekompasset gir en indikasjon på at dette fungerer.

I 2014 søkte Kildekompasset om midler til å videreutvikle kildekritikkdelen av nettsiden. Det var viktig for prosjektgruppen at samme tankegang om lett tilgjengelig informasjon som enkelt kunne hentes ut ved behov ble vedlikeholdt og videreutviklet også her. Mens dette lar seg gjøre på enkelt vis når det gjelder kildebruk, er det vanskeligere når det kommer til kildekritikk. Kildekritikk baserer seg i stor grad på kjennskap til emnet, erfaring i å velge ut kilder og kunnskap om vitenskapelig produksjon. Kildekritikk er heller ikke en eksakt vitenskap, og er i mange tilfeller taus kunnskap. Den baserer seg på vurderinger knyttet til hvilken funksjon kilden skal tjene i teksten.

I vår ble Kildekompasset relansert med en ny Kildekritikk-del. Utfordringen å få frem kompleksiteten i kildekritikk, samtidig som man gir studenter som er ny-

begynnere et enkelt verktøy for hvordan de kritisk kan vurdere kilder. Kildekritikkdelen av Kildekompasset skal oppfordre til re-

fleksjon og fremme læring. Informasjonen skal være kort, presis og tilgjengelig for studenter på bachelor- og masternivå. Studentene skal kunne klikke seg inn på det de ønsker å lese mer om, og finne de viktigste tingene de må vurdere kildekritisk. De får ingen endelig fasit, men en innfø-

ring i viktige begrep de bør kjenne til som studenter. Kildekompasset skal bidra til «blended learning» hvor det digitale inkluderes i den tradisjonelle klasseromsundervisningen. Slik lærer studentene å bruke Kildekompasset og kan bruke ressursen som repetisjon dersom de ønsker det.

Begrep som «fagfelleevaluering» og «vitenskapelig nivå» er ukjent for de fleste studenter. Og de studentene som har mest behov for undervisning, er gjerne de som ikke dukker opp på bibliotekets kurs. Hvordan skal vi nå ut til disse studentene? Vi tror at Google er et viktig redskap for denne gruppen, og i håper at Kildekompasset når opp på trefflisten deres.

Kildekompasset baserer seg på kjøpp og enkelt tilgjengelig informasjon. En egen «ordliste» har blitt laget for å gi en oversikt over akademiske faguttrykk som kan være nyttige for studentene å kjenne til.

Et eksempel på ord studentene har gitt tilbakemelding på at det er nyttig å kjenne til er fagfelleevaluering. Kildekompasset gir en kort innføring i hva dette er når man klikker på boksen for dette ordet.

Fakta om prosjektet:

Kildekompasset er et samarbeid mellom bibliotekene på Universitetet i Agder, Høgskolen i Telemark og Universitetet i Stavanger. ■

NAIV eller SKEPTISK?

FÅ

- Hjelp til akademisk skriving
- Raske tips og gode råd

Kildekompasset.no

LÆR

- Hvordan oppgi ulike kilder
- Hvordan vurdere ulike kilder

Ja til bibliotek – ja til meråpne bibliotek

Norsk Bibliotekforening ønsker meråpent bibliotek velkommen. Å gjøre biblioteket meråpent betyr at det er tilgjengelig for brukerne også uten bemanning.

Stadig flere kommuner, skoler, fag- og forskningsinstitusjoner tilbyr meråpent bibliotek. Disse gir personer med lånekort adgang til biblioteket, til bøker, datamaskiner og printere, til lesesalsplasser og grupperom store deler av døgnet. Folk kan bruke biblioteket når det passer dem. I den meråpne tiden mangler imidlertid en vesentlig del av bibliotektilbudet, nemlig det bibliotekfaglige personalet

- Et godt bibliotektilbud er avhengig av et kompetent bibliotekpersonale som har nok ressurser til å ha gode, betjente åpningstider, aktuelle samlinger og interessante tilbud til lånerne. Tilgang til fellesressursene utenom betjent åpningstid er en ekstra service til brukere, men kan ikke erstatte det betjente bibliotektilbudet og heller ikke kompensere for manglende biblioteksatsning, sier Mariann Schjeide, leder i Norsk Bibliotekforening.

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekets brukere. Vi arbeider for best mulig bibliotek til folk flest. Norsk Bibliotekforening ønsker sterke, vitale bibliotek over hele landet, med god tilgang for publikum, et bredt tilbud og engasjert og kompetent personale. Dette krever økt satsing på bibliotek, også i form av meråpne bibliotek. ■

Deichmanske meråpent

I juni ble Majorstuen bibliotek, som første i Oslo, meråpent. Og etter følger Tøyen, Stovner og Lambertseter.

- Vi har brukere som står utenfor døra når vi åpner, og de samme går når vi stenger. Dette er livene deres. Ofte er det mennesker som faller litt utenfor A4-samfunnet. De møter hverandre, prater og leser. Nå kan de få enda mer av den gode tida, sier Stine Rønne, avdelingsleder for Deichmanske bibliotek på Majorstuen i Oslo til Dagsavisen. ■

Om synliggjøring av lokalhistoriske samlinger...

Som Anders Ericson er inne på, kan Lokalhistoriewiki være stedet der bibliotekenes lokalsamlinger får oppmerksomhet. På wikien, der det pr. 2015 er over 30.000 artikler, er det kortere og lengre stykker om blant annet lokale foreninger, bedrifter og skoler. En del av disse har sikkert fått en jubileumsberetning en gang i tiden, men hvor mange er det som har denne i bokhylla hjemme? Og er det sannsynlig at disse vil prioriteres av Nasjonalbiblioteket i forbindelse med digitalisering og Bokhylla-prosjektet?

Om dere registrerer dere som brukere på wikien, kan dere legge inn disse jubileumsberetningene i litteraturlistene til påbegynte artikler om virksomheter i lokalsamfunnet, eventuelt starte en ny artikkel med utgangspunkt i heftet/boken dere har i samlingen. Så kan folk komme til biblioteket og lese mer – og kanskje utvide artikkelen.

Skann gjerne også et bilde av forsiden, last det opp og bruk det som illustrasjon!

- Marianne Wiig

Fildeling

Er det å lese ei bok utan å kjøpe den egentleg det same som fildeling? Rick Falkvinge (bildet) argumenterar slik, og stiller eit godt spørsmål til slutt kvifor me ikkje berre opnar opp for fri bruk av all kultur. Gamle Vesten vil utgjere ca. 10 prosent av folketalet i 2100, dersom ein ynskjer å påverke verda med «vestlege verdiar» så kan det hende informasjonspolitikken bør endrast for å få meir bruk av kjeldene, etter same mønster som folkebiblioteka sidan 1850?

- Pål Magnus Lykkja

Bilde: Carl Johan Rehbinder

Bibliotek i Dar es Salaam søker hjelp!

Gode kollegaer! Eg er ein bibliotekar som for tida er stranda i Dar es Salaam i Tanzania saman med familien min. Eg har tatt over ansvaret for biblioteket på Nordic School her - ein barnehage og SFO for nordiske barn. Biblioteket er berre eit lite rom med ei lypære i taket og hyller med gamle bøker frå Norge, Sverige og Danmark.

Men eg har lyst å gjere biblioteket til ein viktig stad for barna - både eit pusterom og ein stad dei kan vekse. Derfor vil eg at biblioteket blir ein del av SFO.

Er det nokon som har tips til aktivitetar for barn i alderen 6-10 år der bøker og lesing står i sentrum?

Eg tek imot alle tips med takk, og gjerne forslag som ikkje krever så mykje ressursar. Tenk gjerne utandørs - det er nok sol og uteområde her.

- Lars Petter Sveen

Hvordan få flere ungdom til å bruke biblioteket?

Tja. Skal vi prøve å sende en hilsen til alle konfirmantene ett år? Hei, her er lånekort. Kom innom. Vi fikser pinkode og tilknytning og hører hva du er hypp på. Vips, så har vi fått dialog med plenty femtenåringer og kan bygge lesere derfra.

- Vidar Kvalshaug

En bibliotekarkompis i Sverige har hatt et prosjekt over flere år der biblioteket delte ut 4 pocketbøker til alle 8.klassinger (i samarbeid med skolene rundt). Litt blandet for å nå så bredt som mulig, og med innlimte lesetips i hver av bøkene av typen «likte du denne, liker du kanskje også...». De fikk også til bokprat med forfatteren til en av bøkene for å stimulere til lesing av minst en av bøkene.

- Margrethe Sjøvik

Me har satsa på engelskspråklig serielitteratur i pocketformat, og kjøpt inn etter lånarane sine ønsker. Ja, bøkene blir fortare slitt enn innbundne bøker – og ja, etter ei stund har serien kanskje mista aktualitet og blir mindre lånt ut, så då blir den tatt ut av sirkulasjon. Men bøkene koster rundt 70 kr stk, så det overlever me – og det har fått mange til å koma tilbake til biblioteket når dei kunne finna dei «hotte» seriane, og gjerne med bind som ikkje var oversatt til norsk endå. Ungdomane no er i høg grad meir engelskkompetente enn tidligare, og meir villige til å ta utfordringa med å lesa engelsk dersom det gir dei muligheten til å lesa slutten av Maze Runner eller få med seg «The Selection» som dei har lest om på tumblr. Eg ser at lånarar kjem tilbake i selskap med venner som eg ikkje har sett før og viser dei engelskseksjonen på Unge voksne, og eg lager lånekort til langt fleire 16-17-åringar enn eg gjorde før om åra.

Me har kjøpt inn ei god mangasamling. I samarbeid med ein ung mangalesar som jobber hos oss for tida og som veit kva seriar som er «must-haves». Andelen lånarar med lilla/rosa/blått hår og pokemon-sweatshirts har gått opp, og me har fått mykje positive tilbakemeldingar. Samlinga er i utvikling og er tenkt å voksa endå meir.

Til (trur eg) ein del andre bibliotek sin frustrasjon, så har me satt både mangaen og engelsk pocket på «ikke fjernlån». Dette pga negative erfaringar i starten når me ikkje hadde ei slik begrensning – bøkene tåler bibliotektransporten dårleg og returprosenten til oss var ikkje heilt god. Me har derfor valgt å prioritera eigne lånarar i desse samlingane – det gjer dei også meir attraktive for nye hyllemysarar. Eg oppfordrer andre til å ta den ikkje-så-fryktelig-store utgifta å skaffa seg nokon seriar og mangaer sjølv og sjå kva effekt det har på ungdomsbrukarane – men gjer det helst i samarbeid med dei som skal låna, for då får du ei samling tilpassa akkurat dine brukarar!!!

- Kjellaug Bjerkli Haarberg

Medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Samlet kommunebudsjett

14 % av kommunenes kulturbudsjett går til bibliotek

4 % kultur

Disse sidene gir deg en oversikt over biblioteksbudsjettene i alle landets kommuner.

Vi oppfordrer deg til å sjekke din kommune og sammenligne den med gjennomsnittet og med andre kommuner. Bibliotek skal være gratis å bruke, men det kan ikke være gratis å drive. Er du fornøyd med det du finner?

På disse sidene finner du argumenter og annen inspirasjon til å drive bibliotekpolitikk. Du finner et forslag til leserbrev som du kan sende til din lokalavis. Folkebibliotekene trenger folk som kjemper for dem. Det er ditt ansvar som bibliotekbruker.

Lands-
gjennomsnitt:

273

bibliotekkrone per innbygger

Gjennomsnitt for Østfold: **233**

Bibliotekandelen av kulturbudsjettene er redusert **33 %**

2001:
4,1 årsverk i bibliotek per ti tusen innbyggere
2014: 3,4

	Bibliotekkrone per innbygger i 2001	Bibliotekkrone per innbygger i 2014	Kulturbudsjett per innbygger i 2001	Kulturbudsjett per innbygger i 2014	Bibliotek i kulturbudsjett i 2001	Bibliotek i kulturbudsjett i 2014	Endring biblioteksandel 2001-2014
0101 Halden	197	184	806	1260	29%	14%	-50%
0104 Moss	239	256	1241	2178	24%	12%	-52%
0105 Sarpsborg	262	204	1170	1545	22%	14%	-35%
0106 Fredrikstad	244	208	1167	1638	21%	13%	-38%
0111 Hvaler	219	214	1401	1397	15%	15%	3%
0118 Aremark	240	443	2400	4014	9%	13%	39%
0119 Marker	297	461	993	1865	26%	22%	-16%
0121 Rømskog	883	882	2428	4685	26%	18%	-32%
0122 Trøgstad	307	380	1507	1781	22%	20%	-8%
0123 Spydeberg	218	314	696	1852	25%	20%	-20%
0124 Askim	283	307	1308	1722	22%	18%	-17%
0125 Eidsberg	216	364	1159	1874	19%	22%	15%
0127 Skiptvet	434	362	1338	1615	30%	18%	-39%
0128 Rakkestad	234	240	1410	1790	16%	12%	-27%
0135 Råde	220	138	775	856	28%	18%	-34%
0136 Rygge	226	193	737	766	32%	23%	-29%
0137 Våler	199	210	1156	944	19%	21%	9%
0138 Hobøl	273	198	706	804	36%	27%	-25%
0211 Vestby	387	252	1394	1575	30%	17%	-44%
0213 Ski	301	334	1279	1655	24%	21%	-11%
0214 Ås	290	384	1486	1754	19%	20%	6%
0215 Frogn	240	243	1184	1794	19%	13%	-31%
0216 Nesodden	173	276	978	1973	18%	16%	-12%
0217 Oppegård	284	300	1542	1924	18%	16%	-12%
0219 Bærum	350	314	1727	2955	21%	13%	-39%
0220 Asker	327	339	1803	2429	18%	14%	-21%
0221 Aurskog-Høland	155	246	692	1068	24%	24%	-1%
0226 Sørums	289	295	1124	1559	28%	20%	-28%
0227 Fet	191	148	666	1005	26%	15%	-43%
0228 Rælingen	232	157	947	1394	24%	12%	-50%
0229 Enebakk	176	227	1067	1142	18%	19%	9%
0230 Lørenskog	183	236	1428	2079	14%	11%	-19%
0231 Skedsmo	227	204	999	1898	22%	11%	-51%
0233 Nittedal	155	141	410	1244	28%	11%	-60%
0234 Gjerdrum	236	291	1021	1432	34%	21%	-37%
0235 Ullensaker	226	220	1190	1728	18%	13%	-26%
0236 Nes	218	235	1023	1714	21%	15%	-29%

Datagrunnlaget er SSBs Kostra-database. På oppdrag fra hovedstyret i Norsk Bibliotekforening har Tord Høivik hentet ut tall, analysert og beregnet endringer over tid.

Se egen artikkel fra Tord Høivik i dette Bok og Bibliotek.

Bibliotekets andel i kulturbudsjettene

Økning mer enn 50 %	
Økning 20-50 %	
Endring +/- 20 %	
Reduksjon 20-50 %	
Reduksjon mer enn 50 %	

	Bibliotek kroner per innbygger i 2001	Bibliotek kroner per innbygger i 2014	Kultur kroner per innbygger i 2001	Kultur kroner per innbygger i 2014	Bibliotek i kulturbudsjett i 2001	Bibliotek i kulturbudsjett i 2014	Endring biblioteksandel 2001-2014
0237 Eidsvoll	186	201	1028	1431	15%	14%	-4%
0238 Nannestad	322	313	766	1494	43%	23%	-47%
0239 Hurdal	179	149	748	836	22%	18%	-20%
0301 Oslo	222	267	920	2228	22%	13%	-42%
0402 Kongsvinger	145	218	809	1632	17%	14%	-17%
0403 Hamar	343	428	1394	2504	23%	18%	-22%
0412 Ringsaker	204	223	797	1572	25%	16%	-35%
0415 Løten	138	275	876	1714	16%	16%	1%
0417 Stange	217	255	903	1454	27%	16%	-40%
0418 Nord-Odal	291	403	895	1572	31%	25%	-20%
0419 Sør-Odal	205	324	725	1508	30%	24%	-20%
0420 Eidskog	142	228	1180	1561	15%	17%	14%
0423 Grue	243	244	693	1148	37%	22%	-41%
0425 Åsnes	185	237	531	1141	31%	21%	-30%
0426 Våler	301	308	789	1220	33%	23%	-31%
0427 Elverum	201	177	874	2031	22%	9%	-59%
0428 Trysil	158	207	698	1461	23%	15%	-34%
0429 Åmot	401	350	1901	2173	22%	15%	-32%
0430 Stor-Elvdal	281	397	1621	3346	18%	12%	-35%
0432 Rendalen	455	646	1449	2715	31%	26%	-15%
0434 Engerdal	394	409	1535	2503	26%	18%	-31%
0436 Tolga	572	420	1876	2948	30%	15%	-49%
0437 Tynset	393	361	1176	1787	32%	19%	-40%
0438 Alvdal	327	543	2118	2650	16%	17%	7%
0439 Folldal	516	440	1322	1797	30%	25%	-15%
0441 Os	346	362	1375	2560	23%	15%	-36%
0501 Lillehammer	409	435	1572	1874	27%	17%	-36%
0502 Gjøvik	205	312	1187	1797	20%	19%	-7%
0511 Dovre	509	648	1531	2634	33%	27%	-20%
0512 Lesja	302	495	1292	3364	22%	16%	-27%
0513 Skjåk	555	642	2673	3854	21%	17%	-20%
0514 Lom	325	672	1222	3539	29%	21%	-28%
0515 Vågå	234	241	1460	2763	16%	8%	-50%
0516 Nord-Fron	375	431	1401	2936	26%	14%	-43%
0517 Sel	366	407	2157	2435	20%	16%	-20%
0519 Sør-Fron	203	319	960	3209	14%	9%	-34%
0520 Ringeby	277	356	979	2918	20%	14%	-27%
0521 Øyer	251	302	1018	1760	26%	19%	-26%
0522 Gausdal	205	192	766	1457	27%	12%	-57%
0528 Østre Toten	171	282	675	1244	26%	24%	-9%
0529 Vestre Toten	203	268	1107	1607	19%	17%	-10%
0532 Jevnaker	248	266	1066	1838	26%	16%	-39%
0533 Lunner	166	243	641	968	25%	24%	-5%
0534 Gran	279	313	789	1753	33%	28%	-16%
0536 Søndre Land	201	240	1137	1458	19%	16%	-15%
0538 Nordre Land	239	324	1359	1952	17%	16%	-8%
0540 Sør-Aurdal	260	372	743	1095	32%	33%	4%
0541 Etnedal	293	387	1325	1342	20%	23%	12%
0542 Nord-Aurdal	238	333	1992	1636	16%	19%	20%
0543 Vestre Slidre	227	321	969	2775	22%	10%	-57%
0544 Øystre Slidre	342	312	1808	1851	22%	19%	-16%
0545 Vang	326	999	2811	4199	13%	22%	69%
0602 Drammen	273	320	1852	2312	17%	14%	-21%
0604 Kongsberg	298	248	984	1934	27%	12%	-54%
0605 Ringerike	215	230	732	921	29%	24%	-17%
0612 Hole	242	240	1097	1884	22%	12%	-44%
0615 Flå	260	251	1054	1864	22%	17%	-23%
0616 Nes	301	313	2136	2436	13%	13%	-1%
0617 Gol	271	290	1189	1925	17%	15%	-14%
0618 Hemsedal	396	620	1912	3020	23%	23%	-1%
0619 Ål	390	585	2208	3543	20%	16%	-20%
0620 Hol	457	665	2496	4479	16%	14%	-13%
0621 Sigdal	148	183	1325	1979	12%	9%	-23%

Gjennomsnitt
for Akershus:
268

Oslo: **267**
bibliotek-
kroner per
innbygger

#JATILBIBLIOTEK

Gjennomsnitt
for Hedmark:
289

Hva betyr alle disse tallene?

De to første kolonnene viser hvor mange kroner kommunen brukte på bibliotek per innbygger - i 2001 og i 2014.

De to neste kolonnene viser hvor mange kroner kommunen brukte på kultur (inkludert bibliotek) i 2001 og i 2014.

Gjennomsnitt
for Oppland:
344

Så får du prosenttall på hvor mye bibliotekbudsjettet utgjorde av kulturbudsjettet i 2001 og i 2014, og det siste tallet viser endringen.

Alle tallene er i 2014-kroner.

Kulturutredningen 2014:

I den grad man kan snakke om at det har funnet sted et kulturløft i det lokale kulturlivet i tiden etter 2005, dreier det seg om et «idrettsløft», et «kulturhusløft» eller kanskje et «festivalløft». Kommunenes utgifter til det utvalget kaller den kulturelle grunnmuren, som folkebibliotek, kulturskoler og fritidsklubber har stagnert i den samme perioden.

Utvalget oppfatter dette som bekymringsfullt og kortsiktig. Folkebibliotekene, som er en viktig del av den kulturelle infrastrukturen i Norge, har over tid blitt nedprioritert av myndighetene.

Gjennomsnitt
for Aust-Agder:
284

Gjennomsnitt
for Buskerud:
288

Gjennomsnitt
for Vestfold:
274

Gjennomsnitt
for Telemark:
331

	Bibliotekkrone per innbygger i 2001	Bibliotekkrone per innbygger i 2014	Kulturkrone per innbygger i 2001	Kulturkrone per innbygger i 2014	Bibliotek i kultur- budsjett i 2001	Bibliotek i kultur- budsjett i 2014	Endring bibliotek- andel 2001-2014
0622 Krødsherad	262	259	1553	1473	19%	16%	-13%
0623 Modum	227	258	1573	2016	14%	13%	-6%
0624 Øvre Eiker	277	356	1202	1651	23%	21%	-8%
0625 Nedre Eiker	187	173	984	1232	24%	15%	-37%
0626 Lier	246	252	1409	1403	17%	18%	2%
0627 Røyken	266	304	807	1047	29%	29%	0%
0628 Hurum	159	130	762	768	20%	20%	-1%
0631 Flesberg	363	352	1244	1601	28%	19%	-33%
0632 Rollag	300	387	1025	2178	28%	18%	-35%
0633 Nore og Uvdal	418	814	3106	4334	14%	18%	27%
0701 Horten	337	321	1422	1339	24%	24%	2%
0702 Holmestrand	466	215	1677	910	29%	25%	-15%
0704 Tønsberg	330	245	1505	1462	21%	14%	-35%
0706 Sandefjord	256	267	1595	1668	17%	16%	-3%
0709 Larvik	273	281	1489	2057	18%	14%	-24%
0711 Svelvik	263	178	1315	1256	17%	14%	-17%
0713 Sande	289	319	1194	1699	22%	19%	-16%
0714 Hof	286	300	1614	2856	18%	12%	-33%
0716 Re	362	233	1507	1311	24%	17%	-28%
0719 Andebu	288	256	985	769	26%	32%	24%
0720 Stokke	340	234	1052	1029	30%	24%	-20%
0722 Nøtterøy	302	337	881	1213	34%	29%	-15%
0723 Tjøme	294	370	1013	1311	29%	27%	-7%
0728 Lardal	318	298	1028	1189	37%	30%	-19%
0805 Porsgrunn	331	305	1482	2136	22%	15%	-34%
0806 Skien	227	269	1123	2063	19%	12%	-36%
0807 Notodden	335	397	1432	1988	23%	19%	-20%
0811 Siljan	181	381	720	1400	26%	24%	-7%
0814 Bamble	353	248	976	2122	31%	12%	-63%
0815 Kragerø	277	366	933	1653	26%	23%	-14%
0817 Drangedal	162	283	886	3168	16%	12%	-26%
0819 Nome	409	365	1625	1922	26%	19%	-25%
0821 Bø	376	354	2110	2243	18%	17%	-6%
0822 Sauherad	214	145	1180	1244	15%	12%	-16%
0826 Tinn	465	590	2706	4981	16%	12%	-25%
0827 Hjørtland	307	484	778	1583	40%	31%	-24%
0828 Seljord	408	471	2764	2477	20%	19%	-4%
0829 Kviteseid	235	455	1066	2890	21%	18%	-16%
0830 Nissedal	271	290	910	2184	32%	14%	-55%
0831 Fyresdal	487	654	3214	5265	13%	12%	-8%
0833 Tokke	529	632	3901	7665	15%	8%	-45%
0834 Vinje	340	664	1955	5623	20%	12%	-40%
0901 Risør	240	302	1639	2220	16%	14%	-10%
0904 Grimstad	212	240	1009	1579	21%	14%	-32%
0906 Arendal	334	273	1045	1910	31%	15%	-51%
0911 Gjerstad	264	307	774	798	31%	32%	2%
0912 Vegårshei	328	337	923	2145	36%	12%	-67%
0914 Tvedestrand	221	211	971	1188	24%	18%	-25%
0919 Froland	321	378	1581	2887	21%	14%	-30%
0926 Lillesand	169	242	751	1758	27%	14%	-46%
0928 Birkenes	223	232	921	1086	21%	19%	-8%
0929 Åmli	419	551	1465	3185	25%	18%	-26%
0935 Iveland	319	237	1859	3638	18%	7%	-63%
0937 Evje og Hornes	254	295	987	2365	26%	12%	-53%
0938 Bygland	366	496	1865	3684	20%	16%	-22%
0940 Valle	463	893	4654	6309	12%	14%	19%
0941 Bykle	918	668	16733	19273	5%	4%	-20%
1001 Kristiansand	264	314	1328	2401	19%	14%	-25%
1002 Mandal	181	191	1166	2184	14%	10%	-32%
1003 Farsund	322	365	1104	1870	31%	20%	-35%
1004 Flekkefjord	264	296	1315	1684	19%	18%	-6%
1014 Vennesla	185	252	1119	1471	17%	16%	-3%
1017 Songdalen	260	197	1098	1501	25%	13%	-47%

	Bibliotekskroner per innbygger i 2001	Bibliotekskroner per innbygger i 2014	Kulturskroner per innbygger i 2001	Kulturskroner per innbygger i 2014	Bibliotek i kultur- budsjett i 2001	Bibliotek i kultur- budsjett i 2014	Endring bibliotek- andel 2001-2014
1018 Søgne	202	223	674	1537	27%	16%	-42%
1021 Marnardal	331	412	1049	2845	26%	15%	-40%
1026 Åseral	722	664	1774	6893	30%	9%	-69%
1027 Audnedal	229	553	701	2742	34%	17%	-50%
1029 Lindesnes	88	254	958	2001	9%	12%	31%
1032 Lyngdal	164	0	892	1561	18%	0%	-100%
1034 Hægebostad	285	364	1556	1500	24%	23%	-4%
1037 Kvinesdal	208	267	1261	2399	16%	10%	-35%
1046 Sirdal	405	491	5280	7843	7%	6%	-16%
1101 Eigersund	311	228	1852	2100	17%	12%	-32%
1102 Sandnes	288	171	1484	1554	19%	9%	-52%
1103 Stavanger	373	284	1698	3181	20%	9%	-58%
1106 Haugesund	289	245	1563	2265	18%	12%	-33%
1111 Sokndal	209	302	805	1173	26%	28%	7%
1112 Lund	562	574	2324	3994	23%	16%	-30%
1114 Bjerkreim	343	397	1322	1783	27%	21%	-24%
1119 Hå	366	275	1610	2103	22%	13%	-40%
1120 Klepp	243	258	1167	1433	21%	17%	-19%
1121 Time	271	317	1293	1809	20%	18%	-10%
1122 Gjesdal	226	233	1145	1906	19%	12%	-39%
1124 Sola	291	240	2069	2362	12%	11%	-8%
1127 Randaberg	200	313	1558	2440	13%	14%	3%
1129 Forsand	553	772	5821	7108	10%	14%	34%
1130 Strand	238	238	1202	1240	19%	19%	-3%
1133 Hjelmeland	320	490	1825	2563	17%	19%	13%
1134 Suldal	602	525	3251	5621	17%	9%	-48%
1135 Sauda	339	446	2290	2595	14%	17%	15%
1141 Finnøy	259	270	1226	1015	23%	29%	26%
1142 Rennesøy	277	278	1655	1834	17%	16%	-5%
1144 Kvitsøy	460	680	1796	6069	25%	12%	-51%
1145 Bokn	663	773	2528	3471	24%	18%	-23%
1146 Tysvær	303	305	2417	2713	13%	12%	-11%
1149 Karmøy	195	231	1620	1539	12%	14%	13%
1151 Utsira	1967	2728	7835	10646	25%	26%	5%
1160 Vindafjord	182	221	938	1704	20%	14%	-29%
1201 Bergen	252	214	1723	2165	15%	10%	-31%
1211 Etne	223	391	892	1659	27%	25%	-7%
1216 Sveio	217	239	684	1771	24%	14%	-41%
1219 Bømlo	289	290	1035	1388	26%	20%	-22%
1221 Stord	282	195	1369	1415	19%	14%	-30%
1222 Fitjar	375	428	874	1483	38%	30%	-22%
1223 Tysnes	156	226	747	1358	21%	17%	-17%
1224 Kvinnherad	300	602	1016	2003	28%	30%	10%
1227 Jondal	319	448	2215	2462	13%	17%	32%
1228 Odda	455	636	2417	3649	19%	14%	-26%
1231 Ullensvang	529	493	1124	2499	44%	21%	-52%
1232 Eidfjord	668	565	8157	12333	8%	3%	-60%
1233 Ulvik	421	652	3049	4402	15%	14%	-6%
1234 Granvin	525	760	1200	2052	42%	31%	-25%
1235 Voss	354	334	1094	2064	32%	17%	-48%
1238 Kvam	271	353	1070	2290	22%	18%	-18%
1241 Fusa	305	251	835	1435	37%	17%	-52%
1242 Samnanger	238	235	913	1476	24%	18%	-24%
1243 Os	213	231	730	1609	24%	14%	-41%
1244 Austevoll	316	238	853	1472	37%	17%	-54%
1245 Sund	150	178	1134	939	14%	17%	27%
1246 Fjell	209	311	1103	1592	19%	22%	14%
1247 Askøy	208	134	990	930	21%	13%	-39%
1251 Vaksdal	409	299	1545	2571	22%	12%	-44%
1252 Modalen	2233	1648	5726	13870	39%	11%	-72%
1253 Osterøy	276	292	657	913	43%	29%	-32%
1256 Meland	316	244	745	1015	47%	33%	-29%
1259 Øygarden	446	723	2278	2643	20%	27%	37%

Gjennomsnitt
for Vest-Agder:
281

Bli medlem i Norsk Bibliotekforening!

Hvis du ønsker å støtte biblioteket ditt, kan du melde deg inn i Norsk Bibliotekforening. Vi kjemper for alle bibliotek over hele landet. Vi er ikke en fagforening, men en interesseorganisasjon for alle som liker bibliotek!

norskbibliotekforening.no/bli-medlem

Gjennomsnitt
for Rogaland:
263

Eg er fed up av at folk trur at bibliotek er ein kosestad. Bibliotek er grunnmuren i demokratiet. Tida for å bruke silkehanskar er over. No må folk sjå kva som skjer med folkebiblioteka og reagere!

Mariann Schjeide
leiar i Norsk Bibliotekforening

Gjennomsnitt
for Hordaland:
258

Norsk Bibliotekforening har trykket opp egne bibliotek-brosjyrer i valgkampen. Alle styrer i lokalavdelinger har fått tilsendt brosjyrene til utdeling. Du finner alle på norskbibliotekforening.no/jatilbibliotek

Gjennom-
snitt for Sogn
og Fjordane:
348

14. SEPTEMBER ER DET KOMMUNEVALG I NORGE.
VI TRENGER POLITIKERE SOM FORSTÅR
AT BIBLIOTEKET ER VIKTIG.

ENHVER POLITIKER KAN VÆRE
BIBLIOTEKPOLITIKER -
UAVHENGIG AV POLITISK FARGE

DE FLESTE FOLKEBIBLIOTEK FÅR STADIG MINDRE
PENGER Å RUTTE MED. DET GÅR UTOVER
ARRANGEMENT, INNHOLD I HYLLENE,
ÅPNINGSTIDER OG PERSONALRESSURSER.
DET ER POLITIKERNE SOM BEVILGER PENGER.

IKKE LA POLITIKERNE GLEMME BIBLIOTEKET.
STEM MED BIBLIOTEKHJERTET.

	Bibliotekkrone per innbygger i 2001	Bibliotekkrone per innbygger i 2014	Kulturkrone per innbygger i 2001	Kulturkrone per innbygger i 2014	Bibliotek i kultur- budsjett i 2001	Bibliotek i kultur- budsjett i 2014	Endring bibliotek- andel 2001-2014
1260 Radøy	229	251	1253	1701	18%	15%	-20%
1263 Lindås	371	215	1098	1293	31%	18%	-43%
1264 Austrheim	203	541	1243	3618	24%	15%	-35%
1265 Fedje	972	1316	2557	5263	35%	25%	-28%
1266 Masfjorden	418	616	1792	3460	23%	16%	-30%
1401 Flora	274	256	1175	2176	21%	12%	-42%
1411 Gulen	248	319	903	1451	32%	25%	-23%
1412 Solund	485	633	1560	3545	32%	25%	-21%
1413 Hyllestad	426	602	1260	1693	30%	33%	11%
1416 Høyanger	549	615	2605	4139	22%	16%	-29%
1417 Vik	279	335	1730	1899	15%	16%	2%
1418 Balestrand	248	455	1339	2034	19%	19%	1%
1419 Leikanger	469	489	1568	2623	30%	20%	-34%
1420 Sogndal	627	481	1462	1178	44%	33%	-25%
1421 Aurland	810	737	4889	5158	17%	14%	-19%
1422 Lærdal	365	200	1819	2931	15%	7%	-53%
1424 Årdal	496	382	2675	2820	18%	14%	-24%
1426 Luster	490	476	2643	3467	18%	15%	-16%
1428 Askvoll	308	293	676	739	37%	46%	24%
1429 Fjaler	290	333	1199	2151	22%	16%	-24%
1430 Gaular	407	240	2354	407	18%	59%	228%
1431 Jølster	294	236	985	893	31%	26%	-14%
1432 Førde	294	326	1454	1742	22%	19%	-13%
1433 Naustdal	195	244	461	1127	47%	22%	-54%
1438 Bremanger	262	475	1199	2722	23%	18%	-21%
1439 Vågsøy	185	159	866	1094	22%	14%	-35%
1441 Selje	261	144	447	312	46%	39%	-15%
1443 Eid	384	228	1313	2516	28%	11%	-61%
1444 Hornindal	348	364	865	2234	41%	19%	-54%
1445 Gloppen	322	545	1164	2530	27%	22%	-20%
1449 Stryn	151	218	1218	1736	12%	12%	5%
1502 Molde	223	229	1208	1560	19%	14%	-25%
1504 Ålesund	198	201	1082	1673	19%	12%	-33%
1505 Kristiansund	263	244	1496	1992	16%	12%	-23%
1511 Vanylven	253	238	854	1640	27%	17%	-39%
1514 Sande	145	293	565	1126	32%	28%	-15%
1515 Herøy	196	253	1014	1993	19%	13%	-32%
1516 Ulstein	162	185	1107	1344	16%	14%	-15%
1517 Hareid	165	247	584	1266	26%	18%	-31%
1519 Volda	154	256	900	1038	17%	21%	29%
1520 Ørsta	207	212	1032	1188	25%	18%	-27%
1523 Ørskog	362	225	1302	2019	30%	13%	-55%
1524 Norddal	569	660	1729	2363	33%	22%	-32%
1525 Stranda	293	275	1081	923	26%	26%	-1%
1526 Stordal	304	376	1667	2050	20%	18%	-10%
1528 Sykkylven	234	293	1040	1813	24%	18%	-25%
1529 Skodje	96	181	696	1503	18%	12%	-30%
1531 Sula	224	267	798	1265	32%	23%	-29%
1532 Giske	169	169	779	1283	20%	14%	-30%
1534 Haram	228	302	592	1612	38%	17%	-54%
1535 Vestnes	200	215	1118	1590	17%	13%	-22%
1539 Rauma	429	200	1087	1963	38%	16%	-60%
1543 Nesset	171	387	1074	1859	19%	21%	9%
1545 Midsund	216	189	1030	1016	21%	13%	-38%
1546 Sandøy	293	372	1898	2412	14%	18%	31%
1547 Aukra	357	379	1135	3074	31%	14%	-55%
1548 Fræna	177	182	558	1195	31%	18%	-43%
1551 Eide	204	195	613	1302	28%	14%	-51%
1554 Averøy	186	226	631	1024	27%	18%	-33%
1557 Gjemnes	160	308	1389	2118	13%	13%	5%
1560 Tingvoll	274	392	976	1818	21%	18%	-18%
1563 Sunndal	382	529	2314	3717	19%	15%	-22%
1566 Surnadal	230	394	1190	3383	19%	12%	-39%

Bibliotekkrone per
innbygger i 2001
Bibliotekkrone per
innbygger i 2014
Kulturkrone per
innbygger i 2001
Kulturkrone per
innbygger i 2014
Bibliotek i kultur-
budsjett i 2001
Bibliotek i kultur-
budsjett i 2014
Endring bibliotek-
andel 2001-2014

1567 Rindal	174	385	1405	3846	11%	14%	23%
1571 Halså	290	242	1086	1715	24%	12%	-49%
1573 Smøla	324	421	1045	2081	32%	13%	-59%
1576 Aure	211	198	922	1799	24%	11%	-55%
1601 Trondheim	232	221	855	2091	21%	12%	-43%
1612 Hemne	267	377	1600	2545	18%	15%	-16%
1613 Snillfjord	359	286	1598	1389	24%	25%	5%
1617 Hitra	206	324	1091	2732	19%	13%	-30%
1620 Frøya	184	256	1029	1881	24%	14%	-43%
1621 Ørland	179	0	1157	3101	15%	0%	-100%
1622 Agdenes	85	225	553	1937	17%	12%	-30%
1624 Rissa	333	280	1221	1419	27%	19%	-31%
1627 Bjugn	217	280	1314	4204	16%	7%	-58%
1630 Åfjord	291	269	1574	2038	20%	13%	-33%
1632 Roan	364	372	1155	910	36%	41%	14%
1633 Osen	223	282	1060	1298	24%	18%	-23%
1634 Oppdal	227	0	1500	3160	15%	0%	-100%
1635 Rennebu	207	250	1334	1884	14%	13%	-8%
1636 Meldal	293	291	1143	1351	26%	21%	-20%
1638 Orkdal	189	208	895	1842	22%	11%	-52%
1640 Røros	257	319	2094	2893	12%	12%	-7%
1644 Holtålen	303	525	1014	2903	29%	22%	-24%
1648 Midtre Gauldal	190	147	1032	1810	18%	8%	-58%
1653 Melhus	189	158	943	1769	19%	9%	-53%
1657 Skaun	184	229	947	1312	19%	18%	-6%
1662 Klæbu	189	237	1269	1886	16%	12%	-25%
1663 Malvik	168	190	1582	1916	11%	9%	-16%
1664 Selbu	253	347	955	2258	25%	15%	-38%
1665 Tydal	532	762	3278	8209	19%	10%	-49%
1702 Steinkjer	209	321	1333	1613	18%	19%	5%
1703 Namsos	131	145	1470	2558	10%	5%	-44%
1711 Meråker	498	656	1898	2797	25%	23%	-5%
1714 Stjørdal	221	175	994	2074	22%	10%	-56%
1717 Frosta	257	277	1246	1761	23%	15%	-36%
1718 Leksvik	277	317	1113	1827	24%	18%	-24%
1719 Levanger	235	208	825	1690	31%	13%	-57%
1721 Verdal	254	181	918	1885	27%	10%	-63%
1724 Verran	191	210	861	1084	21%	19%	-10%
1725 Namdalseid	527	560	1354	1973	37%	26%	-29%
1736 Snåsa	253	449	884	2335	29%	20%	-31%
1738 Lierne	677	706	1514	3166	40%	27%	-32%
1739 Røyrvik	684	921	6342	9902	10%	9%	-10%
1740 Namsskogan	716	535	3114	4601	21%	13%	-37%
1742 Grong	363	570	1566	3229	26%	17%	-34%
1743 Høylandet	270	443	1729	2486	18%	18%	3%
1744 Overhalla	233	193	1119	1307	21%	16%	-20%
1748 Fosnes	360	408	1698	2830	18%	16%	-15%
1749 Flatanger	180	333	1160	1950	12%	16%	35%
1750 Vikna	287	286	1207	1113	26%	26%	-1%
1751 Nærøy	389	528	1176	1174	33%	45%	34%
1755 Leka	442	458	1806	1640	32%	28%	-12%
1756 Inderøy	223	354	1512	1792	19%	21%	10%
1804 Bodø	173	221	1406	2182	13%	10%	-24%
1805 Narvik	179	192	1832	1763	10%	12%	19%
1811 Bindal	293	336	1761	2142	17%	19%	11%
1812 Sømna	326	353	1141	1755	27%	21%	-22%
1813 Brønnøy	205	291	1000	1814	18%	16%	-9%
1815 Vega	346	534	1463	1565	27%	33%	26%
1816 Vevelstad	692	1024	3047	3691	21%	28%	29%
1818 Herøy	321	371	1176	1630	25%	22%	-12%
1820 Alstahaug	213	288	1241	2139	21%	16%	-23%
1822 Leirfjord	284	333	663	2256	38%	14%	-63%
1824 Vefsn	234	232	1277	2887	16%	9%	-44%

Gjennomsnitt for Møre og Romsdal: 251

nasjonal
bibliotekdag

Hold av datoen!

26. august arrangeres Nasjonal bibliotekdag for første gang. Dagen skal løfte frem bibliotek, og sette søkelyset på bibliotekets viktige rolle.

Gjennomsnitt for Sør-Trøndelag: 222

26. august er i begynnelsen av valgkampen, og vi skal sette bibliotek på den politiske agendaen.

Nasjonal bibliotekdag er for alle typer bibliotek: fagbibliotek, folkebibliotek, skolebibliotek, mobile bibliotek og andre. Bibliotekene vil vise frem mangfoldet i tilbudet. Dette er en fantastisk mulighet for bibliotekene til å promotere seg til brukere og politikere.

Du finner mer informasjon på norskbiibliotekforening/jatilbibliotek Vi har også laget et Facebook-arrangement du kan melde deg på - og tips venner og kjente!

Gjennomsnitt for Nord-Trøndelag: 275

nasjonal
bibliotekdag
26. AUGUST 2015

	Bibliotekkrone per innbygger i 2001	Bibliotekkrone per innbygger i 2014	Kulturkrone per innbygger i 2001	Kulturkrone per innbygger i 2014	Bibliotek i kultur- budsjett i 2001	Bibliotek i kultur- budsjett i 2014	Endring bibliotek- andel 2001-2014
1825 Grane	300	248	1215	1204	26%	19%	-29%
1826 Hattfjelldal	371	341	1829	1798	21%	12%	-41%
1827 Dønna	328	442	697	1453	42%	30%	-28%
1828 Nesna	155	275	1123	2206	14%	14%	-2%
1832 Hemnes	206	199	1225	2128	17%	9%	-47%
1833 Rana	363	282	1384	2166	25%	13%	-45%
1834 Lurøy	199	266	740	1643	25%	16%	-36%
1835 Træna	250	404	890	3200	15%	13%	-13%
1836 Rødøy	207	149	968	1751	22%	8%	-62%
1837 Meløy	240	345	935	2229	27%	15%	-43%
1838 Gildeskål	253	437	1066	2540	24%	17%	-27%
1839 Beiarn	382	397	1543	2567	27%	15%	-42%
1840 Saltdal	272	331	1850	2310	16%	14%	-8%
1841 Fauske	295	276	1439	1981	19%	14%	-26%
1845 Sørfold	410	618	1666	5207	25%	12%	-53%
1848 Steigen	264	338	1239	1718	20%	20%	-2%
1849 Hamarøy	393	431	2518	3078	19%	14%	-26%
1850 Tysfjord	339	784	1393	2428	31%	32%	6%
1851 Lødingen	400	281	1703	1873	22%	17%	-24%
1852 Tjeldsund	377	475	1372	2590	22%	18%	-15%
1853 Evenes	419	466	1256	1148	31%	41%	31%
1854 Ballangen	539	672	1056	2504	53%	27%	-50%
1856 Røst	359	618	1032	2215	38%	25%	-35%
1857 Værøy	195	223	940	1633	17%	14%	-21%
1859 Flakstad	624	167	1895	1258	37%	13%	-66%
1860 Vestvågøy	231	208	1185	1527	19%	13%	-29%
1865 Vågan	328	213	1333	1458	24%	15%	-40%
1866 Hadsel	246	198	1222	1635	21%	10%	-51%
1867 Bø	362	334	1207	1420	26%	24%	-9%
1868 Øksnes	300	254	1296	1615	24%	17%	-28%
1870 Sortland	280	313	1170	2566	23%	16%	-31%
1871 Andøy	260	284	978	1425	26%	20%	-21%
1874 Moskenes	351	501	1180	2026	31%	25%	-21%
1902 Tromsø	184	244	1404	2100	14%	11%	-17%
1903 Harstad	240	245	1646	2112	14%	13%	-10%
1911 Kvæfjord	260	323	2061	2097	13%	17%	30%
1913 Skånland	208	280	805	1557	29%	23%	-19%
1917 Ibestad	429	402	2610	3044	16%	15%	-7%
1919 Gratangen	414	215	1211	996	27%	22%	-20%
1920 Lavangen	456	333	1959	2151	21%	15%	-26%
1922 Bardu	211	193	2197	2724	10%	7%	-26%
1923 Salangen	389	216	1922	3200	22%	7%	-70%
1924 Målselv	326	310	1372	1736	23%	18%	-25%
1925 Sørreisa	330	473	1770	1632	19%	29%	50%
1926 Dyrøy	606	501	2133	2972	23%	17%	-27%
1927 Tranøy	202	150	831	919	22%	14%	-35%
1928 Torsken	337	250	1310	1027	35%	34%	-2%
1929 Berg	458	340	859	1937	46%	16%	-66%
1931 Lenvik	191	287	1192	1779	17%	16%	-7%
1933 Balsfjord	163	120	624	846	30%	19%	-37%
1936 Karlsøy	268	329	1107	1829	27%	19%	-30%
1938 Lyngen	396	427	1117	1978	31%	22%	-29%
1939 Storfjord	200	260	1288	2264	14%	12%	-16%
1940 Kåfjord	337	494	1781	2822	18%	18%	-2%
1941 Skjervøy	381	372	2106	2052	17%	20%	23%
1942 Nordreisa	459	445	1722	1699	26%	26%	1%
1943 Kvænangen	374	356	2294	1947	15%	20%	33%
2002 Vardø	359	296	2524	5078	15%	9%	-43%
2003 Vadsø	544	592	2095	2914	29%	20%	-29%
2004 Hammerfest	376	463	2203	5474	16%	10%	-42%
2011 Kautokeino	309	321	2287	2223	18%	14%	-21%
2012 Alta	331	376	1322	2312	25%	16%	-34%
2014 Loppa	647	1332	856	3462	66%	39%	-41%

Engasjer deg for biblioteket!

“Det er en selvfølge at vi skal ha bibliotek, ikke sant?” Denne holdningen er bibliotekenes største trussel. Biblioteket er så selvfølgelig at vi ikke skjenker det en tanke. I de fleste kommunenes økonomiplan og budsjett er bibliotek knapt nevnt med en bisetning.

Norges befolkning er mer fornøyd med biblioteket enn med noen andre offentlige tjenester. Det er kanskje ikke så rart: Det gjør ikke vondt å gå på biblioteket. Vi er vant med at bibliotekene er der, at de har nok penger å rutte med slik at vi kan fortsette å være fornøyde. Lykkelige. Uvitende.

Men nå skjer det ting du bør være klar over. Noe bibliotekene trenger din hjelp til! Kommuner skal slås sammen. Det kan bety kutt. Folk kjemper for skolene og for sykehjemsplassene. **Vi skal kjempe for bibliotekene.** Det er lettere for politikerne å kutte hvis de ikke hører oss.

Gjennomsnitt
for Nordland:
259

Så nå oppfordrer Norsk Bibliotekforening deg til å være med. Undersøk hvordan det står til med biblioteket der du bor. Spør politikerne i valgkampen om hva de mener om bibliotek. Bruk biblioteket!

På neste side har vi trykket forslag til leserinnlegg for ditt bibliotek. Leserinnlegg i lokalavisen leses av nesten 80 %, og det pleier ikke å være umulig å komme på trykk. Bruk din stemme for biblioteket!

Ved å støtte biblioteket støtter du demokratiet, utjevning av forskjeller, integreringen, den gratis møteplassen i ditt lokalsamfunn. Hjelp oss å la bibliotekets stemme bli hørt!

Nå skal ikke lenger “hysj” være det som forbindes med bibliotek!

Gjennomsnitt
for Troms:
270

*Hilsen
Stina Åmo og
Toril Åbotnes Iversen,
praksisstudenter i
Norsk Bibliotek-
forening*

	Bibliotek kroner per innbygger i 2001	Bibliotek kroner per innbygger i 2014	Kultur kroner per innbygger i 2001	Kultur kroner per innbygger i 2014	Bibliotek i kulturbudsjett i 2001	Bibliotek i kulturbudsjett i 2014	Endring biblioteksandel 2001-2014
2015 Hasvik	544	396	1364	1245	39%	26%	-32%
2017 Kvalsund	212	173	2253	2642	12%	9%	-24%
2018 Måsøy	693	950	3085	2829	24%	27%	13%
2019 Nordkapp	266	299	2471	2354	11%	13%	13%
2020 Porsanger	267	369	1776	1474	19%	25%	34%
2021 Karasjok	577	696	2996	3385	20%	23%	19%
2022 Lebesby	607	687	2532	4514	27%	14%	-47%
2023 Gamvik	854	376	3666	3889	21%	9%	-60%
2024 Berlevåg	412	416	2549	4337	11%	10%	-10%
2025 Tana	377	350	1574	2634	24%	13%	-44%
2027 Nesseby	941	887	5320	6365	16%	14%	-13%
2028 Båtsfjord	350	200	2730	3347	12%	6%	-51%
2030 Sør-Varanger	585	497	2376	2805	22%	17%	-25%

Gjennomsnitt
for Finnmark:
451

Skriv leserbrev til din lokalavis!

Her henter du sitater fra kommunens budsjett-dokument. Det finner du på kommunens nettsider. I tekstdelen står det noe om planer og visjoner. Klipp fra det som skrives om bibliotek.

Bibliotekets samfunnsoppdrag er å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet.

Loven sier at bibliotekene skal drive aktiv formidling ved å stille bøker og andre medier til disposisjon for alle som bor i landet, samt være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.

Bibliotekene gjør et uvurderlig arbeid når det kommer til integrering, leseopp-læring og digital deltakelse.

Ja til bibliotek!

Nye tall fra Norsk Bibliotekforening viser at vi har hatt et kulturløft der bibliotekene har blitt glemt. Som bibliotekbruker er dette sørgelig lesning.

Vår kommune bruker ● bibliotek kroner per innbygger. Det er ● kroner mer/mindre enn landsgjennomsnittet. For femten år siden var bibliotekbudsjettet ● % av kulturbudsjettet – i 2014 var det bare ● %!

Bibliotek er jo en god investering! Hver krone brukt på bibliotek gir fire tilbake. Folk verdsetter nemlig tilbudet fire ganger så mye som det faktisk koster! Ny forskning i Danmark viser at bibliotek gir overskudd på bruttonasjonalproduktet - blant annet på grunn av utdanning og digitalisering.

Våre politikere har sagt at ●. Politikernes vilje må reflekteres i budsjettallene.

Her henter du inn gode argumenter!

det bevilgninger.

Politikere i vår kommune må anerkjenne bibliotekenes viktige arbeid, og jeg håper å se mange bibliotekpolitikere i kommende valgkamp. Enhver politiker kan være en bibliotekpolitiker - uavhengig av politisk farge. La oss stå sammen for biblioteket.

Dette brevet ligger også på www.norsk-bibliotekforening.no/jatilbibliotek

Der kan du kopiere og lime inn hele teksten.

Disse tallene finner du i statistikken vi har publisert her.

Til dette trengs

Hilsen

NN, bibliotekbruker

” I 2001 disponerte landets folkebibliotek 4,1 årsverk per 10 000 innbyggere. I 2013 var tallet sunket til 3,4. En femtedel av de ansatte har altså forsvunnet.

Kulturløft uten bibliotek

Bibliotekene har siden 2001 vært budsjettapere. Tallenes tale er klar: Bibliotekenes andel av kulturbudsjettet har sunket med en tredjedel: fra 20,2 til 13,5 prosent.

AV TORD HØIVIK
SENIORRÅDGIVER OG SKRIBENT

Da de rød-grønne partiene vant Stortingsvalget i 2005, sto Kulturløftet sentralt på programmet. Kulturen skulle få én prosent av statsbudsjettet innen 2014. Løftet omfattet mange konkrete tiltak, fra innføring av kulturlov til satsing på lokale kulturbygg. Bibliotekene ble imidlertid ikke nevnt.

Regjeringen Stoltenberg styrte Norge fra 2005 til 2013. I løpet av denne perioden ble det statlige kulturløftet i all hovedsak oppfylt. Samtidig foregikk en betydelig kommunal satsing. Kommunene økte driftsutgiftene til kultursektoren og investerte mer i kulturbygg. Enger-utvalget, som skulle undersøke virkningene av Kulturløftet, oppdaget imidlertid at mye av disse pengene gikk til idrett. Tallene viste også en satsing på «begivenhetskultur» i form av festivaler og arrangementer. «I den grad man kan snakke om ... et kulturløft i det lokale kulturlivet,» skriver utvalget, «dreier det seg om et «idrettsløft», et «kulturhusløft» eller kanskje et «festivalløft»».

Utgiftene til folkebibliotek, kulturskoler og fritidsklubber har stagnert. Kommunene har plassert lederne i bibliotek, kulturskoler og fritidsklubber lenger ned i organisasjonen. Dermed blir det vanskeligere å få gjennomslag i budsjettprosessen. Utvalgets analyse av de kommunale budsjettene viser at bibliotek har blitt prioritert lavere og lavere i perioden etter 2002.

Alle norske kommuner må levere detaljert informasjon om sin virksomhet til Statistisk sentralbyrå. Norsk bibliotekforening har bedt meg se nærmere på disse tallene. I NBF-delen av denne utgaven av Bok og Bibliotek (s. 33-40) finner du en tabell som viser hvordan utgiftene til kultur og til bibliotek har utviklet seg for alle norske kommuner. Her kan du se hva som har skjedd i din egen kommune mellom 2001 og 2014. Tallene er korrigert for inflasjon: alle beløp viser kroneverdien i 2014. Nedenfor analyserer jeg dette materialet.

Norge. Forandringen fra 2001 til 2014 er

dramatisk. Tar vi Norge som helhet, har de årlige driftsutgiftene til folkebibliotek ligget rundt 280 kroner pr. innbygger i hele denne perioden. I de samme årene har driftsutgiftene til kultur (som inkluderer bibliotek) økt med nærmere seksti prosent: fra 1400 til to 2000 kroner pr. innbygger. Kommunene har altså løftet kulturen uten å løfte bibliotekene. Bibliotekenes andel av kulturbudsjettet har sunket med en tredjedel: fra 20,2 til 13,5 prosent. Deres budsjetter har stått på stedet hvil. Siden reallønnen har steget, har bibliotekene stadig fått færre årsverk å rutte med. I 2001 disponerte landets folkebibliotek 4,1 årsverk per 10 000 innbyggere. I 2013 var tallet sunket til 3,4. En femtedel av de ansatte har altså forsvunnet.

Fylkene. Grupperer vi kommunene etter fylker ser vi det samme: bibliotekene har blitt kraftig nedprioritert det siste tiåret. La oss se på årene 2001 til 2014. Ved starten av perioden representerte bibliotek-

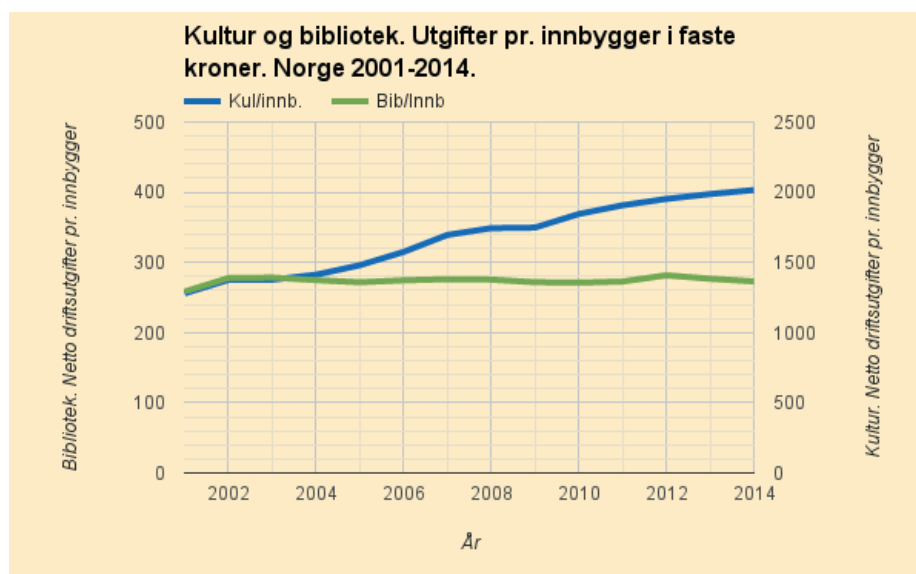

Diagram som viser utvikling av netto driftsutgifter pr. innbygger for kultur og for bibliotek i faste kroner for Norge.

budsjettene mellom sytten og tjuetru prosent av kulturbudsjettene (gjennomsnitt for årene 01-03). Ved slutten av perioden gikk det tilsvarende intervallet fra elleve til atten prosent. Andre poster på kulturbudsjettet har overtatt. Nedgangen var størst i Sør-Trøndelag, Oslo, Rogaland og Aust-Agder og minst i Troms, Vestfold, Oppland og Buskerud. Men alle fylker har opplevd nedgang.

Det er klare forskjeller mellom fylkene med hensyn til kultur- og bibliotekutgifter. Men dette er ikke bare et spørsmål om politiske valg og prioriteringer. Når vi sammenlikner fylkene må ta hensyn til at det er store geografiske forskjeller mellom dem. Er kommunene store eller små? Har fylket tett eller spredt bosetting? Østfold og Vestfold består av noen få mellomstore byer pluss en rekke småbyer og mindre landkommuner. Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal er preget av mange småkommuner. I Rogaland, Hordaland, Sør-Trøndelag og Troms er det derimot en enkelt by som dominerer. Stavanger, Bergen, Trondheim og Tromsø er regionale sentra. Oslo skiller seg fra alle de andre ved å bestå av en eneste kommune, som samtidig er Norges største by.

KOSTRA. I stedet for å sammenlikne fylker kan vi sammenlikne kommuner som likner på hverandre. Statistisk Sentralbyrå har laget et eget system (KOSTRA) for å få til dette. I KOSTRA er kommunene fordelt på seksten ulike grupper. Gruppene bygges på to kriterier: kommunens størrelse og kommunens økonomiske situasjon.

KOSTRA-gruppe 16 består av de ti rikeste kommunene i landet. Alle er ganske små. De fleste har store inntekter fra kraft-

verk («kraftkommuner»). Gruppe 15 består rett og slett av Oslo. Gruppe 14 omfatter Bergen, Trondheim og Stavanger. Gruppe 13 består av alle andre kommuner med mer enn tjuetru tusen innbyggere. I gruppene 7-12 har kommunene mellom fem og tjuetru tusen innbyggere. Gruppene 1-6 består av de minste kommunene.

Mange av landets rådmenn bruker i

dag KOSTRA-gruppene når de skal undersøke hvordan deres egen kommune ligger an. Det har liten hensikt å sammenlikne Bykle med Arendal, selv om begge ligger i Aust-Agder. Bykle er en kraftkommune med knappe tusen innbyggere i KOSTRA-gruppe 16. Arendal er en Sørlandsby med over førti tusen innbyggere og kan best jammfjres med de andre store kommunene i KOSTRA-gruppe 13.

Ser vi på KOSTRA-gruppene, utgjorde bibliotekbudsjettene mellom sytten og tjuetru prosent av kulturbudsjettene ved starten av perioden 2001-2014. Ved slutten av perioden lå de mellom ti og atten prosent. Når det gjelder bibliotekets andel av kulturbudsjettet har nedgangen vært minst i KOSTRA-gruppene 3 og 6. Dette er små kommuner med høye frie disponible inntekter. Det betyr at de har bra med penger igjen etter at lovpålagte utgifter er dekket. I så fall, ser det ut til, er de villige til å gi bibliotekene en bedre plass på kulturbudsjettet.

Her har jeg holdt de ti rikeste småkommunene utenfor. I disse sank bibliotekets andel av kulturbudsjettet fra tretten til åtte prosent. Men bibliotekbudsjettene var fortsatt de mest generøse i Norge. ■

Bibliotekenes andel av kulturbudsjettet 2001-2014. Fylkene			
	Nedgang	Gjennomsnitt 01-03	Gjennomsnitt 12-14
Sør-Trøndelag	-43%	19%	11%
Oslo	-42%	22%	13%
Rogaland	-38%	18%	11%
Aust-Agder	-37%	22%	14%
Østfold	-34%	23%	15%
Nord-Trøndelag	-34%	22%	15%
Telemark	-33%	21%	14%
Hedmark	-31%	24%	17%
Akershus	-30%	21%	14%
Møre og Romsdal	-30%	21%	15%
Vest-Agder	-29%	19%	13%
Finnmark	-28%	21%	15%
Nordland	-27%	20%	14%
Hordaland	-27%	18%	13%
Sogn og Fjordane	-23%	23%	18%
Buskerud	-20%	20%	16%
Oppland	-19%	22%	18%
Vestfold	-18%	22%	18%
Troms	-11%	17%	15%

Tabell som viser hvordan bibliotekenes andel av kulturbudsjettet har forandret seg i perioden 2001-2014. Fylkesvise tall.

Har bibliotekene framtida for seg?

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Nå har vi gjort vår jobb, nå er det opp til kommunene å følge opp, sa kulturminister Torild Widvey da regjeringen i fjor høst bevilga økte prosjektmidler til folkebibliotekene. Tallene som Norsk Biblioteksforening publiserer i denne utgaven av Bok og Bibliotek (s. 33-40 og s. 41-42), viser at kommunene stort sett har svikta bibliotekene de siste ti årene, og at det ikke er noe som tyder på at de har tenkt å følge opp Widveys oppfordring.

I løpet av juni kommer regjeringas bibliotekstrategi som mange har hatt store forventninger til. De som har trodd at strategien vil følge opp Kulturutredningens anbefaling om at det nå er på tide å styrke bibliotekene som den kulturelle grunnmuren, vil bli skuffet. Vi vil ikke gripe inn mot det kommunale sjølstyret ved å bevilge mere penger øremerket biblioteksformål i kommunene, mener politisk ledelse i Kulturdepartementet. I Stortinget fikk SV bare støtte fra Senterpartiet og Miljøpartiet da partiet fremmet et forslag om et nasjonalt bibliotekløft som skulle innebære en øremerket opptrapping av bevilgninger til folkebibliotek. Forslaget kom etter en erkjennelse av at mens kulturbudsjettene økte kraftig under den rød-grønne-regjeringa, så sviktet man bibliotekene.

Når den blåblå regjeringa ikke vil øremerke midler til bibliotek i kommunene, blir det desto viktigere å få bibliotekene på banen i den kommende kommunevalgkampen. Nå vil kampen om kronene stå i kommunestyrene. Arild Grande fra AP sa i Storingsdebatten om SVs bibliotekforslag, at han hadde «tillit til at kommunene forstår behovet for å ha gode bibliotek også i framtiden, og at det vil bli reagert hvis kommuner forsøker seg på kutt der». Tallmaterialet som NBF publiserer i dette Bok og Bibliotek burde gi bibliotekaktivister over hele landet ammunisjon til å få biblioteket på dagsordenen. Det store problemet for folkebibliotekene er bevilgningene som går nedover. Økningen i statlige prosjektmidler er vel og bra, men de utgjør mindre enn to prosent av folkebibliotekenes samla budsjetter.

«Jeg er så glad for at dere finns» utbrøt den svenske demokrati og kulturministeren Alice Bah Kuhnke da hun nylig snakket til bibliotekarene på de svenske Biblioteksdagarna i Lund. Den svenske bi-

blioteksforeningen har lenge krevd en nasjonal bibliotekstrategi. Den er nå under arbeid, og den svenske regjeringen har lansert et bibliotekløft, der det blant annet skulle gå penger til å gjøre ebøker tilgjengelige og til at folkebibliotekene skal være bedre i stand til å utføre sitt demokratiske oppdrag. Men som følge av konflikten med Sverigedemokratene, ble de borgerlige partienes Statsbudsjett vedtatt. Dermed falt bevilgningene til biblioteksatsinga. Sverige har fått en ny biblioteklov som er felles for folkebibliotek, skolebibliotek og høyskole- og universitetsbibliotek. Loven trådte i kraft forrige år. Det er en vakker lov, men den savner kraft, sa bibliotekminister Kuhnke.

Den svenske biblioteksforeningen feiret sitt 100-årsjubileum i Lund nå i mai. Den norske foreningen feiret sitt jubileum i 2013. I min hilsmingstale til jubilaranten, la jeg vekt på at de nordiske folkebibliotekenes framvekst henger sammen med de store folkebevegelsene – arbeiderbevegelsen, kvinnebevegelsen, avholdsbevegelsen. Bibliotekene var en vesentlig forutsetning for de nordiske velferdsstatene, da man valgte å satse på kunnskap i stedet for billig arbeidskraft. At biblioteket fortsatt har en viktig rolle å spille i samfunnet, ble tydelig da Alice Bah Kuhnke snakket. Hun er født i 1971 på det lille stedet Värnamo i Småland der hun vokste opp med foreldre fra Ghana. Hun takker bokbussen for at hun er blitt den hun er. Bøkene ga henne drømmer, utvidet horisonten – og ikke minst kunne bøkene fortelle om at hun ikke var aleine om å være annerledes.

Bård Vegar Solhjell fra SV var leder av juryen for Årets bibliotek. Ved prisutdelingen, sa han at bibliotekene er den mest moderne institusjon han visste om. De står for spredning og ikke minst deling av

Ballspill. Kulturminister Torild Widvey spiller ballen over til kommunene. Vil de ta den imot?

kunnskap, noe som er helt nødvendig i et samfunn som i framtida skal leve av nettopp kunnskap. Når andre offentlige institusjoner som bank, post eller sosialkontor forsvinner, blir biblioteket enda viktigere som møtested. Å si at bibliotekene er velferdssamfunnets mest moderne institusjon, er en flott påstand. Problemet er at det ikke er det folk tror.

Den norske nasjonalbibliotekaren

Aslak Sira Myhre avsluttet de svenske Biblioteksdagarna. – Du må ikke spørre bibliotekarene om hvordan det står til med bibliotekene, sa han. De vil unnså seg og snakke om problemene, men spør du vanlige folk, så er de begeistret. Biblioteket er en suksesshistorie! Ingen offentlige tjenester er mer populære, ingen kulturtjenester blir mer brukt enn bibliotek, sa Myhre. Men: Om du spør folk om de tror bibliotekene vil finnes i framtida, så svarer de nei. Her ligger bibliotekenes store utfordring: Folk elsker bibliotekene, men de tror likevel at de vil forsvinne!

Det ligner på norsk EU-motstand: 70 % av velgerne er mot EU-medlemskap. Motstanden har vært massiv år etter år. Likevel viser en rekke undersøkelser at folk

tror at vi likevel kommer til å ende som EU-medlem. Sammenligningen er ikke helt tilfeldig: Det er noe motkulturelt i norsk EU-motstand, og det er det også i at folk vil ha bibliotek.

Det er noe som oppfattes å være mot tidsånden, som handler om stadig sterkere kommersialisering, økte sosiale skiller, manglende inkludering og integrering. Nettopp derfor trenger vi bibliotekene.

” Vi har lånt ut bøker, men det vi egentlig driver med er mye større: å gjøre kunnskap og opplevelser tilgjengelig for alle.

Husker dere Kodak? Kodak var et amerikansk selskap som sto for en merkevare like sterk som bibliotekbegrepet. Over hele verden var det slik at man kalte store øyeblikk i livet, store opplevelser for KODAK-øyeblikk: De øyeblikkene man gjerne ville ha tatt vare på for alltid, festet til en Kodak-film. Allerede i 1975 utviklet en av deres ingeniører et digitalt kamera. Når han gikk til sjefene sine med oppfinnelsen, så sa de nei, vår forretningside er å selge film, vi vil ikke konkurrere med oss selv. Så Kodaks historie tok slutt i 2012 da firmaet gikk konkurs. De klarte ikke å se at det de egentlig solgte var å gi folk mulighet til å ta vare på KODAK-øyeblikkene. De trodde bare de solgte film.

Bibliotekene må lære av Kodak. Vi har lånt ut bøker, men det vi egentlig driver med er mye større: å gjøre kunnskap

og opplevelser tilgjengelig for alle. Kunnskap som folk bruker for å lære – for å utvikle ferdigheter, holdninger og verdier. Vi har noen år på oss for å sørge for at ide-

en om bibliotek kan passe inn i et samfunn der stadig mer er digitalisert med de mulighetene og begrensingene som ligger i dette.

Da blir det ikke stort nok med en bi-

bliotekstrategi som omfatter statens engasjement for bibliotek, og der viljen til økonomisk satsing ikke er til stede. Det må gjøres omfattende grep. Det må bygges en visjon som folk kan tro på, om at bibliotek virkelig kan være velferdssamfunnets mest moderne institusjon i framtida.

Et av grepene da er satsing på tilgang til digitale ressurser. Det er et område der folkebibliotekene i svært liten grad er på banen. I fagbibliotekene i høyere utdanning er bruken av digitale bøker og artikler allerede flere ganger større enn bruken av bøker på papir. Tilrettelegginga for

digital tilgang utføres blant annet av CRISTin som er en virksomhet etablert av Kunnskapsdepartementet med oppgaver relatert til forskningsdokumentasjon og tilgang til forskningsinformasjon. På vegne av bibliotekene innen forskning, høyere utdanning og helseforetakene forhandler CRISTin fram avtaler om digital tilgang til databaser, digitale artikler osv. I tillegg kan fylkes- og folkebibliotek delta i konsortiene. Da CRISTin tidligere

i vår inviterte biblioteksjefer til et møte, sa daglig leder Katrine Weisteen Bjerre at man vurderte å kutte ut tilbudet til folkebibliotekene fordi de brukte en halv stilling på tjenesten, mens de bare sto for promiller av CRISTins omsetning. Det kan være ulike modeller for hvem som skal gi folkebibliotekene tilgang til digitale ressurser, men noen må ta dette ansvaret. Det kan være Nasjonalbibliote-

ket, men da må de erkjenne at vi snakker om bredere digital tilgang enn det Nasjonalbiblioteket i dag skanner, eller gjennom frikjøp gjør tilgjengelig i egne lokaler.

Når vi på Høgskolen i Oslo og Akershus kjøper tilgang til digitale ressurser som norske tidsskrifter, helseinformasjon, norske aviser etc. – så kjøper vi til en brukergruppe i underkant av 20.000. De får tilgang både på campus og hjemme. Jeg har ofte opplevd å sitte på møter i frivillige organisasjoner, der jeg som ansatt på en høgskole kan benytte min tilgang til å skaffe informasjon som de andre er utelukket fra, eller som de ville måtte betale store summer for. Men en kommune med tilsvarende antall innbyggere som vi har studenter og ansatte, kan ikke bruke over 10 millioner på å kjøpe digital tilgang. Derfor må sannsynligvis tilgangen for mange kilder begrenses til bruk i biblioteklokale, men det er slett ingen dårlig

løsning! Andre kilder bør kunne frikjøpes nasjonalt for alle. I tillegg må bibliotekene stå i spissen for å kjempe for mer åpen tilgjengelig publisering (Open Access). Dette må være et statlig ansvar, der det en-

kelt kan skje mye med forholdsvis beskjedne midler. Men vekslepenger holder ikke.

Utfordringen er sannsynligvis å tørre å tenke stort nok om bibliotek. Odd Børretzen skrev en prolog til Deichmanske Biblioteks 200-årsjubileum i 1985. Der mente han at bibliotek ikke kunne blitt oppfunnet i dag. Kan dere tenke dere et norsk kommunestyre i dag, skrev Børretzen, der en representant reiser seg og sier: Jeg har fått en god ide, vi bygger et enormt hus som vi fyller med videoer som vi låner ut gratis til folk? Folk ville sagt han var gal, mente Børretzen. Men det gikk altså i fattigdommens 1700-talls Norge. Bibliotek er en like fornuftig tanke i dag, selv om det ikke handler så mye om bøker eller videoer, men fortsatt om å gi alle rett til tilgang til innhold.

Lykke til med å sette bibliotek på dagsordenen i kommunevalgkampen! ■

Smak av rom-suksess i Troms

STORE ENDRINGER: Bardu folkebibliotek før og etter prosjektet. (Foto: Troms fylkeskommune (før) og Fotogjeteren v/Rune Jensen (nå)).

TEKST OG FOTO: LILL-KARIN NYLAND
FRILANSJOURNALIST

På fylkeshuset i Troms møttes en gjeng glade bibliotekfagarbeidere i midten av mars. De benket seg foran et lerret, ikke for å se film, men for å holde kontakt med Lavangen og Bardu folkebibliotek via skype. Anledningen var avslutningen av det treårige prosjektet bibliotekrom i Troms.

– Prosjektet har bidratt til å styrke de lokale bibliotekene, slik at de nå står bedre rustet til å møte fremtidige krav, sa fylkesråd for kultur, Line Miriam Sandberg, som fikk være første taler.

Hun poengterte hvor viktig godt planverk er, særlig for å få løst ut midler.

– Prosjektet har også utviklet forholdet mellom folkebibliotekene og lokalsamfunnet, og fylkeskommunen har styrket sin rolle til kommunene, sa Sandberg.

Ble sett

Totalt har bibliotekrom i Troms utløst drøye 1,9 millioner kroner i kommunene.

– I hvert delprosjekt ble det laget en

prosjekt- og økonomiplan, hvor finansiering ved hjelp av fylkeskommunale og kommunale midler ble klarlagt. Vi har oppnådd å utløse dobbelt så mye prosjektmidler enn den 50/50-matchingen som var forventet i utgangspunktet, forklarer Somby, som tror at årsaken til det er at ledelsen i kommunene har sett bibliotekenes rolle på en ny måte.

– Også biblioteksjefene i folkebibliotekene sier de blir sett og forstått i større grad enn før, sier Somby.

Fylkeskommunen har bidratt med 1,3 millioner, av disse er 885 000 kroner brukt direkte til fysiske ombygginger, kjøp av innredning, konsulenttjenester mv. Na-

sjonalbiblioteket har bidratt med drøye 1,9 millioner kroner.

– Alle kommunene har vært med i kompetanseutviklingen og på fellesmøter, men det er 15 av fylkets 24 kommuner som har gjort fysiske endringer i bibliotekene. Noen av bibliotekene har hatt store endringer, mens andre bare har ommøblert og malt. Men det faglige utbyttet kan ikke måles i penger, sier Somby.

Prosjektlederen har anslått at det er brukt 2300 timer på møter, seminarer, kurs, workshops og studieturer.

Endret flytteplaner

Vi lar teknikken ta over, og får omvisning ►

på ny-biblioteket i Bardu via kameraet på den bærbare pc-en. Biblioteksjef Hilde Eggen filmer det nye biblioteket, og alle fra fylket som har besøkt biblioteket før, fryder seg over forandringen. I Bok og bibliotek nr. 4-2014 besøkte vi Bardu. Da var ryddingen akkurat i gang, men planene var stort sett klare; vegger skulle rives slik at biblioteket ble en naturlig del av rådhusets servicetorg og foaje.

– Tidlig i prosessen hadde Bardu kommune foreslått at biblioteket skulle flyttes til en idrettshall, bort fra sentrum. Da snudde vi på flisa og sa: Hva kan biblioteket gjøre for kommunesenteret? Vi så at spørsmålet satte i gang en ny prosess hos beslutningstakerne, sier Marit Somby.

Biblioteket fikk være i rådhuset. Rommet fremstår som lyst og innbydende, og midt i har man bygget en scene som også fungerer som et møbel, eller et utstillingspodium. Man har sittegrupper spredt omkring, studieplasser, et langbord for gruppemøter, selvbetjent utlån og ikke minst: bøkene er blitt ryddet opp i, og har med nye eksponeringshyller fått bedre synlighet og tilgjengelighet

LÆRERIKT: Prosjektleder Marit A. Somby med en rykende fersk publikasjon om prosjektet. På bloggen bibliotekrom.tromsfylke.no ligger mer informasjon.

FERDIG: Prosjektet bibliotekrom i Troms ble avsluttet i mars i år. F.v. fylkesbiblioteksjef Birgit Larsen, rådgiver Trine Mellem, rådgiver Linda Tindholm, prosjektleder Marit A. Somby, fylkeskultursjef Ellen Østgård, rådgiver Guro Nesse og rådgiver Aud Tåga.

– På vegne av Bardu kommune vil jeg si tusen takk for at vi fikk ta del i prosjektet. Biblioteket er ikke til å kjenne igjen, og prosjektet har gitt oss god innsikt i hvordan et moderne bibliotek skal være, sa rådmann i Bardu, Hege Walør Fager-tun, via skype.

Små grep

Også i Lavangen takket rådmannen for prosjektet.

– Vi har langåpent onsdagene, og da er det kul på veggene her, sa ordfører Erling Bratsberg.

Folkebiblioteket i Lavangen er samlokalisert med skolen, og trengte i utgangspunktet ikke de store endringene. Men via prosjektet har man endret innredning og ommøblert, slik at man for eksempel har skapt ulike soner for ulike type aktivitet. Ungdommene kan stikke seg bort litt for seg selv, i små lesekreker, mens de minste har fått sitt eget høytlesningssted.

– Ved relativt små grep fremstår biblioteket likevel som totalt fornyet, sa en fornøyd biblioteksjef Anne Strømmesen.

– En ting er de fysiske endringene. Men de største endringene har kanskje vært i oss sjøl, rent faglig, sier Marit Somby.

– Det er selvsagt de som jobber rundt om i kommunene som kjenner områdene best. Men i dette prosjektet har vi sett at i utviklingsarbeid er det positivt å ha fylkesbiblioteket med. Det gir en ekstra faglig tyngde, for eksempel i samarbeid mellom biblioteksjef og rådmann.

Økt aktivitet

I prosjektet ønsket man konkrete resultater. Bibliotekrommene skulle oppgraderes og tilpasses brukere og aktiviteter. Biblioteksjefene skulle få økt kompetanse og ny bevissthet om sin rolle som samfunnsaktører, man skulle dra inn flere samarbeidspartnere og sørge for økt tilgjengelighet og økte åpningstider.

– Prosjektet begynner allerede å manifestere seg i statistikken, sier Somby, og viser til at deltagerbibliotekene har fått økt utlån, særlig til barn.

I Skånland har utlånet økt med 14 prosent fra 2012, til tross for at biblioteket var stengt tre måneder i 2013.

– Vår målsetning har vært at *bruken* av bibliotekene i Troms skulle øke. Utlånsstatistikk er bare en av indikatorene, men besøkende, bruk av tjenester og økt aktivitet generelt er også gode målebarometre, sier fylkesbiblioteksjef Birgit Larsen.

– Kan andre fylker lære av prosjektet?

– Absolutt. Ikke minst er selve kartleggingen av folkebibliotekene rundt om verdifullt for oss som sitter i fylket. Vi er blitt svært godt kjent med de fleste forhold rundt omkring, sier prosjektleder Marit Somby.

Fartsdumper

I et slikt prosjekt støtter man selvsagt også på utfordringer.

– Den viktigste lærdommen vi sitter igjen med er at ting tar tid, ler Marit Somby.

– Vi har hatt noen krisehåndteringer underveis, blant annet hvor kommunika-

SMÅ ENDRINGER: Lavangen folkebiblioteks barnekrok ble totalt forandret med små midler.
(Foto: Troms fylkeskommune)

sjon mellom arkitekt og kommunen ikke har vært god nok. Når tegningene kom tilbake og så ut som et luftslott, skjønner vi at noen kunne bli oppgitte, sier rådgiver Trine Mellem.

I dette konkrete tilfellet fant man likevel at man kunne bruke arkitektens planløsning.

I tilbakemeldingene fra folkebibliotekene i etterkant, het det fra noen at pengene kunne vært mer likt fordelt, og at det for noen var utfordrende å holde fokus oppe i reduserte stillinger og i en generelt presset hverdag.

Fylkesråd for kultur, Line Miriam Sandberg, har merket seg at biblioteket i hjemmkommunen Lenvik har blitt til en ny møteplass både for pensjonister og ungdom.

– Vi burde ha vært enda mer tydelig på rolleavklaringer i starten av hvert delprosjekt, og vi burde nok ha gjort avtalene enda mer formelle. Dette for å forsikre oss om at vi har samme forståelse om hvem som bestemmer hva, og for å sikre framdrift i prosjektet, sier Somby.

Rom-fokus

Prosjektet startet i forbindelse med bibliotekplanarbeidet for 2011-2014. Her kom biblioteksjefenes ønske tydelig frem; man måtte forsøke å oppgradere selve bibliotekrommet. De fagansvarlige i kommunene trengte hjelp til kartlegging, til å søke midler og til å finne de beste løsningene.

– Siden den gang har vi lært ufattelig mye, det har vært aha-opplevelser underveis, og i det hele har vi følt oss som et tospann med kommunene, sier Marit Somby.

Selv om bibliotekrom nå er avsluttet som prosjekt, har Troms fylkesbibliotek likevel

fokus på bibliotekrommet i året som kommer.

– Egentlig tar vi bare prosjektet inn i en ny fase. Neste trinn her hos oss er å se hvordan vi kan ta i bruk bibliotekene som litteraturhus. Vi har også et annet prosjekt på fylkeshuset, som heter Rom for kultur. Der er biblioteket en selvsagt samarbeidspartner, sier Somby, som nå skal i gang med bibliotekplanen for 2015-2018. ■

Fakta:

Bibliotekrom i Troms har pågått i tre år, og involvert flertallet av folkebibliotekene i fylket

Totalt har prosjektet utløst ombyggings- og innkjøpsmidler på over 5,2 millioner kroner, i et spleiselag mellom fylkeskommunen, Nasjonalbiblioteket og kommunene

I prosjektet har man benyttet seg av digitale verktøy som egen blogg, flickr-konto for deling av bilder, skype o.l.

Prosjektet har arrangert seminarer, kurs og studieturera

Sigbjørn Obstfelder

En dikter som ser

JEG SER

Jeg ser på den hvide himmel
jeg ser på de gråblå skyer,
jeg ser på den blodige sol.

Dette er altså verden.
Dette er altså klodernes hjem.

En regndråbe!

Jeg ser på de høie huse,
jeg ser på de tusende vinduer,
jeg ser på det fjerne kirketårn.

Dette er altså jorden.
Dette er altså menneskenes hjem.

De gråblå skyer samler sig. Solen blev borte.

Jeg ser på de velklædte herrer,
jeg ser på de smilende damer,
jeg ser på de ludende heste.

Hvor de gråblå skyer blir tunge.

Jeg ser, jeg ser ...
Jeg er vist kommet på en feil klode!
Her er så underlig ...

AV STEFAN ANDREAS STURE,
LITTERATURVITER OG NORSKLEKTOR

Sigbjørn Obstfelder (1866-1900) er en dikter som har blitt stående som en markør før 1890-åra i norsk litteraturhistorie. Først og fremst har disse åra blitt knyttet til det moderne gjennombrudd i Norge. Det er også vanlig å snakke om nyromantikk, i sammenheng med 1800-tallets siste tiår. Det innebar en dreining fra romaner mot lyrikken, fra ideologi og politikk til individet. Men å beskrive individets vilkår, kan jo også være en politisk handling. Skildringen av fremmedgjøring, slik man finner det hos Hamsun, Krag, Munch og Obstfelder, er samtidig en kritikk av samfunnsutviklingen. Samme type dreining kan man kanskje også snakke om i malerkunsten, særlig da hos Edvard Munch her hjemme.

Få, om noen andre, enkelttekster har en så tydelig markørfunksjon som *Jeg ser*. Diktet og dikteren har nærmest blitt identiske, og sammen har de blitt en markør for modernismens fødsel i Skandinavia. Til tross for at Vilhelm Krag på mange måter har blitt stående som en nyromantisk signalskikkelse, så blir han ikke spe-

sielt mye lest i ettertid. Lest blir derimot Sigbjørn Obstfelder, og særlig blir diktet *Jeg ser* lest mye. Kanskje kan vi våge påstanden om at det er det mest leste diktet i norsk litteratur? I folks bevissthet har dette diktet og dikteren nærmest blitt ett, som nevnt. Kanskje mye på grunn av individets sentrale plass i dette diktet. Hele 11 av i alt 19 vers begynner med ordet «jeg». Selv har Obstfelder dette å si om jeg-formen: «Den dramatiske form søker at skabe mennesker efter deres ydre træk, i store linjer. Jeg-formen er født av trang til at gå helt tilbunds i det menneske eller den enkelte sindstilstand man ser for seg.»

Dikter-jeget gjør altså et poeng av at han ser, og han ser på mennesker, arkitektur og natur. Dikterens, eller diktets – om man vil, blikk, er helt sentralt. Det er også et fortolkende blikk. Diktet *Jeg ser* er bygd opp av anaforer og parallellismer. Det første vi legger merke til er anaforen «jeg ser på», og det er derfor naturlig å undersøke hva som blir sett på av «jeget». Blikket er i bevegelse, og det

flytter seg fra den hvite himmelen med skyer og sin «blodige sol» ned til de «høie huse» med sine vinduer og «det fjerne kirketårn». Blikket beveger seg altså ovenfra og ned, fra natur til det menneskeskapte, før det til slutt faller på menneskene selv. Etter å ha sett både himmel og skyer, og slått fast at «[d]ette er altså klodernes hjem», får han øye på en regndråpe.

Blikket får med det sin parallell i naturen, og som regndråpen faller blikket nedover. Det er den seendes helt subjektive og individuelle opplevelse som blir formidlet. Naturen gjenspeiler individets følelser, sola forsvinner, skyene blir tunge og til slutt faller regnet – i takt med hvordan «jeget» føler seg. Diktet formidler også den fremmedgjøringen vi forbinder med kunsten i 1890åra. Men man kan også se for seg det hele mye mer konkret, sitter man innendørs og ser ut gjennom et vindu når regnet kommer, vil verden utenfor se forvrengt, forandra og fremmed ut. ■

Minnebok

*«My theme is memory,
that winged host that
soared about me one grey
morning of war-time»*

[Waugh: 211]

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Det var sommar. Eg var blakk. Ein plan hadde nett gått i vasken. Så no hadde eg ingen planar. Og ingen pengar. Og heller ingen sommarjobb. Eg var i ferd med å bli litt desperat.

Berginga kom i form av ein tv-serie. For oss som huskar tilbake til tida før Netfflix og nett-tv. Den tida ein måtte sjå på fjernsyn nett den gongen i veka serien gjekk, eller evt. få med oss reprisen. Serien var «Gjensyn med Brideshead» eller «Brideshead revisited.» Den kjendest som ei livline for meg. 11 episoder livline. Den sommaren, 2001.

Nokre år seinare. Fersk bibliotekarstudent i Oslo by. Eg kjende meg einsam. Igjen vart «Brideshead revisited» ei slags livline for meg. Slik ei bok somme tider kan vere. Eg huskar eg satt inne på rommet mitt ei heil helg og las. Noko eg sjeldan gjer. Men det var så herleg å vere i denne verda frå ei anna tid. Så annleis frå min eigen kvardag.

Dei som har laga «Downton Abbey» har heilt sikkert hatt eit skråblikk på «Brideshead revisited.» Her er ein del fellesstrekk. Forskjellane er likevel meir markante. Tenestefolket som spelar ei viktig rolle i «Downton Abbey» er ikkje så viktige i «Brideshead,» her er det familien som tel. Men nett som i «Downton» er ikkje denne familien perfekt. Det fascinerer.

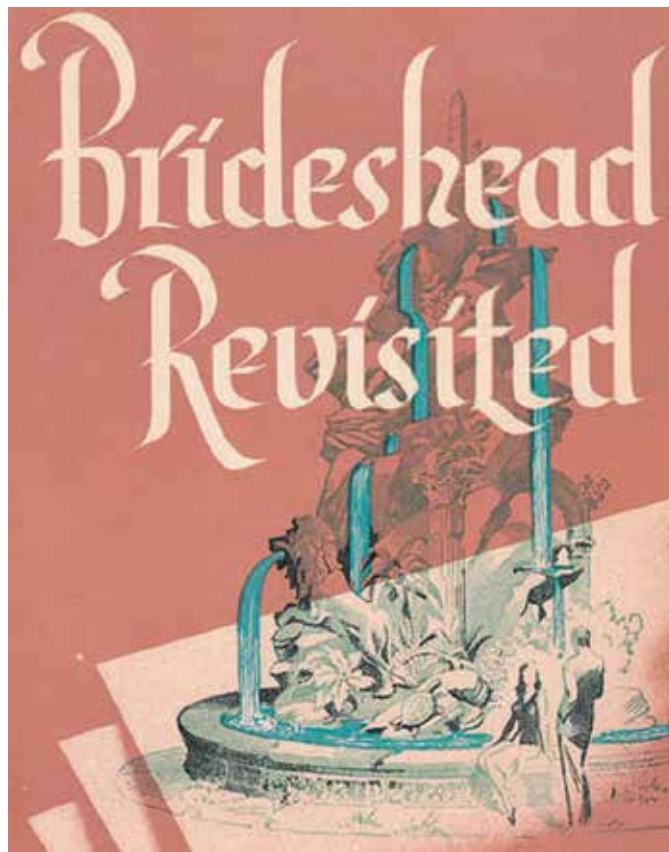
Me ser alt gjennom auga til Charles Ryder. Det er eit heldig grep og sikkert det som var naturleg for forfattaren, Evelyn Waugh. Likevel. Eit godt grep og det gjer historia interessant. Ryder er ikkje ein del av familien. Han er utanfor. Men meir in-

nanfor enn dei fleste. Tonen i boka er ein søt melankoli – kanskje nostalgisk er ordet. Alt er sett på i ettertid, som å bla gjennom ei minnebok.

Det er på mange måtar ei kjærleikshistorie. Eller to.

Det er eit overskridande vennskap som blir skildra mellom Charles og Sebastian Flyte. Så ulike. Men så mykje fint mellom dei. Charles Ryder ein reservert litt kjøleg engelskmann som likar å teikne. Og Sebastian Flyte, som introduserer seg ved å spy inn gjennom vindauget til Mr. Ryder etter ei natt på byen. Det høyrest betre ut på engelsk. Men det er sånn venskapen oppstår. Mr. Flyte inviterer Mr. Ryder på lunsj. Og det som skjedde kvelden før blir aldri igjen nemnd med eit ord. Sebastian er ein karakter lesaren blir glad i. Han har med seg teddybjørnen sin Alysious til Oxford og snakkar ofte gjennom den. «Alysious wouldn't like that.» Noko i meg skulle ønska at det var noko meir enn eit platonisk forhold her. Men det er ikkje det. Det er agape. Og kanskje det er nett tomromma i denne kjærleiken som gjer den så fin. Og samstundes så umuleg. Eller urealistisk.

Den homofile kjærleiken er likevel eit tema – men på avstand. Det er homoerotiske over- og undertonar, gjennom heile boka. Det er den eksentriske karakteren Antoine Blanche som deler villig vekk av sine affærar både til kvinner og menn. Ganske ofte er dei «too good to be true,» men med Blanche er det eigentleg heilt umuleg å vite kva som er sant og ikkje. Og det er der gjennom Sebastian Flyte sitt samliv med den nokså lurvete tyskaren

Kurt. Det blir aldri nemnt som noko anna enn at dei bur i lag. Tyskaren framstår som svært tvilsam. Og Sebastian som oppofrande og altfor snill. Og familiens haldning til det heile ligg under der og koker. Alt det usagte.

Det er i det heile mykje usagt her. Og mykje kjøleg distanse. Det er som ei slags omsorg pakka inn i aluminiumsfolie. For å halde det temperert. Og nede.

Ein kunne også seie at det er historia om eit rusmisbruk. Det er ein truverdig gjennomgang av korleis ein litt heftig alkoholbruk kan utviklast til alkoholisme gjennom ei rekke velmeinte og dårlege råd. Det er historia om tragedien Sebastian Flyte. Dette er likevel eit sidespor i forteljinga. Sebastian kan ikkje utstå seg sjølv. Det får me vite ganske tidleg i boka. Og etter kvart som forteljinga rullar vidare brukar han all energi på å destruere seg sjølv. I denne destruksjonen svinn også vennskapen, i alle fall kontakten til Charles, hovudpersonen vår.

Den andre kjærleikshistoria er den mellom Charles og Sebastians søster, Julia. Det var det eg la merke til fyrste gong eg las boka. Og kanskje det eg likte aller best. Julia er på alle måtar uopnåeleg for Charles. Ho er stille. I TV-serien hadde ho ein sånn bob-frisyre. Og kjørte bil med eit langt sjal, medan ho røykte sigarettar i

munnstykke. Slik likar eg i alle fall å sjå ho for meg. Og Charles skjønar med ein gong at dette er ei han aldri kan få. Ho vil ha ein rik mann. Og leve eit liv i luksus. Men han blir perpleks. For ho snakkar som Sebastian. Og liknar på Sebastian. Og han er betatt. Skjønnhet er også eit gjennomgangstema. Hovudpersonen vår har sans for det estetiske, det vakre.

Om ikkje denne kjærleikshistoria hadde vore ein del av boka. Så hadde me sakna den. Den gjer alt rikare. Denne kjærleiken som oppstår mellom Julia og Charles på eit skip i storm. Det er noko med det forbodne begjæret som gjer seg svært godt i bøker. I tv-seriar for den del. Diverre ender det sjeldan bra.

Det som overraskar meg med mitt gjensyn med *Brideshead*, er at eg legg merke til nye ting, andre ting. Eg huskar aldri at eg har lagt merke til Lordens store dødsangst før. Den blir skildra gjennom mange sider, og det er merkeleg at eg har fortrent dette. For det er godt skildra.

Så er det eit tema som no står ut for meg som kanskje det viktigaste etter å ha lese boka igjen. Religion. Og kva trua gjer med oss menneske. Igjen korleis gode intensjonar – ikkje nødvendigvis blir til gode liv, men kan føre til mange vanskar. Det er likefullt komplekst skildra. Og me får ingen fasit over kva som er rett og gale. Men mest ei innsikt i at dette er ei kime til

fundamentale forskjellar. Mellom ein som er oppvaksen til å tru. Og ein som ikkje er det.

Denne sida av forteljinga har eg ikkje lagt så godt merke til før. Men eg har blitt eldre sidan eg las boka sist. Eg og hovudpersonen er jamgamle i hovudpartiet av boka no. Og eg har erfaringar som eg ikkje hadde då eg las boka sist. Eg kan også relatere til det gjennom mi eiga tru. No ser eg på det som eit hovudtema. Det er katolisismen – eller ei kristen tru, sett gjennom augo på ein agnostikar. Mange gonger bli det mildt absurd.

Familiens matriark Lady Marchmain er

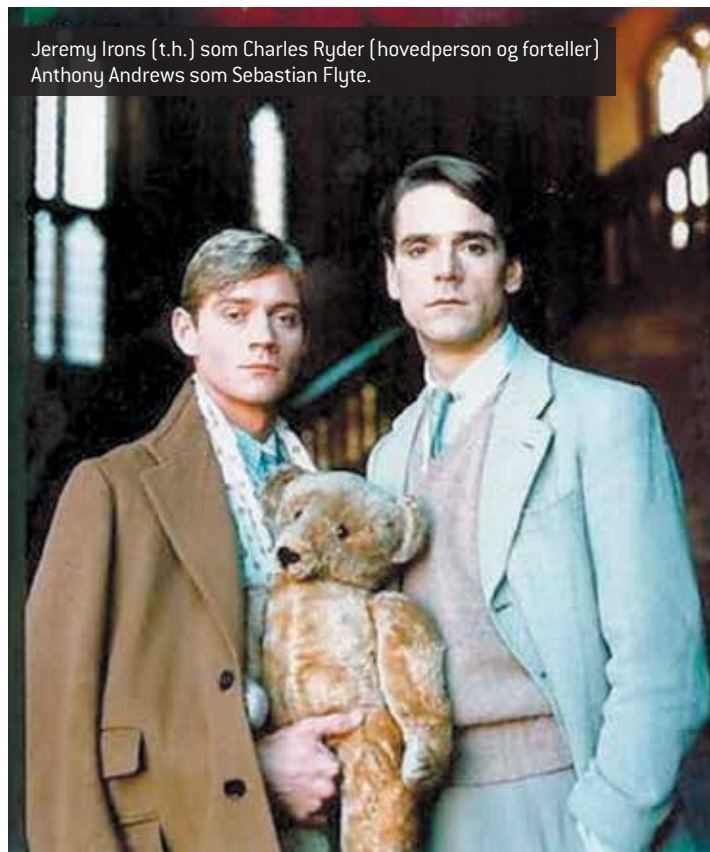

Evelyn Waugh (1903 – 1966)

sentrum for religionsutøvinga. Ho som styrer og overvakar familien med ei mild, om enn paranoid hand. Dei seier om henne at ho er «helgenaktig.» Men ingen av borna klarer å elska henne heilt. Ikkje ein gong den yngste og truskuldege Cordelia. Som er ein av karakterane eg alltid har vore svak for. Ho er så beintfram og liketil. «Plain,» vert ho skildra som. Ganske sikkert den mest sympatiske av dei. Den einaste av borna som kanskje trur han elskar mor si, er den eldstefødte, *Brideshead*, eller *Bridey*. Men han har ikkje noko særleg grad av sjølvinnstilt. Så han er den lesaren stolar minst på.

Ein stad sviktar forfattaren meg. Sjeldan har eg sett ein så klumsete måte å informere meg om noko på. Boka hoppar i tid. Fram til ein episode der Charles Ryder er i Sør-Amerika og måler. Me får vite at han er gift. Og me får vite at han har reist frå kona i to år for kunsten. Så vel forfattaren å informere meg i ein parentes kven denne kona er. («Boy' Mulcaster was her brother.» [Waugh [1945]: 217]) Uvanleg uelegant. Og nærast plumpt. Eg kan ikkje tenkje anna enn at forfattaren har fått dårleg tid. At dette var noko han tenkte å rette opp. Men gløymte. Sviket er ikkje stort nok til å øydelegge for leseopplevinga. Så eg vel å sette ein parentes over parentes.

«*Brideshead revisited*» er på mange vis ei tolmodig bok. Ei som brukar tid. Det er ein herleg kvalitet. Og ein stor kontrast til tida me lev i. Dette var noko av det som gjorde at boka si i tid vart ei livline for meg. No er det som å besøke ein gamal ven. Og alt er som før. Sjølv om alt er forandra. ■

Jeremy Irons (t.h.) som Charles Ryder (hovudperson og forteller) Anthony Andrews som Sebastian Flyte.

Arendal møter framtiden

På Verdens bokdag 2015 gikk en helt spesiell markering av stabelen i Arendal. Da kunne biblioteksjef Ola Eiksund ønske velkommen til et nytt og framtidsrettet bibliotek.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

For 17 år – og omtrent fire millioner besøk siden – åpnet det nye biblioteket i Arendal. Bygget var den gang imponerende og bidro til en vital fornyelse av torget i byen. Bygningen er fortsatt like storslagen. Men tiden krever likevel sitt, og innholdet i biblioteket må endre seg i takt med samfunnsutviklingen og avspeile innbyggernes endrede behov, mener biblioteksjef Ola Eiksund.

– Det er derfor en stor glede å ønske alle hjertelig velkommen til «nye nye» Arendal bibliotek, sa biblioteksjef Ola Eiksund til omkring 90 tilhørere som hadde møtt opp til den offisielle åpningen av «Nye Arendal bibliotek».

Langbord. Tradisjonelle småbord er i Arendal byttet ut med langbord. (Alle foto: Arendal bibliotek)

Nytt bakteppe

Han fortsatte med å peke på noen punkter som kunne være viktig å ha med som bakteppe når gjestene etterpå skulle ut og utforske det nye bibliote-

krommet. Første punkt var automatisering av de enkleste bibliotekoppgavene.

– Det mest iøynefallende her på huset er selvsagt den store oransje boksen til venstre for inngangen, som nærmest er et symbol på automatiseringen av utlån og innlevering av medier. Det er flere grunner til at dette er et nødvendig grep. For det første er disse oppgavene så enkle at den teknologiske utviklingen har gjort det mulig å automatisere dem. For det andre er det et svar på et krav om effektivisering som preger hele samfunnsutviklingen, ikke minst offentlig sektor, og som vi i bibliotekene selvsagt også må ta på alvor. For det tredje gjør effektiviseringsgevinsten det mulig å frigjøre ressurser som personalet kan bruke til andre formål, for eksempel å fylle biblioteket med innhold og arrangementer og frigjøre tid for personalet til å yte bedre service til bibliotekets brukere, sa Eiksund og la til:

– Vi får stadige spørsmål om «hva skal dere gjøre nå da?» eller «får vi

Først møte. Når brukerne kommer inn i biblioteket støter de på en utstillingsplattform. Her pyntet med blomster i anledning åpningen av nye Arendal bibliotek.

ikke hjelp lenger nå da?». Svaret er tvert i mot! Personalet vil være enda mer til stede enn før. For selv om vi allerede er færre ansatte vil vi kunne yte ennå bedre service fordi vi ikke bruker tiden på oppgaver du som bibliotekbruker enkelt kan gjøre selv.

Nytt rom, nye funksjoner

Å ominnrede og fornye et bibliotek, handler om langt mer enn bare å skifte ut inventar eller ommøblere. Et viktig mål for Eiksund og hans medarbeidere var at selve bibliotekrommet og dets

funksjoner skulle endres og tilpasses nye behov, forteller Eiksund til Bok og Bibliotek.

– Da dette flotte huset ble bygget, ble det for eksempel ikke planlagt for at vi noen år fram i tid skulle automatisere utlån og innlevering. I tillegg har samfunn og behov endret seg, og 17 års bruk har medført naturlig slitasje.

– Det var derfor viktig å analysere hvordan vi bruker bibliotekrommet, og det er ikke lenger bare inngangspartiet som skal brukes til aktiviteter som arrangementer, utstillinger osv. Vårt

hovedfokus har vært å tilrettelegge for det vi mener er viktige funksjoner som folkebiblioteket tilbyr kommunens innbyggere.

– Den mest synlige endringen i bibliotekrommet er kanskje tilretteleggingen for studenter og skoleelever, som nå har fått gode arbeidsforhold i andre etasje. Med scenen og utstillingsområdet her vi sitter nå, kan vi også tilby et helt nytt nivå og bedre kvalitet på arrangementer og utstillinger, sier Eiksund.

Se og bli sett

Biblioteket har fått mange nye sofaer og divaner og flere steder i lokalet er det plassert langsgående bord – Eiksund kaller dem gjerne «barbord» – langs vinduene ut mot torget i Arendal.

– Vi har kalt dette grepet for «Se og bli sett». Den handler å styrke den sosiale siden av å være på biblioteket, sier Eiksund og forteller at de mange barbordene i begge etasjer har også løst en annen utfordring, nemlig behovet for å lade ulike typer «dubbeditter». Tidligere snublet man i ledninger. Nå kan man lade mobiltelefoner og pc'er på en ryddig måte ved alle disse barbordene.

Møtested og meråpent

Når Eiksund forteller om hva det nye biblioteket har å tilby, kommer han også inn på «meråpent bibliotek», altså en løsning der teknologi gir nye muligheter for å bruke biblioteket utover ordinær betjent åpningstid. Han kan røpe at man jobber med dette som en del av moderniseringen i Arendal, men at det ikke kommer før til høsten. ►

Flammende forsvar.

Nasjonalbibliotekar Aslak Sira Myhre (her sammen med biblioteksjef Ola Eiksund, til venstre) holdt et energisk innlegg om hvor viktig biblioteket er i en tid der kunnskapen blir fragmentert og samfunnets tradisjonelle møteplasser legges ned i tur og orden.

– Google erstatter ikke biblioteket. Tvert i mot. Vi trenger kvalitetssikret informasjon og pålitelige kilder mer enn noen gang, sa nasjonalbibliotekaren til tilhørerne i Arendal.

Se og bli sett. Her kan brukerne sitte ved vinduet og tittet ut på torget og samtidig bli sett av forbigående. Ungdommen stortrives!

– Da vil bibliotekets åpningstider mer enn fordobles, men det vil fortsatt være betjent av bibliotekets personale i samme antall timer som i dag. Løsningen gir altså tilgang til biblioteket og noen kjernefunksjoner, men ikke service fra personalet.

En siste dimensjon Eiksund vil trekke fram har sammenheng med

«meråpent» bibliotek – nemlig bibliotek som møtested.

– Tidligere hadde de fleste lag og organisasjoner egne hus til sine aktiviteter og møter, slik er det ikke lenger. Biblioteket kan være det møtestedet disse trenger. Det samme kan vi tenke oss for grupper som vil samles med utgangspunkt i en hobby eller lignende.

Biblioteket vil også kunne brukes som produksjonslokale for lokalt kulturliv som har mange av de samme utfordringene som nevnt over

– Biblioteket vil med andre ord kunne være møtestedet for mange ulike grupperinger. Da vil deres bruk samtidig være en del av løsningen for å sørge for sikkerhet når biblioteket brukes uten at personalet er til stede – et aldri så lite «kinderegg» der altså, avslutter Eiksund. ■

Sosialt. Arendal valgte langbord for å understreke at biblioteket er en sosial møteplass.

Leverandører til nye Arendal bibliotek

Blant mange interesserte leverandører, valgte Arendal bibliotek disse:

Biblioteksystem, inkl. utlån:
Biblioteksystemer as

Spesialmøbler: Haugland Interiør

Møbler: Senab Interiør og Østereng

Informasjonsskjermer: Visiosign

Utstillingsvegger: Henriksen snekkeri

Beskjed om kutt utløste kreativitet

Bakgrunnen for fornyelsen i Arendal var at biblioteksjef Ola Eiksund fikk beskjed fra kommunens ledelse om å kikke på utgifter og organisering, med henblikk på mulige innsparinger. For å unngå oppsigelser, var alternativet å kutte på innholdsbudsjettet. Som et balanserende mottrekk bestemte så Eiksund at man skulle foreta automatisering i av utlån og innlevering. Det ville frigi tid som de ansatte kunne bruke til formidling og annet brukerrettet arbeid.

– Heldigvis fikk vi forprosjektmidler fra kommunen, slik at vi kunne foreta en grundig vurdering av tiltak og virkemidler når vi først skulle kutte, sier Eiksund. Blant annet ble det nedsatt en rekke komiteer som skulle se på de ulike sidene ved bibliotekdriften.

Etter at beslutningen av omorganisering og ominnredning av bibliotek var tatt, og forprosjektet ferdig, tok Eiksund kontakt med den danske bibliotekdesigneren, Mette Milling, som han tidligere hadde hørt på et seminar i regi av Aust-Agder fylkesbibliotek.

– Første gang jeg så Mette Milling sa det bare «klikk», innrømmer Eiksund. – Jeg bare skjønnte at hun ville være en enormt inspirerende person å samarbeide med.

Sett i etterkant er det vanskelig å få gitt nok ros til Mette Milling og det bidraget hun har gitt til hele fornyelsesprosessen, mener Eiksund.

– Hun kom ikke med noen fasit, men deltok i prosessen med inspirerende tanker og kreative innspill. Det er ingen overdrivelse å si at alle i biblioteket fikk nye perspektiver på mange av de vante bibliotekfunksjonene etter at Mette Milling kom inn i bildet. ■

Prossessorientert. Arkitekt Mette Milling (stripete jakke) har flere års erfaring som bibliotekdesigner. Hun har en prossessorientert arbeidsmåte. Det vil si at hun kommer ikke til et bibliotek eller et prosjekt med fasiten på hvordan det skal være, enten vi snakker om farger, møbler eller funksjoner. Det er viktig at løsningene tilpasses de lokale behov og at bibliotekets ansatte spiller en viktig rolle i arbeidet, mener hun.

– Det er viktig for meg at jeg medvirker til å gi bibliotekene en form og et rom som svarer på brukernes behov og at løsningene er bærekraftige og holdbare både på kort og lang sikt, sier Milling til Bok og Bibliotek.

Nasjonalbibliotekets skriftserie

Bibliotheca Nova

Kompetanseutvikling i bibliotekene

Hva er kompetansebehovene for bibliotekene i framtida?

Ny kompetanse etterspørres, hvordan imøtekommer bibliotekene denne utfordringen?

I dette heftet svarer blant annet Høgskolen i Oslo og Akershus, Nasjonalbiblioteket og fylkesbibliotekene på hva slags kompetanse bibliotekene trenger i tida som kommer.

Bibliotheca Nova sendes til bibliotek i hele landet.

Heftene kan bestilles fra magasintjenesten@nb.no

Vi deler kompetanse!

Nasjonalbiblioteket

Informasjonskompetanse til folket!

AV HELENE N. ANDREASSEN, LARS FIGENSCHOU, MARIANN LØKSE OG TORSTEIN LÅG
UNIVERSITETSBIBLIOTEKET, UIT NORGES ARKTISKE UNIVERSITET

Viggo har fått påvist høyt kolesterolnivå, med klar beskjed om å vurdere livsstilen, både når det gjelder mat, drikke og aktivitet. Når han kommer hjem begynner han å skrive ei liste over mat han liker og spiser igjennom ei normal uke. Han kommer til helgefrokosten, som både lørdag og søndag består av hjemmebakte rundstykker med kokt egg og ansjos. I bakhodet dukker det opp noe gammel informasjon om at man ikke må spise egg om man har høyt kolesterol. For å dobbeltsjekke at dette stemmer gjør Viggo et Google-søk på «egg kolesterol farlig». Han får flere tusen treff. De øverste resultatene er litt nedslående, men også forvirrende. På mange nettfora og i nettaviser advares det mot egg, mens det på andre nettsteder sies at det IKKE er farlig allikevel. Hvem skal han tro på?

I hverdagen er vi hele tiden omgitt av små godbiter med informasjon. Så mye informasjon passerer øynene og ørene våre i løpet av en dag at relativt lite får tid til å feste seg. Det kan virke harmløst, men over tid, og med gjentatte eksponeringer, vil selv korte glimt av disse godbitene – forenklete konklusjoner, halvsannheter og usannheter, spennende vinklinger og fengende overskrifter – lage spor i hukommelsen vår og utgjøre en del av det vi tror vi vet om verden. Og i en hektisk hverdag stikker vi sjelden fingeren i jorda og foretar en grundig vurdering av gyldigheten av våre forestillinger og oppfatninger. De bare er der som en del av oss, sjelden utfordret eller sporet tilbake til sitt opphav.

En gang i blant havner vi i situasjoner

hvor vi opplever et reelt behov for utfyllende, nyansert og pålitelig informasjon – som i eksempelet med Viggo. Da vil vi gjerne vite så mye som mulig, og vi må kunne stole på at informasjonen vi har er den beste og den riktigste. Men klarer vi å se forbi sukkerglasuren på de usunne informasjonsgodbitene som bys fram på alle kanter? Klarer vi å grave oss fram til den solide kunnskapskosten som kan gi grunnlag for konklusjoner vi kan ha tillit til? Har vi god nok informasjonskompetanse?

Informasjonskompetanse er viktig for oss alle, men helt essensiell for de som studerer og jobber med forskning og utdanning. For å bidra til utvikling, læring og formidling av troverdig kunnskap må studenter og forskere evne å finne relevant informasjon, kritisk evaluere den og deretter anvende den på en etterrettelig og respektfull måte. Temaet informasjonskompetanse har i løpet av de siste 15-20 årene blitt mer vektlagt i høyere utdanning, men vi som underviser på UiT Norges arktiske universitet i dette emnet, har lenge hatt en følelse av å ikke helt nå frem med innholdet til studentene.

Av den grunn har vi villet fornye måten vi underviser på, og ikke minst løfte blikket fra alle de tekniske detaljene rundt søk og referering. Vårt nye undervisningsopplegg vektlegger mer grunnleggende spørsmål knyttet til akademisk virksomhet, med fokus på kritisk tenkning og akademisk redelighet. Vi har ønsket å skape en åpen og fleksibel ressurs og på den måten også muliggjøre bruken av «flipped classroom»

som undervisningsmetode. Løsningen vi har falt ned på er et nettsted i form av en MOOC (massive open online course). iKomp ble lansert i februar 2015 og er gratis tilgjengelig på mooc.no/course/ikomp. En engelsk versjon vil bli lansert i løpet av sommeren.

Vi har utviklet iKomp primært med tanke på førsteårsstudentene på de mange, geografisk spredte, campusene som befinner seg under UiT-paraplyen, men nett-kurset vil også være relevant for studenter ved andre institusjoner og alle andre som vil lære mer om kildebruk. Vårt overordnede mål er å bidra til å gi flest mulig studenter de beste forutsetninger for å gjennomføre studiene. Dypest sett handler dette om å hjelpe dem til å lære på egenhånd.

Selv om iKomp i hovedsak er utviklet med studenter som målgruppe, er det ingenting i veien for at andre også kan nyttiggjøre seg kurset. Siden vi har valgt å fokusere på mer generelle temaer, kan kursets grunnleggende veilederfunksjon være relevant også utenfor UH-sektoren. Særlig lærere og bibliotekarer vil kunne bruke kurset som bakgrunnsmateriale i egen jobb. Videre er det mange i arbeidslivet som tar etterutdanning for å fylle på og/eller oppdatere tidligere kunnskap. For disse kan det være en stor fordel å kunne tilegne seg grunnleggende ferdigheter i informasjonskompetanse via åpne og fleksible nettressurser som iKomp.

iKomp består av fire moduler, læringsstrategier, kildekritikk, informa-

” Kan vi stole på det som skrives i avisene? Eller på Facebook? Eller det som skrives i nettdiskusjoner og blogger, eller på hjemmesidene til interesseorganisasjoner og bedrifter?

Målgrupper. iKomp er i hovedsak utviklet for studenter, men kan med hell brukes av lærere og bibliotekarere.

sjonssøk og akademisk dannelses, og inneholder en blanding av tekster, videoer og aktiviteter, samt en avsluttende eksamen for de som ønsker kursbevis. Vi har valgt å introdusere iKomp med modulen Læringsstrategier, da et bevisst forhold til egen læring gjør det lettere å ta til seg annen informasjon. Hvordan vi skal få best utbytte av en forelesning eller et kurs i regi av jobben avhenger selvsagt av mange ting, blant annet vår egen motivasjon og interesse for å delta. I iKomp legger vi vekt på tre aspekter ved læring: planlegging av foranstående arbeidsøker, selvtesting av kunnskap og lesing. Selve lesingen er egentlig nøkkelen til de fleste typer tilegnelse av informasjon. Én ting er å lese teksten og forstå hvert enkelt ord; en annen ting er å lese og forstå forfatterens budskap, og videre være i stand til å vurdere virkemidlene som er brukt for å få fram de ulike argumentene

Hånd i hånd med lesing følger en kritisk evaluering av det vi leser. Kildekritikk blir mer og mer nødvendig, uansett hvor i livet vi befinner oss. Aldri før har det blitt publisert så mange vitenskapelige bøker og artikler som nå. Og aldri før har det blitt

produsert så mye ikke-vitenskapelig informasjon. Kan vi stole på det som skrives i avisene? Eller på Facebook? Eller det som skrives i nettdiskusjoner og blogger, eller på hjemmesidene til interesseorganisasjoner og bedrifter? Og kan vi stole på det som skrives i fagtekster? Som Viggo er det lett å bli forvirret og usikker på grunn av den store – og ofte motstridende – informasjonsmengden. I iKomp fokuserer vi på hvordan vi skal lese informasjonen vi finner med våkent blikk, og hvorfor vi bør velge så kvalitetssikre kilder som mulig.

De fleste som jobber i bibliotek bistår gjerne og ofte i informasjonssøk, for å kunne hjelpe våre lånere med å finne veien i informasjonshavet. Enten det søkes i bibliotekets databaser eller på Google, er det greit å kunne noen enkle triks for å gjøre søkeresultatet bedre. Vår grunntanke er at en god søketeknikk hjelper oss å skaffe den oversikten vi trenger om et gitt emne. Gode søkeord, kombinert riktig, gjør jobben med å finne relevant litteratur mye enklere.

iKomp avsluttes med modulen akademisk dannelses. Her behandles forventninger til hvordan vi skal opptre når vi anvender andres arbeid i våre egne tekster.

Akademisk dannelses er viktig, ikke minst fordi plagiat – det å utgi andres arbeid for å være ens eget – er utbredt og til hinder for læring og kunnskapsvekst. Vi håper og tror at de mange mindre alvorlige plagiatsakene vi hører og leser om, skyldes uviitenhet og ikke uærlighet, og vi har derfor valgt å forsøke å stimulere til bevisstgjøring rundt hvorfor det ikke er akseptabelt å «stjele» andres ord og ideer.

Noen vil kanskje hevde at vi er naive, men vi har fortsatt stor tro på at bibliotekene kan klare å forbedre studentenes læringssituasjon, øke læringsutbyttet og gjennom dette bidra til at uteksaminerte studenter vil være produktive, etterrettelige og stolte – og dermed bli ettertraktede i et fremtidig, konkurransepreget arbeidsliv.

Videre mener vi det er viktig at alle vi som jobber i bibliotekbransjen er godt kjent med de utfordringer informasjonssamfunnet skaper i studier og hverdagsliv. Enda viktigere er det at vi er gode guider til kvalitets-sikring av informasjon og kan bistå våre brukere som spør om hjelp. Vi håper iKomp, som er en fritt tilgjengelig nettressurs, kan være en støtte i brukerveiledningen. ■

Bibliotek som motvekt mot flytende modernitet

Folkebiblioteket har på ingen måte utspilt sin rolle, men biblioteket *må* forandre seg og fylles med nytt innhold, mener Jens Thorhauge.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Bok og Bibliotek: Jens Thorhauge, du har arbeidet innenfor biblioteksektoren siden 1970-tallet. Hvis du skulle gå opp i fugleperspektiv, hva ser du av utfordringer i dag for biblioteksektoren?

Jens Thorhauge: Samfunnsforskeren Zygmunt Bauman kaller tiden vi lever i for en «flytende modernitet». Han mener kort fortalt at alt skifter, alt flyter. Vi skifter arbeid, bosted, partner, vi shopper omkring etter identiteter, forbruksvarer, opplevelser. Rommene vi beveger oss i, institusjonene og økonomien som samfunnet vårt bygger på, er i endring.

Den altomfattende omveltningen er nært knyttet til den digitale revolusjonen. Det påvirker alt fra de etablerte institusjoner og helt ned til vårt dagligliv, vår identitet og måten vi lever sammen på i et samfunn. Jeg vil gå så langt som så si at de nye klaseskillene vi ser utvikle seg på informasjons- og kunnskapsområdet, setter hele velferdsstaten under press.

Alt dette krever at vi må definere hele biblioteket på nytt, det krever nye bibliotekfunksjoner og ikke minst ny kompetanse. Det er først når vi ser biblioteket i forhold til disse store endringene at vi kan begynne å snakke om hva biblioteket er og kan være.

Bok og Bibliotek: Hva vil grunnidéen være i framtidens bibliotek?

Thorhauge: Jeg tror vi må forsøke å demme opp for den flytende moderniteten gjennom å etablere et nytt *opplys-*

ningsbegrep, eller vi kan også si *dannelsesideal*. Det handler også i høy grad om å være med på å skape nye fellesskap.

Unge mennesker vokser i dag opp med en helt annen måte å tenke på. Den tradisjonelle fagbevegelsen og begrepet solidaritet er truet. Familien er i ferd med å gå i oppløsning. Mediebruken endrer seg. Jeg så nylig noen tall fra Norge som viser at unge mennesker i dag bruker 3,5 timer daglig på nyheter, spill, film og liknende på digitale medier og kun 11 minutter på tradisjonell lesning.

I dette bildet faller en del mennesker utenfor og ender som en marginalisert gruppe i samfunnet. De trenger hjelp, for å si det enkelt, og denne hjelpen kan biblioteket gi, så lenge vi skaper en institusjon som er tilpasset denne nye virkeligheten. Det handler ikke kun om å gi veiledning i hvordan bruke mediene rent teknisk. Det handler om kildekritikk og kvalitetssikring og å gjøre brukerne i stand til å utnytte mediene for å skaffe seg relevant informasjon og kunnskap. Det handler om å myndiggjøre borgerne, det handler om å bruke medier og kultur til å skape møtested, fellesskap og arenaer, som den norske bibliotekloven nå så fint framhever.

Bok og Bibliotek: Hvilke verktøy kan vi bruke når vi skal definere det nye biblioteket?

Thorhauge: Jeg tror at framtidens bibliotek i høy grad vil handle om læring og om å skape inspirasjon og deltakerba-

serte opplevelser. Det er på ingen måte enkelt å redefinere biblioteket. Men jeg synes den fireromsmodellen som nå er kjernen i det danske Modellprogramm for folkebibliotek er et godt utgangspunkt, som gir interessante perspektiver. (Bibliotekene

består etter denne modellen av et kulturelt opplevelsesrom, et læringsrom, et performativt rom og et borgerrom. Red. anm.). Denne modellen med sine fire rom – vi kan også kalle rommene for dimensjoner – har spilt en viktig rolle i de siste årenes tenkning om bibliotek i Danmark, da den på en ny måte viser vei ut av det samlingsorienterte bibliotek.

Å definere biblioteket ved hjelp av

disse fire rommene, krever samtidig ny kompetanse. Videre må disse dimensjonene avspeile seg i det fysiske biblioteket. Det krever at vi gir slipp på de vante forestillingene om hvordan et bibliotek skal se ut. Det krever at vi for eksempel tør å kassere verdifull litteratur, fordi ingen etterspør den. For det enkelte bibliotek er det kun én vei. Hvert eneste bibliotek må sette seg ned

og redefinere virksomheten. Hvis man fortsetter i den veien man har gått opp tidligere, ender biblioteket på kirkegården sammen med de siste brukere. Man må finne en ny misjon og visjon, og det må skapes utviklingsplaner.

Bok og Bibliotek: Apropos kompetanse, hvilke yrkesgrupper skal jobbe i framtidens bibliotek? ►

Vitalisering. Det nye biblioteket i Rentemestervej nord-vest i København er bygget for å revitalisere en sosialt og kulturelt noe slitt bydel.

Jens Thorhauge var fra 1997 til 2012 direktør for Styrelsen for Bibliotek og Medier. Før det direktør for Danmarks Biblioteksforening, sjef for Danmarks Biblioteksskoles konsulent- og etterutdanningsavdeling i København og lektor på Biblioteksskolen i Aalborg. Har siden 2012 drevet Thorhauge Consulting. Er fra 2014 en del av Scandinavian Alliance Group, som tilbyr konsulenttjenester innenfor bibliotek- og informasjonsområdet.

Thorhauge: Da jeg ble ansatt som direktør i Bibliotekstyrelsen på 90-tallet, lå to store oppgaver på bordet: Ny biblioteklov og Danmarks elektroniske forskningsbibliotek. Kompetansekravet lå inn under bibliotekloven. Den tidligere bibliotekloven krevde at biblioteksjefer skulle ha bibliotekfaglig utdanning. Vi ønsket å tilpasse bibliotekloven den digitale tiden vi så komme, og gikk bort fra kravet om bibliotekarutdanning. Vi endte i stedet opp med å kreve relevant utdanning. Man kan selvsagt ikke lede en institusjon man ikke har kjennskap til, men det kan man godt få også uten bibliotekarutdanning.

Bok og Bibliotek: Har dette synet fått konsekvenser for utdanningen?

Thorhauge: Absolutt. Den gamle Danmarks bibliotekskole skiftet for noen år siden navn til Det informationsvidenskabelige akademi (IVA). I dag er IVA et institutt under Københavns universitet. De fleste som går på IVA ser på seg selv som informasjonsspesialister, og ikke som bibliotekarstudenter. Innen cirka 2020 skal IVA flytte fra sine gamle lokaler og til universitetets campus. Da tror forestillingen om den gamle bibliotekfaglige skolen vil opphøre for fullt. Bibliotekprofesjonell identitet vil da skapes i bibliotekene og ikke i utdanningen.

Bok og Bibliotek: I Danmark har dere i flere år snakket om at biblioteket må «ut av boksen». Hvorfor er det viktig?

Thorhauge: Biblioteket må ikke bare ut av seg selv ved å inngå partnerskap, men også åpne seg mer for samfunnet. Med partnerskap tenker jeg på samarbeid med andre institusjoner, skoler, bedrifter, foreninger og borettslag. Her får biblioteket en god anledning til å utvikle tjenester som passer til de nye samarbeidspartnersenes behov. I det ligger det mange innovasjonsmuligheter.

Det er også uhyre viktig å vise at biblioteket er brukerne sitt. Det kommer tydelig til uttrykk i de åpne bibliotek, som er noe av det viktigste som har skjedd i Danmark de siste årene.

Bok og Bibliotek: Hvorfor det?

Thorhauge: Det gjør bibliotekene til en del av sivilsamfunnet og borgernes eiendom på en helt annen måte enn før. I den ordinære åpningstiden får man fortsatt profesjonell veiledning, men i tillegg kan man besøke biblioteket nærmest når som helst på døgnet. I dag har flertallet av danske bibliotek åpnet seg mot samfunnet på denne måten, og det arbeides hele tiden for at flere skal bli åpne.

Bok og Bibliotek: I Norge snakker vi stadig oftere om biblioteket som møteplass. Gjør dere det også i Danmark?

Thorhauge: I høyeste grad. Det har blant annet sammenheng med det jeg nevnte om oppløsning av tradisjonelle felleskap i den «flytende moderniteten» og behovet for å skape nye felleskap. Men det har også sammenheng med den offentlige digitaliseringen, rasjonaliseringen og nivåsenkingen i offentlig service. Man kan snart ikke komme i kontakt med et menneske mer, men overlates til automatiske menyer og internettsider. Vi har behov for et sivilsamfunn hvor man kan få hjelp, og biblioteket kan være med på å skape det. Det er en del av det nye opplysningsbegrepet.

Bok og Bibliotek: Når du snakker om møteplass, mener du da også at det dere i Danmark kaller borgerservice er en del av det?

Thorhauge: Ikke først og fremst. En rekke danske kommuner har riktig nok lagt borgerservice inn i biblioteket. Men jeg tenker at det ikke er udelte positivt. Etter mitt syn bør biblioteket være fritt for myndigheter. Hvis biblioteket fylles for mye opp av borgerservice, er jeg redd det kan kvele selve biblioteket. Biblioteket bør i størst mulig grad forbli et fritt kulturrom eller medborgersenter. Men det er mange bibliotek i Danmark som håndterer borgerservice godt. Å hjelpe borgerne til å klare seg selv, føyer seg godt inn i klassisk opplysningstenkning.

Bok og Bibliotek: Det har blitt etablert en rekke litteraturhus i Norge de siste årene. I Danmark har ikke dette konseptet slått særlig godt an?

Thorhauge: Jeg er enig med dem som sier at biblioteket er det naturlige litteraturhuset. Hadde Nye Deichman vært

Tiltalende. Det nye biblioteket i Ørestaden øst for København er med sitt lyse og luftige interiør et behagelig sted å være.

bruke kommunale penger på både bibliotek og litteraturhus.

Når litteraturhusbølgen ikke har vært særlig tung i Danmark, tror jeg det er fordi bibliotekene har vært sterke. I København fungerer både Hovedbiblioteket og Den Sorte Diamant som litteraturhus. I Tyskland, hvor det hele startet, har de offentlige bibliotekene hatt lave bevilgninger og dermed stått svakt. Det gjorde det mulig å etablere så mange litteraturhus. Det ene litteraturhuset vi har i Danmark, i København, er ikke noe litteraturhus i tysk og norsk forstand. Det er mer en slags forfatternes hus.

Jeg deltok på en konferanse i Tønsberg nylig om forholdet mellom bibliotek og litteraturhus. Her valgte jeg å stille et dristig spørsmål: Har dere fått litteraturhusene i Norge fordi bibliotekene har sovet i timen? Det ble stille i salen. Jeg gjentok spørsmålet. Svaret satt langt inne, men det lød: Ja, det har vi kanskje...

Bok og Bibliotek: Alle biblioteksjefer ønsker å gi sitt bibliotek politisk legitimitet. Har du noen fasit på hvordan man kan gjøre det?

Thorhauge: Ingen fasit, men jeg kan gi noen positive eksempler fra Danmark. Vi har for eksempel etablert bibliotek.dk, som er en digital samkatalog for alle bibliotek i Danmark. Det var et riktig og moderne trekk, som raskt fikk politisk oppslutning.

Vi har også etablert noe som heter Bogstart. Det følger en engelsk lest og er et tiltak overfor vanskeligstilte småbarnsfamilier.

For noen år siden etablerte vi en egen tenketank for bibliotekspørsmål. Tænketanken har laget flere rapporter, blant annet en om bibliotekets verdi målt i kroner og øre, altså et språk som politikerne forstår. Konklusjonene var at det er høy betalingsvilje for bibliotek i samfunnet og at biblioteket bidrar med atskillige kroner til bruttonasjonalproduktet i form av økt

leseferdighet og dermed bedre utdanningsmuligheter. Også bibliotekets bidrag til den digitale omstillingen i samfunnet vurderes som verdifull. Det skaper helt klart politisk legitimitet.

Et annet eksempel i denne sammenhengen kan være Århus. Her lagde man for 12-14 år siden statistikk som viste hvor mye innvandrerne brukte biblioteket. Politikerne hadde tidligere ikke tenkt tanken om at biblioteket hadde en integrerende funksjon, for eksempel i form av språkundervisning og læring.

Men fremfor alt betyr det noe at biblioteket brukes av mange og vurderes høyt som en institusjon man kan regne med og stole på.

Bok og Bibliotek: Du startet med å si at vi trenger et nytt dannelsesideal. Enkelte spør i dag om biblioteket er i ferd å med å utvanne hele kvalitetsbegrepet, når folket bare får det de ønsker?

Thorhauge: Dette er en kompleks problemstilling. Kvalitet må forstås i en historisk kontekst, det er ikke en statisk størrelse. Biblioteket står tradisjonelt i folkeopplysningens tegn. Bibliotekene var samlingsorienterte, og samlingsutviklingen ble styrt av krav om kvalitet. Men på slutten av 60-tallet og på 70-tallet kom det en reaksjon fra brukerne. De ønsket ikke lenger den bedrevitende bibliotekar, det ga en følelse av å være umyndig. Med den digitale revolusjonen ble dette forsterket. Med dagens medier har vi hurtig adgang til tusenvis av kilder og referanser. Men mye av det er også cyber trash. Det er fortsatt behov for noen som kan vise veien til det gode.

Bibliotekene trenger likevel ikke å være redde for det digitale mangfoldet, uansett om det rommer cyber trash, det finnes jo der og kan ikke fornektes. Men det er da viktig at det gode, kritiske og kvalitetssikrede finnes der parallelt, og at man kan formidle det til brukerne på en forståelig måte.

Tenk derfor kvalitet i bred forstand. Dersom man arrangerer kurs på biblioteket om leseopplæring for vanskeligstilt ungdom, er det helt annen litteratur enn de store klassiske dikterne som fungerer. ■

etablert i Oslo for 10 år siden, er det lite sannsynlig at Litteraturhuset i Oslo hadde blitt en realitet. Men det fylte et behov den gang, og det ble en suksess, derfor dukket det også opp i andre byer i Norge. Men jeg synes det er en dårlig idé å splitte bibliotek og litteraturhus, det er heller ingen god idé å

Wikipedia og oss

Snarere enn å bare advare om farene og mane til forsiktighet bør vi bibliotekarere delta som skribenter på Wikipedia – og det systematisk.

JIMI THAULE
UNIVERSITETSBIBLIOTEKAR, HIOA

Den 23. og 24. april i år ble det avholdt Wikipedia-Akademi ved Universitetet i Tromsø. Konferansen hadde to tett beslektede spor: «ett der temaet er Wikipedia som det utvida biblioteket, og ett åpent spor for forskning på Wikipedia.» (UiT.no 2015) Begge disse temaene var relevante for min presentasjon *Å etterprøve Wikipedia: kildekritiske muligheter for brukerne*.

I litt over fire år har jeg undervist i kildekritikk ved Høgskolen i Oslo og Akershus, primært for lærerstudenter men også for journaliststudenter og et stort antall andre studenter. Et spørsmål som stadig vender tilbake er «hva med Wikipedia?». Det er et spørsmål man bør forsøke å besvare metodisk og med fakta, snarere enn synsing.

Elendig referansebruk

Brenda Lyut og Daniel Tan (2010) har undersøkt referansebruken og kildene i engelskspråklig Wikipedia, og i noen grad sammenholdt disse resultatene med kvaliteten på artiklene. Resultatene er interessante. Referansebruken omtales som «dismal» (elendig), mens forfatterne mener at selve innholdet i stor grad har god kvalitet. Hva kildebruk og referanser angår, ble det påpekt flere svakhetstegn – alt fra at de var fulle av feil til at kildene var dårlige og i stor grad hentet fra gratiskilder. Det kan

diskuteres om gratiskilder i seg selv trekker ned inntrykket, men når nærmere 95% av referansene til elektroniske kilder er gratiskilder er det grunn til å være ettertenksom (Luyt og Tan 2010). Spesielt innen medisin vil de færreste kvalitetssikrede artikler være Open Access.

Mine egne undersøkelser fant et lignende mønster. Av 200 tilfeldig genererte artikler fra bokmåls-Wikipedia hadde kun et lite mindretall referanser i det hele tatt, og snittet referanser lå på 0,815 referanser pr artikkel. I tillegg valgte jeg ut 50 artikler basert på antagelser om at stoffet i dem ville være kontroversielt, dagsaktuelt eller på andre måter sterkt engasjerende. Av disse hadde nærmest alle referanser, og snittet var på litt over 29 referanser pr artikkel.

Her ser vi tydelig konturene av en tendens: artikler som leses mye, eller redigeres av mange blir kvalitetssikret og det refereres til kilder, mens små artikler som ikke skaper mye interesse sjeldnere har referanser.

Dessverre later det ikke til å være noen sammenheng mellom noen av disse faktorene og kvaliteten på kildene som refereres. I likhet med Lyut og Tan fant jeg også mange feil i kildebruken, utdaterte eller generelt dårlige kilder og relativt tilfeldig omgang med kildene. Et stort antall påstander som burde kildebelegges er ikke kildebelagt. Interessant nok er ofte

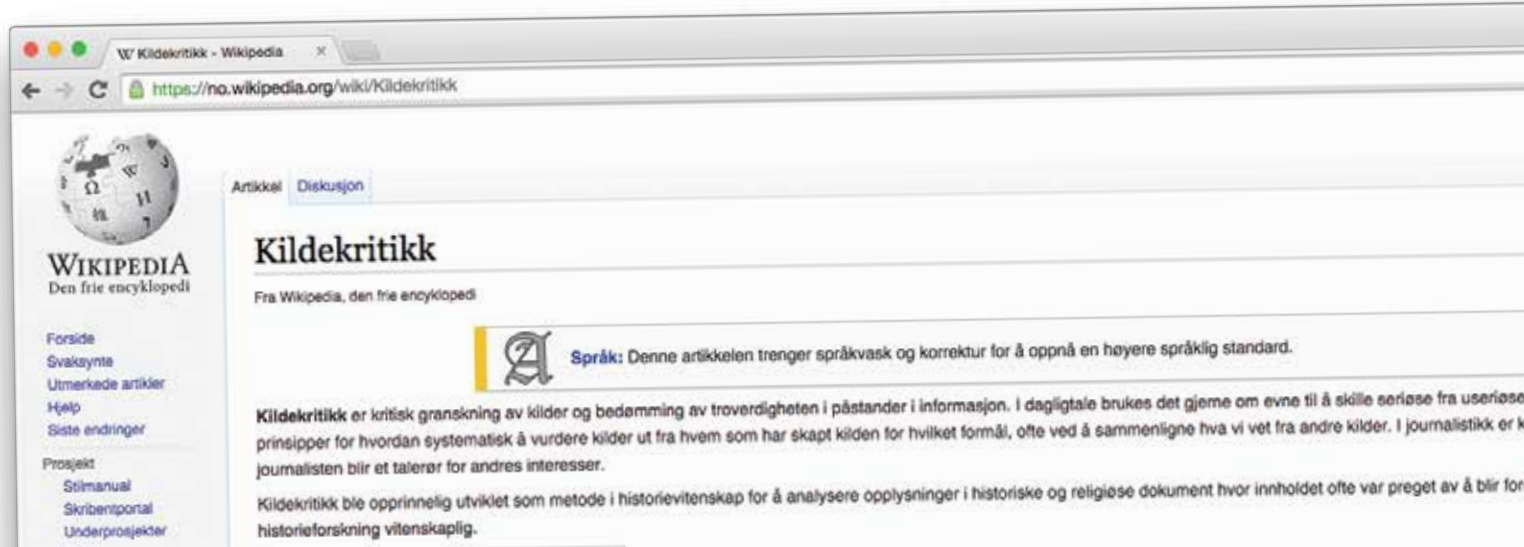
artiklene langt bedre enn referansene. Luyt og Tan bemerker at Wikipedias kollektive natur gjør at feil som regel fort fanges opp og fikses. (Luyt og Tan 2010) I tillegg gjør diskusjonssider og historikk det mulig å spore endringer og grave under overflaten på en artikkel.

Informasjonen er med andre ord god, men ofte ikke direkte etterprøvbart, noe som representerer en utfordring om Wikipedia blir brukt i studie- eller skolesammenheng. Dette blir igjen automatisk en utfordring for fagbibliotekaren, når studenter bruker Wikipedia som oppslagsverk.

Kildekritisk tradisjon

La oss raskt plassere dette i en litt videre kontekst. Wikipedia er et kollektivt skrevet og stadig voksende verk med stor kulturell betydning. I løpet av de to månedene som har gått siden jeg undersøkte de 250 sidene, har det kommet til over 5000 nye sider i bokmåls-Wikipedia. Akkurat hvor stor betydning Wikipedia har er vanskelig å måle, men det er lett å se at et så stort oppslagsverk som attpåil er så tilgjengelig og lett å bruke vil ha store konsekvenser for utdanningssektoren.

Den skandinaviske kildekritiske tradisjon står sterkt. I Norge har vi eksempelvis Ottar Dahl og Knut Kjelstadlie som med sine standardtekster i historisk meto-

de har lagt mye av grunnlaget for kildekritisk teori og begrepsbruk, selv om Dahl skrev sin innføring (*Grunntrekk i historieforskningens metodelære*) allerede i 1967. Boken var ment for historikere, og skrevet i en tid hvor det var langt færre akademikere i Norge enn det er i dag. I ettertid har også norsk og global økonomi og informasjon flyt og -bruk endret seg på helt grunnleggende plan. Det var heller ikke noe internett på den tiden, og mediehverdagen i dag er vesentlig endret fra 1967.

Fremveksten av digitale, ikke-statistiske, kollektive oppslagsverk som Wikipedia er et ganske sentralt moment i dette. Økt tilgang på kilder, både eldre og nyere er et annet. I tillegg er det enklere enn noensinne tidligere å nå ut med sine meninger og originale tekster. (Blogger, youtube, streaming, MOOCs, sosiale medier osv.) Publiseringsmønsteret endrer seg i takt med at våre informasjonsvaner endrer og utvider seg.

Vi må bidra

Dette reflekteres også i studiehverdagen, hvor digital kildebruk har bidratt til å «presse» frem mer undervisning i kildebruk og kildekritikk. I 2009 ble det innført et kvalifikasjonsrammeverk for høyere utdanning som aktualiserer historien fra 1967 frem til i dag. Her kreves det at studenter skal mestre grunnleggende informasjonskompetanse (selv om dette ordet ikke brukes) for å kvalifisere seg til en bachelorgard. (regjeringen.no 2009) Tre år før dette igjen ble kildekritikk et tema i faget Historie og filosofi i videregående. (UDIR 2006) Dette igjen vil nødvendigvis få konsekvenser for fagbibliotekene, siden det ofte faller på oss å undervise og veilede i korrekt kildeføring, kildekritikk og kildeøk.

Her mener jeg vi bibliotekarer bør tre ut av vår tradisjonelle rolle og gå mer aktivt til verks enn gjennom undervisning og

veiledning. Snarere enn å bare advare om farene og mane til forsiktighet bør vi delta som skribenter på Wikipedia – og det systematisk. Gjennom Norsk Fagbibliotekforening arbeider vi for tiden med å opprette nettverksgrupper for faglig aktivitet hvorav en skal arbeide med digital humaniora, og Wikipedia kan være et høyaktuelt arbeidsområde for denne gruppen. I tillegg samarbeider NFF med Wikimedia-Norge for å lage en strategi for å verve fler bibliotekarer som skribenter til Wikipedia generelt. Det kan for eksempel være aktuelt for små fagbibliotek å

følge eksemplene til de mange museene som har lagt ut deler av sine samlinger digitalt og aktivt bruker disse som kilder i eksisterende artikler eller endog skriver egne artikler på Wikipedia. Dette synliggjøre potensielt det som ofte er spesielle, og dessverre lite kjente samlinger, på en helt ny måte. Nasjonalbiblioteket har allerede sin huswikipedianer som jobber med å aktualiseres Nasjonalbibliotekets store kildesamling på Wikipedia. (nasjonalbiblioteket 201?) Dette er et godt eksempel til etterfølgelse for andre bibliotek.

Ved å bidra

*Vi takker
for tilliten
og gratulerer
Arendal med
nytt bibliotek.*

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

kan vi både sikre synlighet for våre institusjoner og spesielle samlinger, bidra til kunnskapsdugnaden og ikke minst bidra til å gjøre kilde- og referansebruken på Wikipedia bedre. Svaret på «hva med Wikipedia» er i dette tilfellet «la oss gjøre noe med det». ■

Kilder:

Dahl, O. (1967) *Grunntrekk i historieforskningens metodelære* Oslo : Universitetsforlaget

Luyt, B. og Tan, D. (2010) Improving Wikipedia's Credibility : References and Citations in a Sample of History Articles I: *Journal of the American Society for Information Science and Technology* s. 715-722

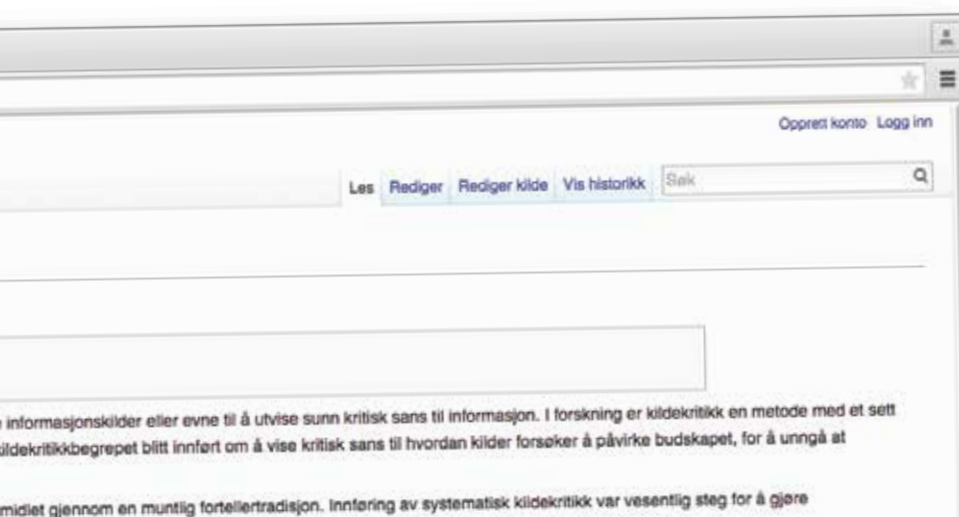
Nasjonalbiblioteket (201?) En wikipedianer i Nasjonalbiblioteket Lesedato: 2015-05-02

<http://www.nb.no/Presse/For-presse/Pressemeldinger/En-wikipedianer-i-Nasjonalbiblioteket>

Regjeringen.no (2009) *En kandidat med fullført kvalifikasjon skal ha følgende totale læringsutbytte definert i kunnskap, ferdigheter og generell kompetanse* https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/uh/utbyttebeskrivelser_kvalifikasjonsrammeverk_endelig_mars09.pdf

UDIR (2006) Læreplan i historie og filosofi : programfag Lesedato 2015-01-30 <http://www.udir.no/kl06/HIF1-01/> Universitetet i Tromsø (2015) *Wiki på UiT*

Lesedato: 2015-05-02 <http://site.uit.no/wiki/wa15/>

Legger folkebibliotekloven til rette for utlån av e-bøker?

Folkebiblioteklovens formålsparagraf pålegger folkebibliotekene å formidle bøker og andre medier. Det er derimot uklart om e-bøker i det hele tatt kan defineres som et medium, dersom det skal stå overens med bibliotekvitenskapens konsept om medium og innhold.

AV: THOMAS HANSSEN RAMBØ
STUDENT VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Det synes å være i folkebibliotekenes ånd å formidle e-bøker som en del av sin generelle virksomhet – på mange måter ligner jo e-bøker på bøker, og folkebiblioteklovens første paragraf påbyr formidling av bøker og andre medier. På den annen side er det de som ikke tenker på e-bøker som en del av folkebibliotekenes samfunnsoppdrag; denne holdningen er kanskje vanligere blant de som ikke oftest tar i bruk bibliotekenes tilbud. «Kommer ikke e-boktilbudet til å gjøre bibliotekene overflødige?» Til tross for de forskjellige holdningene er folkebibliotekene allerede godt i gang med formidling av e-bøker. Likevel er det nødvendig å analysere i hvilken grad lovteksten faktisk påbyr formidling av e-bøker – det er nemlig noen utfordringer i hvordan lovtekstens formulering samsvarer med formuleringer og konsepter i bibliotekverdenens litteratur.

Problematikken ligger i hvordan vi bruker ordene

Utfordringen er kanskje karakterisert av en del kverulering, og går ut på om lovtekstens formulering lykkes i å snakke om e-bøker, slik den lykkes i å snakke om vanlige papirbøker. For, dersom det er slik at lovteksten ikke snakker om e-bøker, er det da slik at folkebibliotekene samfunnsoppdrag – og dette er formulert nettopp i den samme lovteksten – inkluderer formidling av e-bøker? Sagt på en annen måte: Dersom det viser seg at lovteksten ikke refererer til e-bøker, er det da rimelig å konkludere med at lovteksten ikke legger til rette for utlån av e-bøker?

Likevel, dersom dette er tilfelle, så forhindrer ikke dette folkebibliotekene som institusjoner å formidle e-bøker. Det eneste denne undersøkelsen kan kaste lys over er at det muligens er noe i folkebibliotekenes virksomhet som ikke samsvarer med lovteksten. Lovteksten vil fortsatt være åpen for e-bokutlån, den vil bare hverken eksplisitt eller implisitt påbyr dette.

Hva betyr «medier»?

For å finne ut av denne vanskeligheten er det nødvendig å se på hva som ligger i ordene «bøker og andre medier». I bibliotekverdenens litteratur er det vanlig å gjøre et skille mellom et dokument og den informasjonen som er innbakt i dokumentet. Dette lar oss foreta én beskrivelse av en utgave av en bok og redder oss fra å gjenta

masjonen som er innbakt i dokumentet. Dette lar oss foreta én beskrivelse av en utgave av en bok og redder oss fra å gjenta

denne beskrivelsen for hvert eksemplar i samlingen. I litteraturen omtales dette skillet på mange måter, og med forskjellige ord, men det er det samme konseptet som hele tiden beskrives: I Svenonius' *The Intellectual Foundation of Information Organization* er terminologien «document» og «work», i dokumentteoriens miljø «den fysiske realiseringen» av et «abstrakt uttrykk», i andre sammenhenger et skille mellom «medium» og «innhold», «informasjonsressurs» og «informasjon», og så videre. Alle skiller mellom den meningsbærende idé og dens fysiske nedfesting, og eksempler på dette er kompaktplater med musikalsk eller billedlig innhold, og lesebrett og bøker med litterære tekster.

«Bøker og andre medier» ser dermed ut til å omtale de fysiske nedfestingene av meningsbærende innhold, ihvertfall hvis

vi arbeider ut i fra bibliotekverdenens terminologi. Analyserer vi formuleringen i lys av distinksjonen over ser vi at folkebibliotekene ikke skal formidle det meningsbærende innholdet på samme måte som artister, komponister, forfattere og kunstnere generelt, men snarere de dokumenter som fremkommer som et resultat av kunstnernes virksomheter. Dette er ingen kontroversiell avsløring. Det prekære spørsmålet er derimot hvordan vi skal klassifisere e-bøker, noe som dessverre ofte blir oversett.

Er en e-bok et medium? Svaret på dette spørsmålet besvarer også vårt opprinnelige spørsmål, om lovteksten snakker om e-bøker og om folkebibliotekene derfor bør formidle e-bøker.

To argumenter

De som klassifiserer e-bøker som medier argumenterer med at informasjonen, hvilket vil si det meningsbærende innholdet, er nedfestet i en digital fil som medierer denne informasjonen. På samme måte som bøker og den teksten som er trykt på papirene, er det i e-bøker et slags tekstlig innhold som er nedfestet i den digitale filen.

På den annen side er det de som ikke ser på e-bøker som medier, men snarere en slags form for informasjon som sådan. E-bøker medierer ikke informasjon, det er faktisk datamaskiner som gjør dette. Sammenligner vi e-bøker og papirbøker blir det tekstlige innholdet i papirboken analogt med den elektroniske informasjonen i lagringsmediet i datamaskinen, og dette lagringsmediet er igjen analogt med papirmaterialet i en fysisk bok.

Denne siden av diskusjonen argumenterer videre med at tolkningen passer bedre med det faktiske hendelsesforløpet som foregår ved kjøp av e-bøker. Det regjerer

en naiv oppfatning om at et kjøp av en e-bok er det samme som et kjøp av en papirbok, og at man, på et vis, mottar en fil som flyter gjennom nettverket og lander på e-bokleseren. Dette avslører derimot en misforståelse av hendelsesforløpet. E-bok-filen blir ikke flyttet fra nettbutikken og til datamaskinen, men blir opprettet som en kopi på datamaskinen. Datamaskinen mottar ikke et medium for informasjon gjennom nettverket, men får derimot selv anledning til å mediere informasjonen.

En e-bok – sett adskilt fra datamaskinen den holder til i – er dermed i mye større grad informasjon, som til enhver tid blir mediert gjennom den elektroniske bæreren: datamaskinen. Når man «kjøper» en e-bok kjøper man aldri et fysisk medium, slik som en bok, men man lisensierer en rett til å realisere innholdet på et allerede eksisterende fysisk lagringsmedium.

Mulige svar

Den motstridende siden kan svare på to måter mot dette synet. For det første, sier de, kan man se på medier som noen måter å formidle menneskelige idéer. På denne måten kan man skille mellom tekst, bilde, video og lydmedier, og man kan omtale blant annet film som et multimedium, si-

den det formidler menneskelige idéer gjennom to medier. Videre, hvis tekst er et slikt medium, hvorfor kan ikke e-bøker også bli omtalt som medium i samme forstand?

Problemet med denne innvendingen er at det fortsatt gjør formålsparagrafen uklar: medium brukt på denne måten omtaler ikke håndgripelige ting som folkebibliotek kan formidle, men snarere en rekke ulike metoder eller måter å formidle informasjon. En kan ganske raskt se at det er problematisk å påby folkebibliotekene å formidle en generell måte å formidle informasjon.

Vel, for det andre, sier den motstridende siden, så kan man vel se på medier som enten digitale eller fysiske. E-bøker er rett og slett en digital variant av fysiske bøker.

Det er to måter vi dermed kan forstå digitale medier på: på den ene siden kan man forstå digitale medier som datamaskiner eller andre enheter som forvalter digitale filer. I så fall er datamaskinen egentlig et fysisk medium, og man kan uansett ikke inkludere e-bøker i denne måten å bruke ordet medier.

På den annen side kan man forstå digitale medier som filer på et lagringsmedium, og filene er dermed forstått som enti-

teter hvori informasjon er nedfestet. I så fall er filene egentlig å regne som en annen form for informasjon, som enda ikke er forståelig for mennesker, men som kan oversettes og presenteres for mennesker av datamaskinen.

I begge tilfeller er det bare datamaskinen som med rette kan kalle seg et medium, og skillet mellom digitale og fysiske medier er derfor å regne som misvisende. I siste instans er det eneste man kan gjøre å se på e-bøker som informasjon, og ikke medier.

E-bokformidling er ikke del av samfunnsoppdraget

Dersom denne argumentasjonsrekken holder er vi dermed nødt til å konkludere med at formålsparagrafen ikke refererer til e-bøker, og folkebibliotekene er videre ikke påbudt å formidle disse. Praktisk er ikke dette noe problem, siden det ikke er noen ytterligere hindre i formidling av e-bøker, men det belyser likevel det faktum at det er en inkonsistens mellom folkebibliotekenes praksis og samfunnsoppdraget slik det er formulert i formålsparagrafen. ■

VIDEREUTDANNING FOR SKOLEBIBLIOTEKARER

“SKOLEBIBLIOTEKETS ROLLE FOR ELEVENES LÆRINGSARBEID”

Nyweb tilbyr videreutdanning for skolebibliotekarer i samarbeid med universitetet i Stavanger. Utdanningen er i all hovedsak nettbasert, og har hovedfokus på videreutviklingen av din digitale veiledningskompetanse.

Utdanningen er utviklet for bibliotekarer i videregående skole, men kan også

passe for bibliotekarer i ungdomsskolen. Vi arrangerer oppstart- og midtsemester-samlinger for alle våre studenter. Disse samlingen finner sted i nær tilknytning til Oslo lufthavn, Gardermoen.

Varighet for kurset vil være fra oktober 2015 til april 2016, og avsluttes med en fire dagers hjemmeeksamen.

Ta gjerne kontakt for en uforpliktende prat om vårt videreutdanningstilbud. For mer informasjon se: www.nyweb.no/kunnskap

10

STUDIEPOENG

PRIS PR. DELTAGER:

14 600,-

PÅMELDINGSFRIST

09.08.15

PÅMELDING OG SPØRSMÅL:

E-POST: kurs@nyweb.no

TLF: 51 20 78 88

– Det er ikke verdifullt å framelske krenkelser

Medieundersøkelsen for 2015 viser at det er stigende oppslutning om ytringsfriheten, selv i de tilfeller der noen blir krenket. Men er krenking den riktige veien å gå, spør professor Raino Malnes.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

Dette er saken

Lederen i Bok og Bibliotek nr 1/2015 skapte debatt om ytringsfrihet, krenking og bibliotekets rolle. Vi har bedt professor Raino Malnes kommentere noen av problemstillingene.

Ekspertene mener den økende aksepten for krenking skyldes terrorangrepet i Paris i januar. For eksempel tror postdoktor ved Senter for menneskerettigheter, Anine Kierulf, at terrorangrepet har endret mange nordmenns syn på ytringsfriheten.

– Den diskusjonen vi fikk etter Charlie Hebdo-massakren førte nok til at flere har måttet tenke igjennom hvorfor vi beskytter ytringsfrihet. Vår oppfatning av den påvirkes av hendelser i samfunnet, sier hun til nrk.no.

Styreleder i Norsk Redaktørforening, Harald Stanghelle, tror imidlertid ikke at holdningsendringen betyr at mediene vil publisere mer krenkende materiale.

– Dette handler om retten til å krenke og provosere, og det betyr ikke at alle skal gjøre det. Man roter sammen debatten om man tror at enhver person og enhver avis må lete etter noe som kan krenke mest, har han uttalt.

Ikke verdifullt

Midt i det hele finnes det også stemmer som tar til ordet for dialog framfor konfrontasjon, både innenfor og utenfor biblioteksektoren. En av dem er professor i statsvitenskap, Raino Malnes ved Universitetet i Oslo. At de fles-

te nordmenn ønsker et samfunn der det er lov å si alt – selv om det støter andre – er ikke nødvendigvis en god holdning, mener han.

– Det er ikke noe verdifullt å framelske krenkelser, verken det å krenke eller det å leve med krenkelser, mener han. Vi har snakket med Malnes og bedt ham utdype hva han mener.

– Kan du utdype hva som ligger til grunn for at du tror på dialog framfor konfrontasjon?

– I enhver diskusjon bør man gi klart og tydelig uttrykk for hva man mener. Hvis det er dette «konfrontasjon» står for, er konfrontasjon alle tiders. I noen sammenhenger er det også på sin plass å polemisere og provosere – kanskje også gjøre narr av motparten. Karikatur og sarkasme kan være en virkningsfull strategi når vi har å gjøre med mennesker som vrir seg unna diskusjon og vil slippe kritikk. Men denne typen konfrontasjon er ikke alltid hensiktsmessig. Det blir sjelden god diskusjon av sånt. Spott bør være det siste våpenet man griper til. Det kan dessuten virke mot sin hensikt, sier Malnes og legger til:

– Ta noe som er omdebattert for tiden, arrangert ekteskap. At det er galt, er jeg overbevist om, og hvis jeg vil få gehør for mitt syn i en subkultur der arrangert ekteskap forekommer, er det tosket å henge ut hele kulturen. Da driver jeg trolig folk som er innenfor rekkevidde av argumentasjon, i armene på de hardkokte, sier Malnes.

Inkluderende. – Uansett hva bibliotekloven sier, er det verdifullt at så mange som mulig kjenner seg velkommen i biblioteket, mener Raino Malnes.

Fanatikere

– Enkelte vil si at terrorgrupper, for eksempel av den typen som angrep Charlie Hebdo, ikke er mottakelige for dialog og refleksjon. Eneste muligheten er konfrontasjon og krenkelser. Hva tenker du om det?

– Fanatikere er det lite vi kan gjøre med. Å latterliggjøre dem er neppe mer virkningsfullt enn å diskutere med dem. Spørsmålet er hvordan vi bør gå til verks for å unngå at fanatikerne får flere kort på hånden. Oppgaven er å unngå at folk som kan finne på å sympatisere med dem, får enda mer sympati for dem. Det ville overraske meg kolossalt om grovkornet karikering av

muslimenes profet bidrar til å dempe fanatisme blant muslimer. Det vil ikke overraske meg i det hele tatt om karikeringen har den motsatte effekten.

Ytringsfrihetens bastion

– Bibliotekene er en slags informasjons- og ytringsfrihetens bastioner, som gjennom den reviderte bibliotekloven nå også er pålagt å være arenaer for offentlig debatt. Samtidig er biblioteket for alle, siden de er offentlig eiendom. Hvilke konsekvenser får det for bibliotekenes forhold til ytringsfrihet og krenking, slik du ser det?

– Uansett hva bibliotekloven sier, er det verdifullt at så mange som mulig kjenner seg velkommen i biblioteket. Det bør selvsagt ikke fri til mennesker som har respektløse holdninger, ved å spille på disse holdningene. Et bibliotek skal ikke gjøre noe helst for å lokke til seg folk som hater homofili eller religion eller ateisme eller hva det måtte være. Tvert imot. Men et bibliotek bør også, så langt råd er, la være å støtte mennesker fra seg, enten de er religiøse eller gudsfornektende. Det ville være trist om de eneste som sitter igjen på lesesalen, er oss som ikke kommer i harnisk over nesten noe som helst, verken forkynnelse eller gudsbespottelse. La oss si at noen vil arrangere en utstilling av blasfemisk kunst. Uansett hvor verdifull kunsten ellers måtte være, er ikke biblioteket et sted for å stille den ut.

– Hvordan kan biblioteket best håndtere ytringsfriheten og samtidig være en inkluderende institusjon?

– Her vil jeg vende tilbake til det jeg svarte på det første spørsmålet. Biblioteket bør være en arena for meningsutveksling. På den ene siden skal alle kunne si hva de mener, klart og tydelig, og på den andre siden bør alle bruke hodet før de åpner munnen. Bibliotekene bør dyrke debatt mer enn for eksempel komikk. Det målet at mange deltar i diskusjonen, går foran lysten til å le av det man mener er latterlig, sier Raino Malnes. ■

Lite Charlie på Facebook

Mens attentatet mot Charlie Hebdo i Paris 7. januar rystet en hel verden, gikk livet i norske bibliotek sin vante gang.

Det er i alle fall et inntrykk jeg sitter igjen med etter å ha gått gjennom Facebook-sidene til de 25 største norske bibliotekene de 10 påfølgende dagene etter attentatet. Facebook-sidene preges av det velkjente: invitasjoner til bokbad, lese-skriker, strikkekvelder, konserter og andre bibliotekaktiviteter. Jeg finner bare fem bibliotek som på en eller annen måte ytret seg i forhold til Charlie Hebdo-attentatet. Og det var kun ett bibliotek (Drammen) som publiserte en egenprodusert kommentar.

– Odd Letnes

Facebook: 8. januar og 10 dager framover

Bibliotek Charlie Hebdo-respons?

Oslo Nei
Bergen Nei
Stavanger Ja

– Delte en lenke til en reportasje i Stavanger Aftenblad med tittelen «I dag er me alle Charlie Hebdo». Reportasjen omtalte blant annet karrikaturutstillingen som åpnet på biblioteket 8. januar.

– Biblioteket arrangerte 21. og 24. januar debatt om ytringsfrihet.

Trondheim Nei
Drammen Ja

– Det eneste bibliotek i undersøkelsen som publiserte en egenprodusert kommentar til attentatet mot Charlie Hebdo.

Fredrikstad Nei
Skien Nei
Kristiansand Nei
Tønsberg Nei
Ålesund Nei
Moss Nei
Sandefjord Nei
Arendal Nei
Haugesund Ja

– Delte lenke til nyhetssak på nrk.no om utstillingen «Ytringsfrihet og avistegning», som ble åpnet på Sølvberget i Stavanger 8. januar.

Bodø Nei
Tromsø Nei
Hamar Nei
Halden Nei
Larvik Nei
Askøy Ja

– Biblioteket formidlet 21. januar Norsk Bibliotekforenings pressemelding «Biblioteka er garantist for ytringsfridom», som ble sluppet fire dager etter Charlie Hebdo-attentatet.

Harstad Nei
Molde Nei
Kongsberg Nei
Lillehammer Nei
Gjøvik Nei

Ut på litteratur

I Viborg går biblioteket aktivt ut. De tilbyr bokkafe på landet, egentid med bibliotekaren og noen ganger kake.

TEKST: ANN-MARI GREGERSEN
FRILANSJOURNALIST

Middelalderbyen Viborg ligger midt på Jylland i Danmark. Biblioteket lyser hvitt og stort opp ved inngangen til sentrum. Vel inn døra møtes

du av flere bibliotekarer som står klar til å hjelpe.

Brukerne hører på musikk, sjekker bokreolene, sitter ved pc-er eller leser avi-

ser. Det ser ut som et helt vanlig folkebibliotek. Men. Her er bibliotekarene mye ute av huset. Ikke alle var like glade for det i starten.

Viborgbibliotekerne har en egen bil som benyttes på rykker ut-arrangementene. Ingen skal være i tvil om at Anette Koue er på vei med bøker. Alle foto: Alf Ove Hansen.

Er vi ikke der brukerne er, kan vi ikke invitere dem videre til våre andre tilbud. Det er det vår filosofi om å rykke ut egentlig handler om.

Teamleder Karin Hedemand serverer kaffe i møterommet, og forteller om alle aktivitetene som foregår. Både på biblioteket i selve Viborg, men også på de ni andre lokalbibliotekene. De er til for 95.000 innbyggere i den 1442 km² store kommunen. De 52 ansatte står for en mengde aktiviteter. Hvordan får de det til?

To arbeidsplasser

– Viborgbibliotekerne har en stjerneformet struktur. Det betyr at du minimum har to arbeidsteder. Alle jobber og er tilknyttet hovedbiblioteket, men så er du også på minst et lokalbibliotek. Det er viktig å

Bokskap-lansering og bokkafé i Kvols kan lett forbindes med et bibliotek. Anette Koue hadde derimot også med kake til forsamlingshuset. Alt for å kickstarte leselysten.

kjenne til forskjellene på et stort og et lite bibliotek. Slik har vi hatt det i fire år. I starten var det både forvirring og utrygghet. Nå ser alle verdien i å kjenne på den tette og intime kontakten på et lite bibliotek, samt ha basen på hovedbiblioteket med alle de arrangementene. Det gir en fin forståelse for alle sidene ved å være bibliotekar, mener Hedemand.

Det som kan skille Viborgbibliotekerne noe fra andre, er at de ser det som særlig viktig å rykke ut med formidling.

– Den populære bokbussen ble utslitt, og utlånene var ikke store. Så vi ville heller fortsette med å være tilstede på de små stedene med andre aktiviteter, fremfor å bruke penger på ny buss. Så vi rykker ut der bussen før kjørte. Målet er å utfordre den tradisjonelle måten å tenke bibliotek på, sier Karin Hedemand.

Ingen tvang

Derfor har de for eksempel vært i mødregrupper, lekegrupper og på et møte for dagmammaer. Da har de med en bunke bøker som de vil inspirere med, og gjerne lese fra. «Leselyst & leseglede» heter et annet initiativ, hvor de deler av leseleden og forteller om gode og leseverdige romaner. Hvilken bibliotekar som rykker ut, kommer an på oppgaven. Det er en koordinator som ser over ønskene. Er det barnebøker, er det naturlig at en fra barnebiblio-

teket drar. Alle er involvert, men ingen tvinges til noe de er ukomfortable med.

Alle holder for eksempel ikke bokkafé. På slike arrangement drar vi til forsamlingshus og har samtaler om litteratur. I vår har det vært meg selv og Anette Koue som gjør dette. Vi rasjonaliserer gjennom gjenbruk. Mange av bokkaféene har vi i forveien hatt på hovedbiblioteket, så det er lite forberedelser. På selve kafeen bruker vi 2-3 timer, men vi forsøker å si at vi ikke skal være underholdningen, men komme med bidrag.

Det er virkelig kjekt å forlate pc-en og komme ut til brukerne. Mange hadde vi heller aldri møtt ellers, sier Anette Koue.

Bokkaféene har vist seg å være etterspurt. Det samme har tilbudet om start-hjelp til lesesirkler. For vil en ikke være med i bibliotekets egne, de har forresten også en egen for menn – kan det rykkes ut med råd.

Hovedbiblioteket har en reol med mange bokforslag, informasjon om forfatterne og bokenmeldelser. En bibliotekar hjelper til med å starte en lesesirkel, eller får liv i en som har kjørt seg fast. Starthjelpen kan gå på hvilke bøker en skal lese, hvor ofte en skal møtes og hvordan lederansvaret skal være, forteller Hedemand.

Mini-hus på landet

Tilbake til de eksterne aktivitetene. De ►

Lesesirkel-hjelpen er nær i Viborg. Enten du vil være med i bibliotekets egen, eller starte en selv. Norske navn som Herbjørg Wassmo og Per Petterson er med i utvalget.

kommer også seks ganger i året hjem til de som er syke eller av andre grunner ikke kommer seg ut av huset, med bøker eller filmer. Som en del av arrangementet «Danmark læser», har biblioteket fått en tømmer på huset til å snekre bokhus.

Mini-bibliotekene med rundt 50 bøker er så satt utenfor fem bydelshus, med nøkkel i. Så håper vi at folk leser og snakker om litteratur seg imellom. Alle disse tilbudene er med på å formidle litteratur, og gi leseglede. Dette behøver jo ikke være forbundet til det fysiske biblioteket, sier Karin Hedemand.

Noen har lurt om om vi ikke er redde for at bøkene blir stjålet. Det tror vi ikke blir et problem. Bokkafeene blir også godt besøkt. I Kvols møtte 39 av 100 innbyggere opp, forteller Anette Koue.

Lån en bibliotekar

Hovedbiblioteket er lokomotivet. Aktive på instagram og facebook, kjører babyka-

feer, tradisjonelle forfatter-arrangement, fotoutstillinger og konserter. De har nettverksted for private og små bedrifter. Lesesirkelene starter en gang om året, og er selvkjørende etter et halvt år.

– Brukerne har i noen år også kunnet booke en bibliotekar for en halvtime. Vi ville gjøre det mer synlig at vi var en resurs. For eksempel hadde studenter i perioder mye bruk for vår kunnskap. Men når de trengte oss, kunne det være 20 personer i kø. Så derfor bestemte vi oss for at de heller kunne reservere oss, og ha vår oppmerksomhet i 30 minutter. Vi hjelper til med å lete etter baser, fortelle hvilke de har tilgang til og finner kilder til oppgaver. Tilbudet er veldig populært, forteller Karin Hedemand.

Ikke konkurrere

Karin Hedemand vil at biblioteket skal gå nye veier. De opplever nemlig som andre bibliotek, at lån av bøker gjerne går ned,

men at bruken av biblioteket ikke gjør det. Hun ønsker at de skal være en kulturaktør, og samarbeide aktivt med andre. For eksempel sørge for at større arrangement hos ulike kultursteder ikke krasjer med hverandre. Biblioteket tror hun har sin plass også fremover.

Selv om en kan laste ned e-bøker hjemmefra, tror jeg at biblioteket vil fungere som et sosialt samlingssted. Vi vil at det skal være et godt sted å møtes med et hyggelig miljø, der det også kommer overraskelser. Det kan være en gratis konsert, bokkafe, en utstilling eller annet. Du skal bli positivt kulturelt overrasket når du kommer til oss. Og det trenger ikke bestandig handle om å lese.

Foruten playstation og leker på barnebiblioteket, er også debatt og diskusjon på plass. Det hele under fanen Viborg-salonene.

– Vi ønsket å få inn brukere utover kjernegruppen, så av og til har vi samtaler om et

▲ Bokskapene skal stå utenfor fem ulike forsamlingshus frem til høsten.

◀ Utenfor Kvols forsamlingshus 1 mil fra Viborg, kan de 100 innbyggerne kose seg med 50 ulike bøker. – Vi har valgt krim, såkalt lett damelitteratur og noe tyngre lesestoff, sier bibliotekarene Anette Koue og Charlotte Hvorslev.

oppmuntrer til det. Vi har derfor en egen prosjektkonsulent. Det som er vanskeligst, er at du skal betjene de fysiske bibliotekene, utvikle prosjekter og være ute hos brukerne. Det er ikke lett, men en kan ikke felle alle bjørner på en gang, sier Hede- mand med et smil.

Det hun setter mest pris på, er endring hos personalet. Det var stor motstand i å jobbe flere steder, samt rykke ut til by- delshus eller mødregrupper.

– Hvor er fagligheten ble det spurt. Nå er det et skifte. Brukerne er også takk- nemlig for et bredt og gratis kulturtilbud. Akkurat slik jeg tenker at et folkebibliotek være. ■

gitt tema. Målet er å komme tettere på hver- andre og utveksle synspunkter. Akkurat slik en gjorde i gammeldagse salonger. For å starte samtalen, har vi laget noen sett med temakort med alt fra musikkens kraft til tid og bagasje. Så snakkes det rundt dette.

Det er mye som skjer på Viborg-bibli- otekerne. Hvordan får de til alt, med be- grensede ressurser både menneskelig og pengemessig?

– Vi har en ledelse som prioriterer pro- sjekter. De vil at det skal komme, og de

Utlån av besteforeldre

Lenvik bibliotek har utvidet sitt tjenestetilbud. Nå låner de også ut besteforeldre, skriver folkebladet.no. Men utlån av besteforeldre vil ikke bli noe fast tilbud på Lenvik bibliotek. Det skjer kun i forbindelse med avviklingen av Barnas verdensdager på Finnsnes, som i år går over tre dager med start torsdag 5. juni. I år har nemlig Kulturhuset på Finnsnes fått med seg Lenvik bibliotek og Midt-Troms Museum som bidragsytere til arrangementet.

– Fra bibliotekets side bidrar vi med det vi kaller for utlån av besteforeldre til barn to timer om formiddagen torsdag 5. juni. Barna kan altså få låne besteforeldre her på biblioteket, men de kan ikke låne dem med seg hjem, sier prosjektleder Arne Harald Steilbu ved Lenvik bibliotek.

– Men har ikke barn flest egne besteforeldre?

– En del har nok det, men ikke alle. Dette er noe som passer inn i filosofien til Barnas Verdensdager, der det blant annet legges vekt på at barn og voksne skal gjøre ting sammen, sier Steilbu til folkebladet.no. ■

Bibliotek i butikk

I Marnardal i Vest-Agder har man i flere år hatt gode erfaringer med «bibliotek i butikk». Nå følger Lier kommune etter.

– Det blir spennende om «Bibliotek i butikk» blir brukt. Vi håper det kan være et brukervennlig og bra tilbud, sier biblioteksjef i Lier, Lasse Henschien til nrk.no/buskerud.

Det nye tilbudet innebærer at innbyggerne i Sylling kan bestille blant annet bøker, lydbøker og filmer på bibliotekets nettsider, på e-post eller telefon. Tingene de låner kan både hentes og leveres ved en dagligvareforretning i Sylling. Prosjektet starter i august, og er i første omgang en prøveordning for et år. ■

Meråpne bibliotek under lupen

En gruppe forskere ved Lunds universitet har nylig laget en rapport om meråpne bibliotek, som nå er i ferd med å spre seg i Sverige. I sammenfatningen kan vi blant annet lese:

«Merøppen verksamhet ställer frågor om vilken roll bibliotekarien ska inneha. Vi menar att för att merøppen verksamhet ska kunna spridas och bedrivas på fler platser kan det krävas ett tydligare pedagogiskt uppdrag för bibliotekarierna, så att verksamhetsformen kan komma fler målgrupper till godo. Det kan även vara så att om biblioteken ska vara en samhällelig instans som främjar demokrati och jämlikhet behöver bibliotekarierna göra mer än bara ställa rummet till förfogande, de behöver understödja och vara med i utvecklingen av det som faktiskt sker under en del av den meröppna tiden i biblioteket. Här skulle bibliotekarien kunna skapa förutsättningar för den meröppna verksamheten utan att för den skull styra användaren. Ett sätt att arbeta med detta är att arbeta med dokument som tjänar till att belysa vad man vill uppnå med merøppen verksamhet och hur dessa mål korresponderar mot verksamhetens övergripande vision. Folkbiblioteken har i uppdrag att finnas för alla. Genom att på ett medvetet sätt arbeta med att förverkliga meröppna bibliotek som inkluderande mötesplatser i lokalsamhället menar vi att de kan vara en del i att på framgångsrika sätt nå folkbibliotekens demokratiska uppdrag.» ■

Svar på Kaffequizen s. 8

1. Guden for små ting / The God of Small Things	11. En Morris Mini, altså en 1976-modell British Leyland Mini 1000 i fargen sitrongrønn.
2. Smurfene	12. Prince Edwards Island, Canada. Biblioteket er 3,5x3,5 meter stort, og inneholder rundt 1800 bøker.
3. Grethe Kausland og Benny Borg	13. Nøytron, elektron, proton
4. Vatikanstaten	14. Danny de Vito
5. 7 cm høy og 19 cm lang (fullvoksen)	15. All the small things – Blink 182
6. Mikroskop	
7. Superman / Clark Kent	
8. Alf Prøysen	
9. Mozart	
10. 1720-tallet (1726)	

Havmannprisen 2015

Sigbjørn Skåden er tildelt Havmannprisen for beste nordnorske bok utgitt i 2014. Han får prisen for romanen Våke over dem som sover (Cappelen Damm).

Om årets vinner sier juryen: Dette er en roman man ikke blir ferdig med etter å ha lest. Språket er fritt for emosjoner, det er kun ytre handling og dialog som driver fortellinga videre, leseren får aldri vite hva personene tenker og føler. Naturskildringene i romanen er vakre, med nær tilknytning til det nordnorske.

Havmannprisen deles ut av Rana bibliotek, Nordland fylkesbibliotek og Helgeland Sparebank, sistnevnte gir prissummen på 50.000 kroner. Prisen støttes for øvrig av Ark Mo og Norsk Forfattersentrum avdeling Nord-Norge. ■

PERM TIL PERM

av Sveen & Embeland

— 125 —

«Vår bibliotekpolitikk.»

Hr. redaktør!

Tør jeg be om plass til en beriktigelse av en feilaktig påstand i bibliotekar Hjartøys brosjyre «Vår bibliotekpolitikk» s. 62. Her sier han følgende, «Det er bare omkr. 14 folkebiblioteker i norske byer (plus Rjukan) som har hele bibliotekarposter. Bibliotekar frk. Schaanning i Drammen regner med ca. 25 folkebiblioteker med bibliotekarposter som hovederhverv. Det hentydes sannsynligvis til mitt foredrag på Stavangermøtet i sommer, referert i «Bok og Bibliotek» 1935, nr. 4 (august-heftet). På s. 215 vil man her finne at jeg sier: «I følge denne opgave [en oversikt over personalforholdene ved 25 av våre folkebiblioteker, bygget på opplysninger innhentet direkte fra vedkommende biblioteker] skulde det være ca. 20 biblioteker med funksjonærer i hovedpost». Det blir jo noget ganske annet.

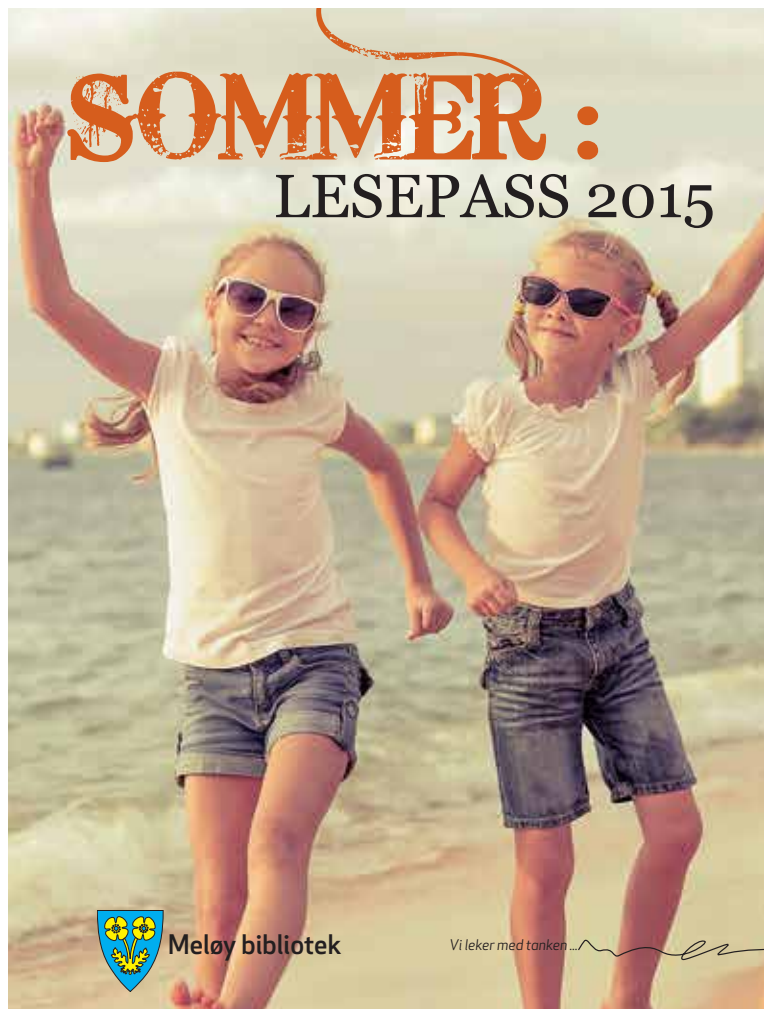
Da bibliotekar Hjartøy et par linjer ovenfor har definert titelen «bibliotekar» i overensstemmelse med den gjengse bruk av ordet skulde man tro det var unødvendig å opplyse ham om forskjellen mellom en bibliotekar og en biblioteksfunksjonær. En bibliotekar er en biblioteksfunksjonær, men en biblioteksfunksjonær er ikke alltid bibliotekar. Som Hjartøy selv senere nevner, er det ennå ved enkelte av våre mindre bybiblioteker slik at bibliotekaren, gjerne en lærer, har sin stilling som bipost, mens én eller flere assistenter har sitt arbeide ved biblioteket som hovedpost, om enn med en kummerlig lønn. Det blir altså hos oss flere biblioteker med «funksjonærer i hovedpost» enn med «bibliotekarposter som hovederhverv». Tallene er for tiden henholdsvis ca. 20 og 14.

Drammen, 25. januar 1936.

Maja Schaanning.

«Sykehusbibliotekkomiteen» har nylig holdt møte i Oslo og tildelt 13 sykehus og sanatorier grunnstammen til patientbibliotek. Bevegelsen for å få skapt biblioteker på sykehusene omfattes nu med stigende interesse på de fleste steder i landet.

Hent ditt LesePASS på biblioteket og bli Meløys superleser

Med dette ønsker Meløy bibliotek sommeren velkommen til Nordland.

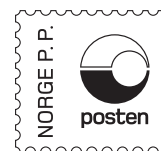
- Vi hadde Sommerles også i 2014. Lese kampanjen slo godt an hos de unge. Ett av målene er å opprettholde gode lesevaner over sommeren. Ja, vise at det er morsomt å lese – noe man absolutt kan gjøre på fritiden og ikke bare i skolesammenheng, sier biblioteksjefen i Meløy, Kerstin Gierlich.

Alle deltakere skal få Lesediplom og en premie.

De tre som har lest mest av alle, skal få noe ekstra, røper Gierlich.

Den landsomfattende kampanjen Sommerles er rettet mot elever i grunnskolen.

*Med denne gladsaken ønsker
Bok og Bibliotek alle lesere en riktig god sommer!*

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

Ekte leseglede i storformat

Fotograf Andreas Jørgensen, Moss, har laget en helt unik bildeserie med bilder som skapt for biblioteket.

Bildene er en hyllest til lesegleden - kombinert med kunstformidling i ditt bibliotek.

Vakre og fascinerende bilder som markedsfører litteraturen og bøkene i bibliotekhyllene.

Storformat 100x70cm kr 699,-* Innrammet kr 1.499,-*
Plakatstørrelse 70x50cm kr 499,-* Innrammet kr 999,-*

Bildene bestilles på bseurobib.no - nettbutikk

*Mva og frakt Norgespakke tilkommer.

BS Eurobib